

Erfgoedrapport Breda 60

Veldnamen in de voormalige gemeente Princenhage

4.11 Lies

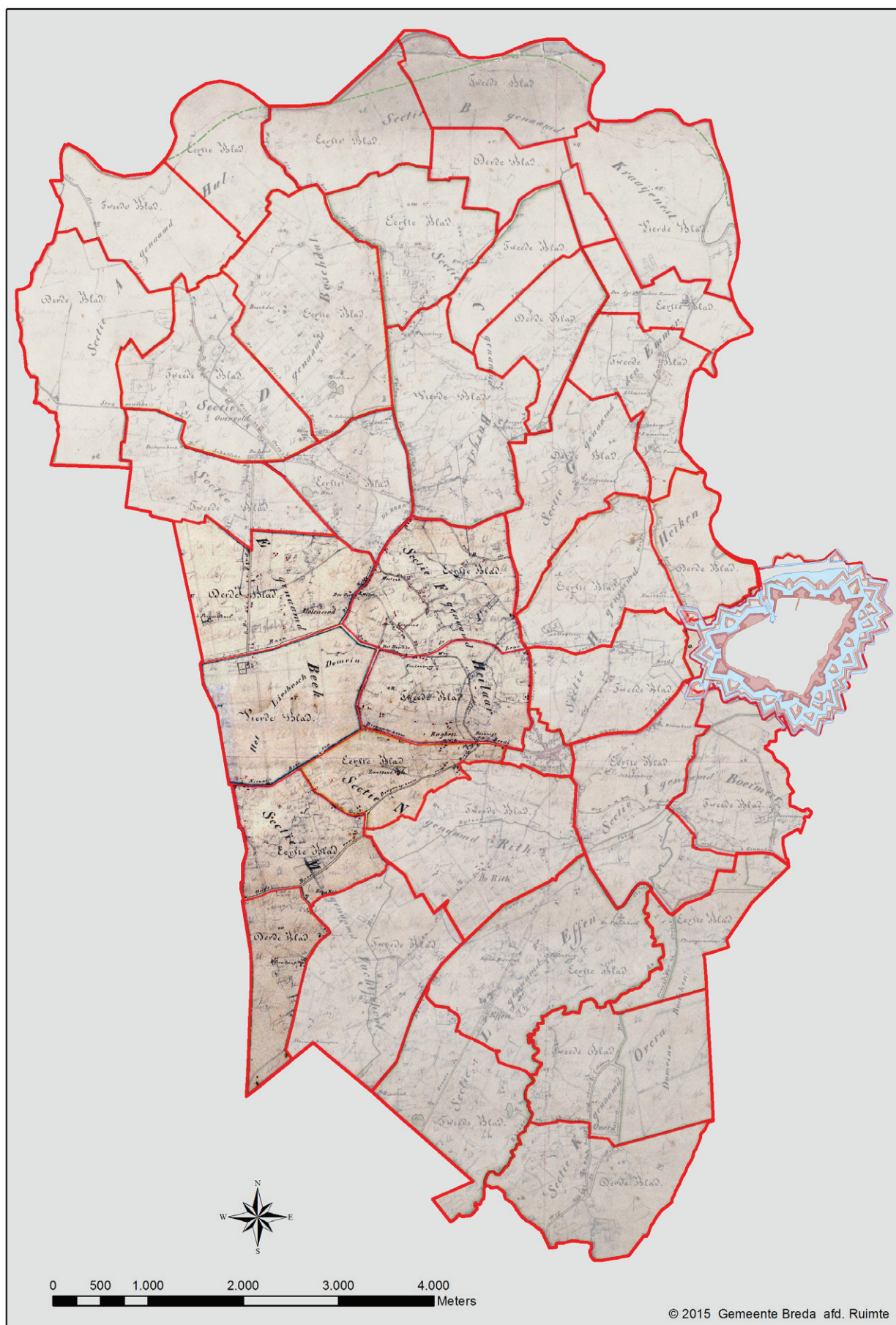
Chr. Buiks

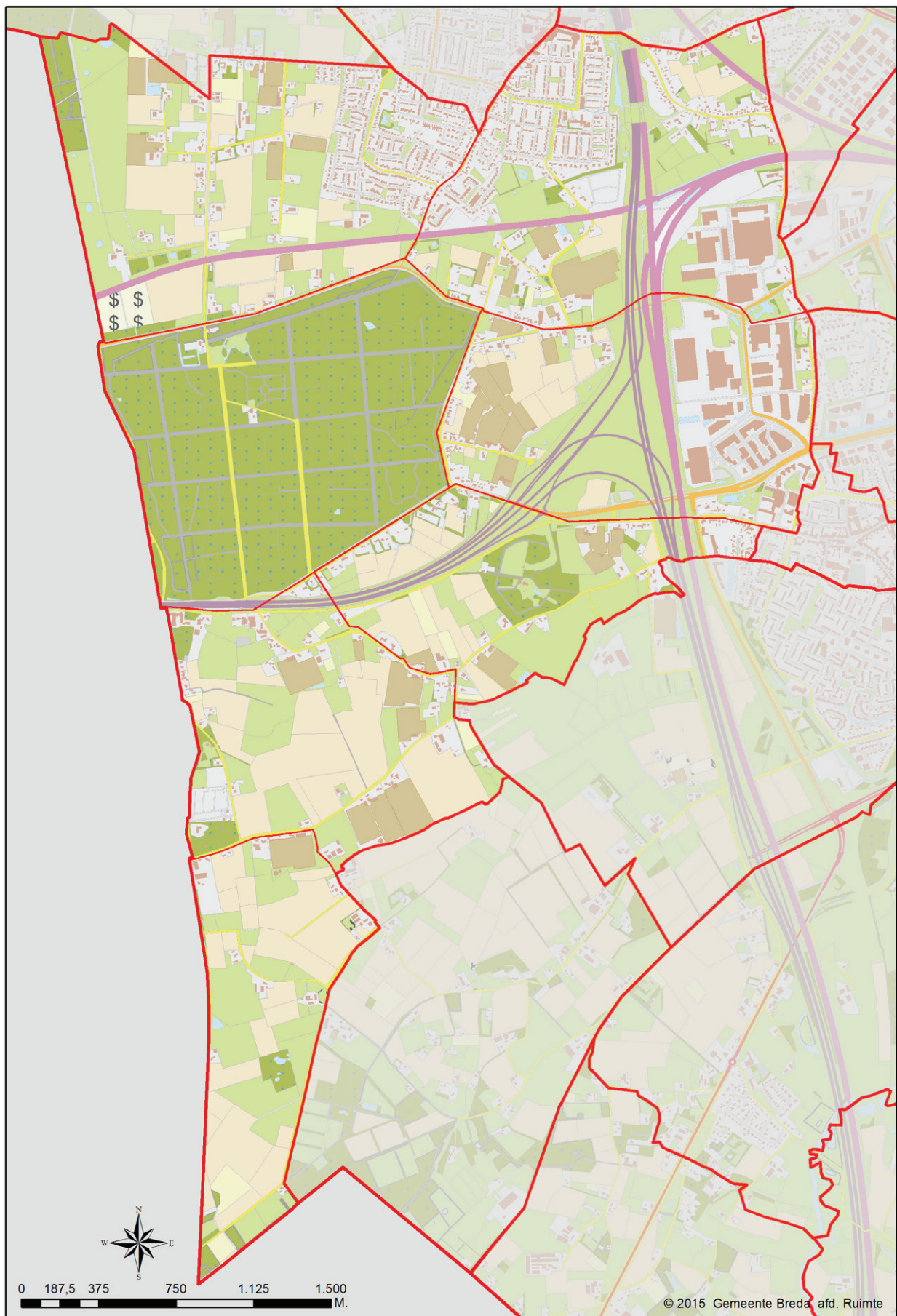

Gemeente Breda

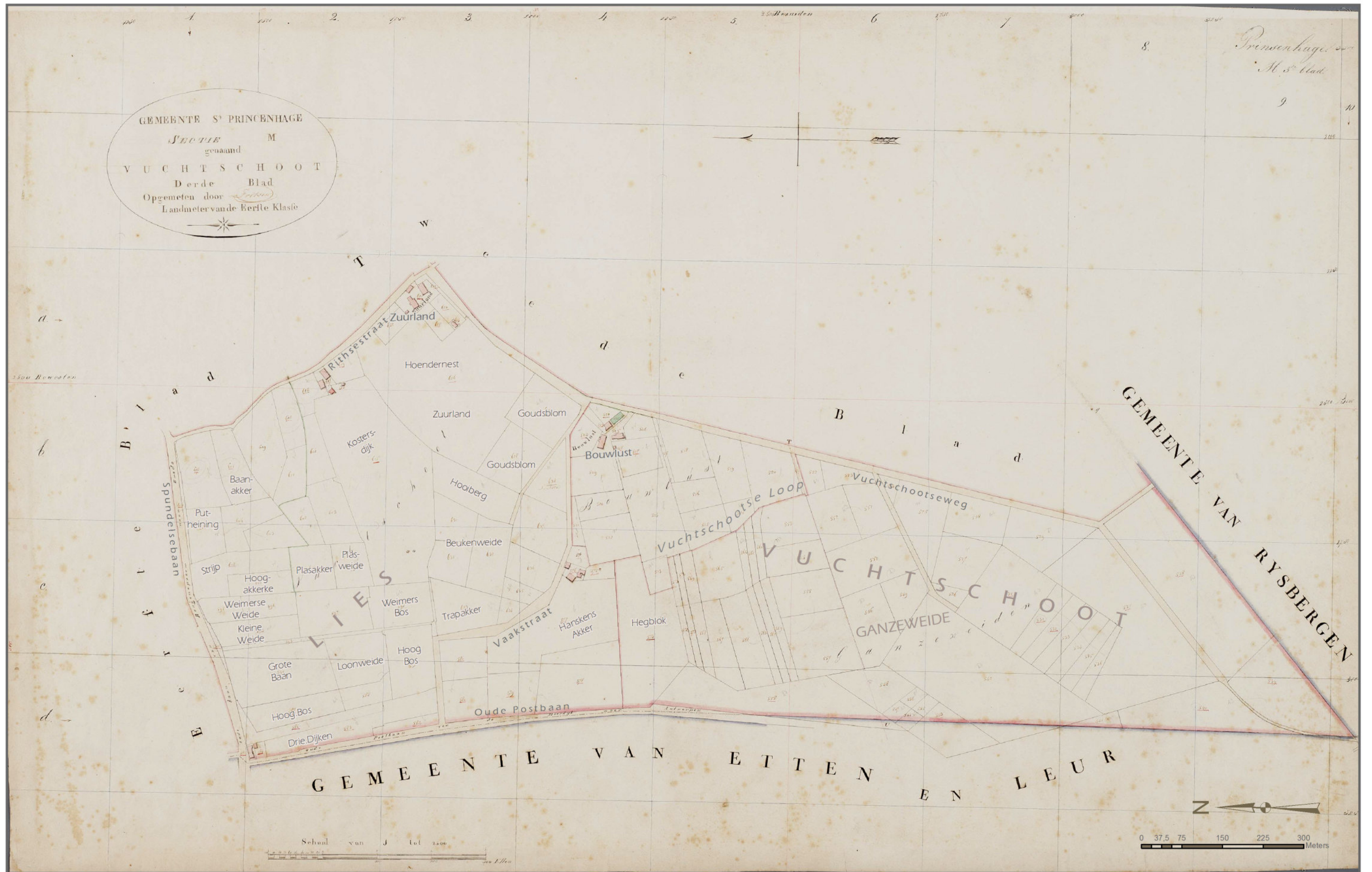
4.11

LIES

Toponiemen van Lies op het kadastraal minuutplan Beek sectie/blad E3 uit 1824.

Toponiemen van Lies op het kadastraal minuutplan Heylaar sectie/blad F1 uit 1824.

Toponiemen van Lies op het kadastraal minuutplan Heylaar sectie/blad F2 uit 1824.

4.11 LIES

AKKER – 1510 – R419, F228

In Lyessche Acker.

AKKER OVER DE STRAAT – 1700 – R728, F96

Een perceel saeylants: den Acker over de straete.

AKKER, GROTE – 1611 – RH179-7

Den Grooten Acker over de straet, met het Heesterbosch en het straetken, 6½ bunder (bij de hoeve van Lies).

AKKER, LANGE – 1379 – BEG. H. 581

Den Langacker int Lies.

AKKER, LANGE – 1541 – R709, 3

Stuck lants, drie bunder: den Langenacker.

AKKER, LANGE – 1544 – R128, F2V

Eenen acker in Lies: den Langen Acker, vier gemet.

AKKER, LANGE – 1613 – ND8974, F117V

Jonkcer Willem van Striethagen, tevooren myn heer van Kessenich, vuyjt syn hoeve in Liesch en vuyjt eenen acker: den Langen Acker.

AKKER, LANGE – 1634 – P124, F47

goeden: den Langenacker.

AKKER, LANGE – 1634 – P124, F24V

Derdalff bunder weyde in Lieschacker: den Langen Acker, ... Costersdyck oost.

AKKER, LANGE – 1636 – GP261, 50V

den Langen Acker.

AKKER, LANGE – 1644 – RH128, 2V

Acker: den Langen Acker, vier gemet.

AKKER, LANGE – 1699 – P126, F100V

Een half bunder weyde in Lieschacker: den Langen Acker.

AKKER, LANGE – 1742 – GP272, 228

Vier gemet: den Langen Acker.

AKKER, NIEUWE – 1673 – R728, F99V

Een perceel ackerlants: den Nieuwen acker, 2½ gemet opden Liesenbergh.

AKKER, NIEUWE – 1750 – R1060, 14

460 roeden winterkoorn staende op een perceel: den Nieuwen Acker, waer onder Eekelen en elszaet gezaeyt is, in het Liesbos.

AKKER, NIEUWE – 1742 – R1057

Schaarhout in het perk: het Heesterbosch off den Nieuwen Acker, tusschen de Nieuwe dreef, Qualsterdreef, Morteldreeff en Omloop.

AKKER, NIEUWE – 1750 – R1060

460 roeden winterkoorn staande op een perceel: den Nieuwenacker, waar onder Eekelen en elsaet gezaeijt is.

AKKER, NIEUWE – 1764 – R1070

Een considerable partij van Ykeboomen verdeelt in 128 cavelen aan het Haagse hekken in het perk: den Nieuwen Akker, alsmede voor een gedeelte in het perk: den Lindenblok, synde 2255 stuks. Verkocht aan Dingeman van Ginneken en Jan Simon Cuypers voor 16.500 gulden.

AKKER, NIEUWE – 1782 – GAB

Den Nieuwe Akker, eykeboomen van 36 jaar, groot circa zeven bunder.

AKKER, NIEUWE – 1819 – P31, 0

Het perk: den Nieuwen Akker, zes bunder, 368 roeden = 8 hectare, 93 are. Beplant met eyke en beuke boomen en schaarhout in 1740, 1750, 1768 en 1779.

AKKER, NIEUWE – 1855 – GAB1969, 13

De Nieuwen Akker, Eikenboomen aangelegd in 1750, 1770, 1778 en 1846.

AKKER, NIEUWE – 1858 – N166, 3003

Nieuwe Akker.

AKKERKE, GROOT – 1627 – R722, 64V

Stuck lants: het Groot Ackerken, met het geerbosken, half bunder.

Akker is de meest voorkomende aanduiding voor het bouwland. Met akker bedoelde men speciaal de dorpsakker, behorend bij een nederzetting. Deze Liesse Akker wordt genoemd in het jaar 1510.

Veel percelen in de dorpsakker worden op hun beurt met bijvoorbeeld Lange Akker, Klein Akkerke etcetera aangeduid. Akker betekent mogelijk 'het omheinde veld': dat past goed bij de situatie van de dorpsakker, die altijd omgeven was door een wal + heg (om loslopend vee buiten te houden).¹

Dorpsakkers werden meestal genoemd naar de plaats waar ze bij lagen, bijvoorbeeld Stuivezandse Akker, Ticheltse Akker etcetera.

AKKERPOEL – 1836 – N 6403, 67

Een perceel bouwland, een bunder, 29 roeden: den Akkerpoel, over het Liesbosch.

Poel gelegen in de dorpsakker?

AKKERVELD – 1628 – R722, 132V

Twee stucken heijvelts, vijf gemet, suytwaerts aen 't stuck erffs: Eckersvelt.

AKKERVELD – 1742 – GP272, 54

tegensover Ackerveld.

De vermelding uit 1742 zou een interpretatie veld, gelegen in de dorpsakker plausibel maken. De vermelding uit 1628 geeft echter Eckersvelt en ecker voor acker is in de Baronie ongebruikelijk. (Komt wel voor in 1415 te Lies: Zie onder Huisakker). Eerder ontstaan (door metanalyse) uit Neckersveld? Zie Nekkersblok en Nekkerspoel.

ANKERSBOS – 1620 – GP260, F132V

Anckers bosken.

ANKERSBOS – 1668 – GP263, F100V

Anckers bos in de Dweirschoten, twee gemet.

ANKERSBOS – 1742 – GP272, F227V

Twee gemet van Ankersbosch in de Dwarsschoten.

Bos van de familie Anker. Zie onder Bagyen, Ankersbos.

ASDREEF – 1744 – R1057

De Eersten en Tweeden Liesenbergh, gelegen aende westseyde vande Asdreeve; de Aschdreeff.

ASDREEF – 1750 – R1060

De Ruytecavel, oost de Asdreef.

ASDREEF – 1782 – GAB1963-25

De Aschdreef, lang 233 roeden; oppervlak een bunder 299 roeden.

ASDREEF – 1819 – P31, JJ

De Asdreef, lang 233 roeden = 1324 meter, breed 44 voet = 12,5 meter. Groot een bunder, 112 roeden = 1 hectare, 65 are. Beplant met 460 eykeboomen in 1750, 1784 en 1819.

ASDREEF – 1849 – N159, 1063

Aschdreef.

ASDREEF – 1855 – GAB1969-13

Aschdreef, eiken en beukenboomen geplant in 1753, 1782 en 1837.

ASDREEF, KORTE – 1837 – P459

De Korte Aschdreef.

Dreef met essen aan weerszijden. De es groeit op enigszins vochtige, lemige gronden. Het hout was eeuwenlang zeer gezocht voor stelen van gereedschap omdat het taai en veerkrachtig is. De es maakte deel uit het eikenmengbos dat tijdens het Atlanticum (7.000- 3.800 voor Christus) grote delen van Nederland heeft bedekt.² De es is goed geschikt voor hakhout; door uitstoelen kan de stoof ook een zeer grote omvang bereiken. Het loof van de es, werd evenals dat van de iep en de linde aan het vee gevoederd.

As, oude vorm van Es, *Fraxinus excelsior*, de boom? Vergelijk ohd. ask, oe. Aesc, eng. Ash.³ De dreef ligt in het Liesbos.

BAAN – 1664 – R726, F255

Boterenstedeken, suytwaerts aende Baen.

BAAN – 1667 – R727, F67

Den Dorenboom aende Bane.

BAAN – 1742 – GP272, F89

Neven de Baen aan t Liesbosch.

BAAN, NIEUWE – 1855 – GAB1969, 13

De Nieuwe Baan van Bergen-op-Zoom naar Breda: eiken, beuken en accasiaboomen geplant in 1778, 1805, 1840, 1845 en 1847 in de binnencingel; In de buytencingel eikenboomen geplant in 1802.

Baan: brede, doorgaande weg. Ook Heerbaan genoemd. Blijkbaar omgeven met twee singels, rijen bomen.

Met Baan is hier waarschijnlijk bedoeld de Dreef, de weg van het Mastbos naar het Liesbos, de Liesboslaan.

BAGVEN – 1634 – P124, F56V

In Bagven onder Liesch.

Zie de gehuchtsnaam Bagven. Blijkbaar werd (een deel) van Bagven gerekend tot het gehucht Lies.

BALVELD – 1667 – R727, F67

Stuck weyden: het Balvelt, twee gemet.

BALVELD – 1668 – GP263, F14

Landt: d'Balvelt, anderhalf gemet.

BALVELD – 1742 – GP272, 251V

Anderhalf gemet: 't Ballevelt.

Veld waar een bepaald balspel beoefend werd? Of bezit van een familie Bal?

BARBEL DE BEGIJNAKKERKE – 1634 – P124, F85

Drie lopensaet Landts, eertyts betimmer: Barbel de Bagyne ackerken, wijlen Barbel Jan Jacop Lips, bagyne opt Baghynhoff te Breda.

Met deze begijn wordt bedoeld Barbara Jan Jacob Lips, die eind zestiende, begin zeventiende eeuw leefde.⁴

BASTIAANSENBOS, ADRIAEN – 1703 – R734, F38V

Een perceel schaerbossche: Adriaen Bastiaensenbosch vier gemet.

BEDDEN, KORTE – 1742 – GP272, 337

4½ gemet op Maasacker: de Korte Bedden.

BEDDEN, LANGE – 1667 – R727, 137

Een perceel saeijlants: de Lange Bedden, vijf gemet in Lisch, noort 's heeren strate.

Het element bed was in de zeventiende en achttiende eeuw bijzonder populair. Veel akkers met winterrogge werden in bedden gelegd: tussen de bedden, bestaande uit een zes- á tien-tal ploegsneden, werd een extra diepe voor geploegd (soms werd met de schop nog extra aarde uit de voor gespit). Doel: waterafvoer, zodat het graan niet verdronk.

BEER – 1799 – R1099, 5

De steene Moolen staande bij het Liesbosch: den Beer. Laast (!) gepacht bij Michiel Laats. Nu Johan van Bekhoven voor 1910 gulden per jaar.

Zie bij Liesbossemolen. Beer is een weinig voorkomende molennaam. Zo genoemd wegens de grootte?

BEGIJNENLAND – 1937 – DE BOER34, NR. 26

't Begynnenland bij de Liesstraat.

Bezit van een begijntje. Zie Barbel de Begijnakkerke.

BERKENBOSKE – 1620 – GP260, F131

Adriaen Peters van Cuyck bosch: het Berckenbosken.

BERKENBOSKE – 1636 – GP261, F189v

Henrick Corn Verraecht c. s.: het Berckenboschken, tevooren Adriaen Peeters van Cuyck.

BERKENHEIDE – 1634 – P124, F88v

Zeven lopensaet landts en heyde: Berckenhey, Wyfflietshoeve west.

BERKENHEIDE – 1699 – P126, F398v

Zeven lopensaet landt en heijde: Bercken heij, Wytvliets Hoeve west.

BERKENHEIDE – 1699 – P126, F274v

Acht lopensaet Hejvelts: de Berckenheij.

Berken groeien op zandige hoogten: de ruwe berk, maar ook op moerassige plaatsen: de zachte berk. Dodoens schrijft over de ruwe berk, *Betula verrucosa*: 'De Bercken worden ghevonden somtijds oock in de zandachtige en dorre gronden/als in de Kempen van Brabant/op zoo onvruchtbaar/mager oft arm lant/ dat daer geen Gras ende bijnae geen Heyde groeyen en can: nochtans aert desen boom daer seer wel/ ende wordt daer groot ende weeldich genoeg'. De zachte berk, *Betula pubescens*, heeft behaarde jonge takken en bladeren, terwijl de ruwe kaal is. De laatste heeft ook een wittere stam dan de ruwe.

BERKENHEINING – 1634 – P124, F21, 93V

Half bunder heyvelts in Liesch: de Berckenheyninge; een half bunder heyden: de Berckheyninge.

BERKENHEINING – 1699 – P126, F87V

Een half bunder heivelts in Liesch: de Berckenheyninge.

In heggen rondom heiningen stonden voornamelijk drie soorten bomen: eiken, berken en elzen. Na enkele 'houwen' (om de vijf tot zeven jaar) bleef vrijwel alleen eik over, omdat die het beste uitstoelt na afhakken.

BERKENHEKKEN – 1637 – ND1208, 77

Het Berckenhecken.

Eén van de hekken van het Liesbos, identiek met volgend toponiem.

BERKENVEKEN – 1619 – GAB1963-25

Het Berckenveken aan de oostzijde van het Liesbosch.

Veken 'hek van palen en gevlochten takken'. Veken is de meest voorkomende en oudste vorm ter aanduiding van een hek: de boeren konden dit soort hek goedkoop zelf maken van eigen materiaal. Een hek van balken of een slagboom was ongetwijfeld kostbaarder. Het Berkenhek of -veken stond aan de oostzijde van de Nieuwe Dreef van het Liesbos

BERKHEINING – 1577 – R715, F239V

Stuck heyvelts: de Berckheyninge, half bunder.

BERTHA'S HOF – 1930 – DE BOER 30, NR. 28

Een kavel rogge aan het Liesbosch achter Bertha's Hof.

BERTHA'S HOF – 1936 – DE BOER 33, NR. 40

Koffiehuis: Berta's Hof, aan de Liesboschlaan 149 (Kad. nr. N 1010).

Hovenierderij met een herenkamer, zou gebouwd zijn rond 1843-1844.⁵ Zie over dit huis: Otten.⁶

BIJGAARD – 1557 – RH121, F59

Stuck heyvelts en bosch: den Begaert.

Bijgaard, 'omsluiting', secundair: het omsloten land.

BIJSTER – 1477 – AALM. 205

Vijf lopensaet lants by de Lyesboschmoelen: den Bijster.

BIJSTER – 1504 – R416, F135

Huys en erve mette toebehoorten ende erve: den Bijster, zeven bunder by de Lyesbossche molen.

BIJSTER – 1514 – R421, F117V

Stuck lants: den Beyster mette tymmeringe daerop staende, omtrent der Lyesbossche molen.

BIJSTER – 1634 – P124, F45V

Zeven bunder Landts en heyde mette huysinge, aende Liesbossche Molen: den Byster, Merlingshoeve oost.

BIJSTER – 1635 – R723, F114V

Stuck weyden: den Bijstaerdt, twee bunder, omtrent 't Liesbosch by den Bijsteert.

BIJSTER – 1645 – R724, F215

Weyden: den Bystaert, omtrent het Liesbosch.

BIJSTER – 1668 – GP263, F101

Bos opten Byster; opten Bister.

BIJSTER – 1708 – RH102, F2

Huysinge inden Krekelpolder en Bijster.

Bijster: 'woest, niet onderhouden, slecht, vervallen, berooid'.⁷ Aanduiding voor slechte grond.

BINNENAKKERKE – 1678 – R729, F59

Een parceeltien lants: het Binnenackerken, een gemet, omtrent den Liesbosschen Molen.

BINNENWEIKE – 1678 – R729, F59

Een parceeltien lants: het Binnenweijcken, 150 roeden omtrent den Liesbosschen Molen, suijtwaerts aen het Molenheijcken.

Binnen kan duiden op ligging binnen de aanstede van een boerderij.

BLOK – 1415 – G, F16

Den Huysacker metten bloc daer ane.

Blok, 'omsloten perceel', meestal weiland en dan omgeven met sloten.

BLOKHUIS – 1550 – R455, 85

Pr. Jan Snyders huert van Jouffr. Marie van Kessingen een hoeve. Marie behoudt aen zich zelve dat blockhuys metten gracht ende metten houtwasse behoudelick dat de laet voers. het blockhuys besigen mach zoo wanneer de voers. Jouffr. Marie daer nyet en zal zyn.

BLOKHUIS – 1566 – R471, F31V

Jacop de Wilde en zyn moeder Margriet Cloecke verhuren Corn. Pr. Adr. Oomen voor twaalf jaar de Hoeve In Lyesch . De verpachter behoudt het Blockhuys metten grachten en metten houtwasch aen sich. De pachter mach het Blockhuys besigen als de verpachter er niet is.

Een blokhuis is een versterkte woning; ook op Prinsenbeek was misschien zo'n blokhuis aanwezig.

In 1571 werden er in de stad Breda diverse blokhuisen verhuurd, onder andere een onder het welfsel van de Gasthuyspoort en het blockhuys daer den scerp rechter woont (Stadsrekening 1571, fol. 18, 18v). Op de hoek van het kasteelcomplex van Breda staat nog steeds een blokhuis. In Breda waren de blokhuisen voorlopers van bastions.

BLOEMWEIDE – 1708 – R735, F22

Een perceel saijlants: de Blomweij, op Craeyelaer.

BLOEMWEIDE – 1709 – R735, F112V

Een perceel saylants: de Blomweyde, een bunder, in Baghven op Craijelaer.

Weiland met veel bloemen, bijvoorbeeld paardenbloemen of boterbloemen.

BOEKWEITBLOK – 1557 – RH121, F59

Stuck lants: den Boeckentblock.

Boekweit werd vanaf de vijftiende eeuw verbouwd, misschien zelfs al in de prehistorie. Het gewas heeft diverse voordelen: het verstikt bijna al het onkruid, geeft redelijk veel opbrengst, maar een groot nadeel is de vorstgevoeligheid, waardoor het jaren achtereen kon bevriezen. Dit kon gebeuren in mei of juni, kort na het zaaien of in september. Ook hagel kon grote schade in de boekweit aanrichten. Daarom mislukte de boekweit vaak: men zei wel dat boekweit maar eens in de zeven jaar een goede opbrengst gaf. Boekweitzaden werden gebruikt voor het pluimvee, maar ook voor het bakken van boekweitkoeken en voor de bierbereiding.

Boekweit, *Fagopyrum esculentum*, is een duizendknopig gewas, dat uit Midden-Azië afkomstig is. Dodoens schrijft over dit gewas: 'Bockwey wast op alderhande eerde en en versmaedt geen en grondt/ hoe mager ende dor die oock mach wesen. Meest overal in Nederlande Hooch-Duytschlant is dit Coren seer gemeyn/ insonderheyt in Brabant/ in de Kempen. In Italien isset oock niet onbekent. De Bockwey wordt van de Brabanders/ ende ander Nederlanders/ als oock vande Switzers/in soo groote menichte ghesaeyt/dat geheele ackers daer mede van verre staen en blincken/ al oft die met purper overdeekt waren'.⁸

Boekweit werd reeds in de prehistorie in Nederland verbouwd: er zijn vondsten gedaan te St. Oedenroede en Bennekom en andere plaatsen.⁹ In 1410 vernielden grote rode muizen (?) de 'Perzische granen' (= boekweit) te Luik.¹⁰ Zie voor verdere gegevens over dit gewas in de Baronie Buiks.¹¹

Boekweit.

Boekweit werd in mei gezaaid; de oogst viel in augustus. Bij het dorsen, dat op een boekweitplein - vaak een gevlagde dries of een deel van het erf - gebeurde, hielpen de burens elkaar. Daarna werd een boekweitfooi gevierd.¹²

In 1675 was Marynis Hendrick Adriaen Sibbs enkele malen boekweit kwijt geraakt. De da-der bleek Maeycken Willem Marten Oomen te zijn, zoals bleek toen twee knechten 's nachts de wacht hielden bij het boekweitplein. Zij woonde in bij Sibbs in een kamer, samen met haar man Mathijs Cornelis Janssen. RH 133, fol. 80v.

BOERKENSJONGENS – 1746 – R1057

Schaarhout van het oude bos in het perk: Boerkens Jongens.

BOERKENSJONGENS – 1782 – GAB1963, 25

Boerkens Jongens, jonge eykeboomen en Mastboomen, groot circa zeven bunder.

BOERKENSJONGENS – 1819 – P31, N

Het perk: Boerkens Jongens, acht bunder, 73 roeden = 10 hectare, 56 are. Beplant met eyke Boomen en schaarhout in 1748, 1756, 1760 en 1800.

BOERKENSJONGENS – 1855 – GAB1969, 13

Boerkensjongens, eikenboomen aangelegd in 1760, 1804 en 1845.

Genoemd naar een familie Boerkens?

BOERSBOS – 1738 – RH101, 163

Een perceel bos en land, drie gemet in de Drie Dwerskoten: den Boersbos (afkomstig van Bast. J. Bastiaenssen.)

Genoemd naar een persoon. Vergelijk Anthonis Claes den Boer, 1673, Hendrik Boeren, 1720.¹³ De gebruikelijke naam voor een landbouwer was eeuwenlang niet boer, maar landman, bouwman of akkerman. Ook werd een boerderij niet aangeduid met boerderij maar met huysinge, huyse, en pas in de negentiende eeuw als bouwmanstede, landmansstede en in de twintigste eeuw met boerderij.

BOOMGAARD – 1679 – R729, 105

Een half bunder lant oft weyde: de Bogaert.

Boomgaarden werden vaak als weiland gebruikt: het was dan wel zaak de koeien of het andere vee op voldoende afstand van de bomen te houden, zodat de schors niet beschadigd werd. Daarom werd het vee in een boomgaard vaak getuierd.

BOOMGAARDWEIDE – 1668 – GP263, 14

De Boomgaertweyde.

Een boer,
zeventiende eeuw.

BOOMGAARDWEIDE – 1676 – R728, F190

Een perceel weijden: de Bogaartweyde, half bunder.

BOOMGAARDWEIDE – 1699 – P126, F99V

Een bunder, 32 roeden weyde en bosch: Maes (doorgestreept en veranderd in: Boomgaert) weyde.

BOOMGAARDWEIDE – 1738 – RH101, 161V

Een perceel land in Lies: de Bogaartweyde, half bunder.

Weiland ontstaan uit een boomgaard of gelegen bij een boomgaard.

BOS – 1634 – P124, F10V

Den armen inde Haege van 3/4 bunder landt en weyde mette huysinge voortyts genaemt t'Bosch.

BOS – 1668 – GP263, F14V

Lant: het Bos, gelegen aen tCruys.

BOS – 1742 – GP272, 261

bij 't Bos teynde de Heystrate (Liesbos).

BOS AAN DE LIESENBERG – 1620 – GP260, F132V

Het Bosch aende Lieschberch.

BOS, HOOG – 1668 – GP263, F100V

Nieuw lant: 't Hoochbosch, twee gemet.

BOS, HOOG – 1711 – R736, F100V

Een perceel bosschen: Het Hoogh Bosch, twee gemet in de Dwersschoten.

BOS, VOORSTE – 1502 – R415, F324V

Willem Huybrechts verkoopt in naam van Geriden Willems van Mall aan Wouter van der Gouwen een stuck erfs en bosch: tVorst Bosch, zestien bunder in Lyesbosch neven mijn Heeren van Nassouw erve noortwaerts.

Bossen werden vooral in de achttiende en negentiende eeuw veel aangelegd op marginale landbouwgronden: deze konden dan meer opbrengen dan in het gewone landbouwsysteem. Vooral mijnhout was gewild en bracht goede prijzen op. De 'heren' en kloosters gingen voorop bij de inzaai van mastbossen. Daarnaast waren er al eeuwenlang veel schaarbossen van hakhout; deze werden om de zes of zeven jaar gekapt en leverden dan geriefhout en mutsaards.

Bos heeft vanaf de dertiende eeuw de termen hout en loo vervangen. Met het Voorste Bos is een niet onbelangrijk deel van het Liesbos bedoeld.

BOSAKKER – 1631 – R723, F19V

Stuck bosch en erfs: den Boschacker, een bunder, metten nieuwen elsengeerken daeraen gelegen.

BOSAKKERS – 1847 – N 5, 100

Twee perceel bouwland: de Boschakkers, 85 roeden (N 37).

Akker gelegen bij bos.

BOSDREEF – 1668 – GP263, F151V

Neffens de Boschdreeve.

BOSDREEF – 1742 – GP272, 101V

Nieuw landt neven de Boschdreeve.

BOSDREEF – 1742 – GP272, 21V

Neven de Boschdreeve.

BOSDREEF – 1878 – P401, 1640

De Boschdreef, lang 414 meter.

Dreef naar een bos, het Liesbos in dit geval, huidige Liesboslaan.

BOSKE – 1506 – R417, F315

Stuck lants: dBusken, half gemet.

BOSKE VAN DE HAND – 1620 – GP260, F132V

Het Bosken van de handt.

BOSKE VAN DE HAND – 1634 – R723, 97

Stuck bosch: het Bosken van der Handt, een bunder, oostwaerts aen's heeren straete.

BOSKE VAN DE HAND – 1636 – GP261, F192V

De Jesuiten tot Breda: het Bosken aen de hant.

BOSKE VAN DE HAND – 1639 – R724, F4V

Eckerpoel... noortwaerts aen Jan Colders erve oft boschken: het Boschken van der handt.

BOSKE VAN DE HAND – 1674 – R728, F116

Jan Colderserve oft bosken: het Bosken vander Hant.

Hand, 'richtingaanwijzer in de vorm van een hand met wijzende wijsvinger'.

BOSLOOP – 1877 – P401, 1601

De Boschloop, beginnende in het Liesbosch bij perceel E 768, loopende door het Vaareind en Westrik, uitmondende in de Loop van Kesteren bij perceel F 771, lang 2167 meter.

Genoemd naar het Liesbos. Benedenloop is de Kesterenloop.

BOTERENSTEEKE – 1663 – R726, 230

Twee percelen erven: Boterenstedeken, westwaerts aen sHeeren Baen, een bunder.

BOTERENSTEEKE – 1664 – R726, F255

Eene aenstede: Boterenstedeken, onder landt en weijde een bunder, suytwaerts aende Baen.

BOTERENSTEEKE – 1667 – R727, 112

2½ gemet erve onder zaeij en weijlant: Boteren stedeken (vijftig roeden is leen van Borgst).

Stede-namen worden vrijwel steeds gecombineerd met de naam van de eigenaar. Bestond de familienaam Boter(en) wel? Niet bekend in Noord-Brabant noch Vlaanderen. Stede betekent hier 'stuk land uit een aanstede'.

BRAAK, GROTE EN KLEINE – 1838 – N 6405, 100

Een perceel zaailand: de Groote Braike, west de Baan, drie bunder; een perceel zaailand: de Kleine Braike, 86 roeden.

Braak'ontginning'. Zie Braak onder Effen.

BRANDAKKER – 1379 – BEG. HOF. 581

Land opten Brandacker; neven den Brandacker.

Akker waarvan de turf die onder de bouwvoor aanwezig was opgebrand, opgestookt is? Of akker van een familie Brand? Vergelijk Jan Janssen van den Brand, in Lies, 1501, R415, fol. 325.

BREMT – 1739 – R1054

Het geheele perk: Huybregtsbos, eertyds den Bremt.

BREMT – 1746 – R1058

Een perceel synde rijselkooren staende op de percelen genaempt den Brempt, de Klyne Reygerye, den Nieuwen Acker, alsmede op den Vierden Liesenberg.

BREMT – 1748 – R1059

den Brempt.

BREMT – 1782 – GAB1963-25

Den Bremt: oud heesterbosch, 232 roeden; in 1774 met eikels besaayd, twee bunder, 267 roeden.

BREMT – 1797 – R1097

Schaarhout van een oud heesterbosch op den Bremt, leggende ten oosten vanden houtwerfft, noort de buitenwal, zuid de Drie Dreeven.

BREMT – 1819 – P31, B

Het perk: den Bremt en St. Hubert Bossen. Geplant met eyke boomen en schaarhout in 1742, 1774 en 1750. Op 2 december 1818 hieruit verkogt vier caavelen blikmutzaard...

BREMT – 1841 – P459

Om het perk den Bremt op de hoeve bij het Liesbosch (in 1835 met schaarhout beplant) schoon te houden van windselonkruid betaald vijftig arbeiders a 60 cent.

BREMT – 1858 – N166, 3003

Bremt.

De Bremt was een perk in het Liesbos. Bremt, 'plaats waar brem groeit'. Brem, *Sarothamnus scoparius*, groeit op arme zandgronden. Blijkbaar groeide er in 1841 veel onkruid in dit perk, want het moest grondig gewied worden. Het windselonkruid zal haagwinde of bitterzoet geweest zijn, planten met wortelstokken die behoorlijk kunnen woekeren, maar ook vogelwikke stond bekend onder de naam windseel.¹⁴ Deze planten winden zich om andere planten en struiken heen.

De in 1819 genoemd blikmutsaard is waarschijnlijk eikenhout dat geblekt werd (waarvan de schors af gehaald is voor run).

BRUGBEEMD – 1557 – RH121, F59

Een weyde: den Brugbeemdt.

Beemd, 'hooiland', gelegen bij een brug.

BUITENBAAN – 1819 – P29, F1

Het Paardekerkhof, zuyd de Buitebaan (bij het Liesbosch).

Baan rondom het Liesbos.

BUITENDREEF – 1741 – RH269-2

Eykeboomen in de perken: den Huijswerff, op de Corte Drie Dreeven als op de Buytendreeve.

BUITENDREEF – 1752 – R1061

De Huiscavel, noort de Buitendreeff van 's Heeren weegen.

BUITENDREEF – 1782

De buytendreef rondom het Bosch met de kleyne hoekjes groot negen bunder, 162 roeden.

Identiek met Buitenbaan of Omloop.

BUITENSINGEL – 1777 – R1077

Het schaarhout opde Buitensingel of wal beginnende van het Haagse Hekke en noordwaarts tot aan het Hekke van de Toorendreef.

Met singel wordt hier een wal + hakhout bedoeld; deze wal omgaf het hele Liesbos en diende om het wild dat in het Liesbos aanwezig was niet te laten ontsnappen en de koeien en ander vee buiten het Liesbos te houden.

BUNDER – 1634 – P124, F56, 94v

Een halff bunder erffs, eertyts betimmt: tBuynder; Een bunder landt: d'Buynder (5½ denier cijns).

BUNDER – 1668 – GP263, 150

het Buijnder.

BUNDER – 1699 – P127, F427V

Een bunder landt in Lyesch: dBuynder, het cleyn straetken aldaer west.

Bunder: oppervlaktemaat ter grootte van 1,29 hectare (tot 1820).

CALOT – 1857 – N165, 2883

Calot.

Zie Klot.

DEINHOORN – 1634 – P124, F10

De Heyninge van Liesch ... Jan Gysbrecht Stickers oost, met den Deynhoren.

DEINHOORN – 1699 – P126, F43

De Heyninge van Liesch, neven syn Majesteyts Heyninge daer een nieuw strate mede verlenght is suyt, den Deynhoren oost.

Dein, 'damhert'.¹⁵ Deinhoorn: gewei van een damhert? Was er ooit een dergelijk gewei hier gevonden? In het Liesbos leefden damherten, daar door Prins Maurits uit de omgeving van Den Haag aangevoerd. De mannelijke dieren verliezen elk jaar hun gewei en die konden dus wel eens gevonden worden en als trofee meegenomen zijn en bijvoorbeeld aan de gevel van een huis opgehangen zijn.

DENISAKKER – 1620 – PONDB. 55

Lant: Jan Denisacker.

DERDE LIESSENBERG – 1819 – P31, S

Perk: den Derden Liessenberg, twee bunder, 176 roeden = 3 hectare, 15 are. Beplant met eyke heesters en schaarhout in 1793, 1794 en 1802.

Damhert. Uit: *De arte venandi cum avibus*. Das Falkenbuch Kaiser Friedrichs II, Dortmund (1980).

Berg bij Lies. Zie Liessenberg.

DIEPENDAALSHEIVELD – 1650 – R725, 38

Stuck erven onder saey en weylant, drie bunder: Diependaels Heyvelt.

DIEPENDAALSHEIVELD – 1668 – GP263, 6v

Weijde in Diependaels Heijvelt.

DIEPENDAALSHEIVELD – 1742 – GP272, 94

In Diependaels Heijvelt.

DIEPENDAALSHEIVELD – 1742 – GP272, 260

3½ gemet: Diependaals Heijvelt.

Heiveld van de familie Van Diependaal. Vergelijk Willem Jan Willemsen van Dyependael, 1568, R714, fol. 195v.

DIETVOORDSSTEDE, NOUT VAN – 1512 – R420, F75

Corn. Ant. Rombout sGraeuwen bevalt op: huys en erve met een bunder weyden in Lyesch: Noyt van Dyetvoorts stede.

Stede, 'boerderij', hier afkomstig van Arnold van Dietvoord. Vergelijk Peter van Ditvoert, 1404; Denys van Dietvoort, 1503.¹⁶

DINGEMANSAKKER – 1880 – NBCOURANT20, 1892

Een perceel bouwland: Dingemansakker in de Dwarskooten, 76 are, M 22.

Bezit van een familie Dingemans. Alom voorkomende familienaam in de Baronie.¹⁷

DOM – 1623 – R522, 39v

Den dom.

Perceel gelijkend op een dom van een wiel, dus een stuk land met een verhoging in het midden?

DOORHOUW – 1637 – ND1208, 78

Beginnende van den Doorhouw en streckende suytwaerts op tot opde Rirole. Gebied waar een stuk bos gekapt was om een doorgang te verkrijgen.

DOORNBOOM – 1533 – R706, F195v

Michiels Merten Adriaen Symons verkoopt Jacop, zijn wettiche soon: een huys en erve mette toebehoorten en hove met erve, twee bunder, in Lyesch, nutertyt geheten den Dorenboom (plach aen Adr. Symons toe te behoren).

DOORNBOOM – 1615 – R720, F102V

Vier stucken erffs: den Dorenboom, vijf a zes gemet onder lant en wyde.

DOORNBOOM – 1620 – GP260, 52V

Den Dorenboom.

DOORNBOOM – 1631 – R723, F19V

Den Langen acker, westwaerts aen erve: den Dorenboom, noortwaerts aende herbane.

DOORNBOOM – 1634 – P124, F27V

Twee bunder erffs mette huysen daerop staende: den Dorenboom.

DOORNBOOM – 1667 – R727, 68

Stuck zaey oft weylants: den Dorenboom, een bunder.

DOORNBOOM – 1699 – P126, F112V

Twee bunder erffs met de huysen daerop staende: den Dorenboom.

DOORNBOOM – 1742 – GP272, 251V

Bij den Doorenboom.

Een doornboom kan een meidoorn of een sleedoorn zijn. Meidoorn, *Crataegus*, werd veel gebruikt voor de aanleg van heggen; sleedoorn, *Prunus spinosa*, groeit ook in heggen. Vaak werden de takken van de doornstruiken nog in elkaar gevlochten om de heg extra ondoordringbaar te maken voor rondlopend vee.

Blankaart schrijft over de meidoorn: 'De laagwassende dient om digte hagen ofte heiningen te maken, tot afscheidsels, en dat daar soo ligt geen quadaadwillig volk, honden enz. kan doorkruipen. Van de lange doorn-takken maakt men wandel-stokken; de kromme takken dienen om peul-vrugten aan te leiden, de kleine doorn-takjes legt men op het gesaeide, om katten en ander ongedierte daar af te weeren, en men steekt se in de hollen der mollen. Het hout is dienstig om daar veelderley werk van te draeijen.'¹⁸

DOORNBOS – 1505 – R416, F201V

Opte Dorenbossche.

DOORNBOS – 1552 – R711, 182

Erve: den Dorenbosch, in Lyesch.

DOORNBOS – 1634 – ND1205, 135

Hans Wiggers, wachter van t Liesbosch,
Dorenbosch en andere bosschen onder de Hage.

DOORNBOS – 1741 – R1055

De suydelyke en noordelyke helft van het Doorne Bosch.

DOORNBOS – 1750 – R1060

Alle de slooten, waaterloopen, schouwslooten en rioolen van het Doornebos.

DOORNBOS – 1762 – RH107, 232

Een perceel saeyland: den Doorenbos.

Sleedoorn.

DOORNBOS – 1819 – P29, F1

Een perceel schaarbosch: het Doornbosch, vijf bunder, 211 roeden.

DOORNBOS – 1849 – N159, 1063

Doornenbosch.

Doornbos: meidoorn-of sleedoornstruik. Bij uitbreiding een perceel bij een dergelijke struik.

Of een bos met veel doornstruiken erin?

Het was blijkbaar een groot bos: ruim vijf bunder. Lag het bij de Prinsenhoeve?

DORRE BOOM – 1668 – GP263, 44

Lant aen zijn stede: den Dorren boom, vier gemet.

Dorre kan ontstaan zijn uit doren. Dan identiek met Doornboom.

DREEF – 1662 – R726, 217V

In Liesch, noortwaerts syne Hocyteys dreve.

DREEF – 1668 – GP263, F11

Aende heijstrate oft Dreve.

DREEF – 1742 – GP272, 96V

Nieuw land nevens de Dreeve bij t Bosch.

DREEF, LANGE – 1878 – P401, 1640

De Lange Dreef, lang 2020 meter, in het Liesbosch.

DREEF, NIEUWE – 1744 – R1057

De Nieuwe Dreeve.

DREEF, NIEUWE – 1782 – GAB1963-25

De Nieuwe Dreef, lang 260 roeden; oppervlak twee bunder, 45 roeden.

DREEF, NIEUWE – 1819 – P31, FF

De Nieuwe Dreef, lang 260 roeden = 1477 meter. Breet 38 voet = 10,8 meter, makende een bunder, 148 roeden = 1 hectare, 59 are. Beplant met 500 eykeheesters in 1794 en 1815.

DREEF, NIEUWE – 1855 – GAB1969, 13

De Nieuwe Dreef, met eikenboomen geplant in 1798 en 1807.

Dreef: weg beplant met bomen. Oorspronkelijk weg waarlangs vee werd gedreven. In 1651 werd bepaald dat voor het repareren van de Dreef wat schaarhout uit het Liesbos gehaald mocht worden. De dreef zat vol gaten en was zo slecht dat deze nauwelijks bereden kon worden, ARAH, ND8022, fol. 102, 102v.

DRIE DIJKEN – 1636 – GP261, 54

Dry Dijcken.

Perceel tussen drie dijken, drie wegen? Vergelijkde Drie Dreven.

DRIE DREVEN – 1748 – R1059

De Groote Reijgerije, noort de geplante buuke heesters off Drie Dreeven, oost den waterloop.

DRIE DREVEN – 1782 – GAB1963-25

De Drie Dreeven, lang 183 roeden oppervlak een bunder, 49 roeden.

DRIE DREVEN – 1819 – P31, DD

Perk: de Drie dreeven, lang 183 roeden, breed 45½ voet. Groot een bunder, 94 roeden (= een hectare, 33 are). Beplant in de jaaren 1780 met 266 beukeboomen.

DRIE DREVEN – 1855 – GAB1969-13

De Drie Dreven: beukenboomen geplant in 1780.

DRIE DREVEN, KORTE – 1741 – RH269-2

Verkoop van eijkeboomen in de perken: den Huijswerff, op de Corte Drie Dreeven, als op de buytendreeve.

DRIE DREVEN, KORTE – 1752 – R1061

De Huiscavel, oost den vyver van den Hoff ende Korte Drie Dreeve, zuid de Torendreeff.

DRIE DREVEN, LANGE – 1752 – R1061

Huybregts bosch tusschen de Lange Drie Dreeven en den Omloop van het Bosch.

Een dreef, samengesteld uit drie naast elkaar gelegen dreven? Of waar drie dreven samenkwamen?

DRIE DWARSSCHOTEN – 1738 – RH101, 163

Bos en land in de Drie Dwarskoten: de Boersbos.

Zie Dwarsschoot.

DRIEDREVENHEKKEN – 1799 – R1099, 4

Aan het Driedrevenshekken.

Hekken aan het eind van de Drie Dreven.

DRIEHOEK – 1782 – GAB1963-25

De Driehoek, beukeboomen, een bunder, veertig roeden en eykeboomen, 210 roeden.

DRIEHOEK – 1800 – R1080, 9

Het perk: den Driehoek, neevens de Leurse baan en Toorndreeff.

DRIEHOEK – 1843 – NN34, 57

Een gehakt mastbosch: den Driehoek, bij den Fitselstek, een bunder, 97 roeden (F 359).

DRIEHOEK – 1855 – GAB1969-13

De Driehoek: is na 1782 omgezet in landbouwgrond.

DRIEHOEKJE – 1819 – P29, F1V

Een mastboschje: het Driehoekje, een bunder, 250 roeden.

Vormaanduiding voor een perceel eindigend in een punt. Gelegen tussen de Leursebaan, het Jagerpad en de Drielindendreef.

DRIE LINDEN – 1840 – N 6407, 62

De weduwe C. Hopstaken verkoopt een huizinge, stalling, schuur, erve en hof beplant met onderscheiden vruchtboomen, aan het Liesbosch: de Drie Linden, Kad. nr. N 485, 486.

DRIES, HOGE – 1847 – N 5, 100

Een perceel bouwland: den Hoogen Dries, 99 roeden (M 114).

Dries 'tijdelijk rustend land, opgeteerde akker'.¹⁹ Ook wel 'de weide die haast paalt aan de hoevegebouwen, nooit wordt gehooïd en gewoonlijk langer blijft liggen (d. i. zonder omgedaan te worden) dan een andere weide'.²⁰ In Kempenland echter was een dries 'een in de regel dicht bij de woning gelegen hoog stuk weiland, waarvan het gras (en het hooi: dries-hooi) die van betere kwaliteit zijn dan het beemd-hooi, tot voedsel voor koeien dienen'.²¹ In Wortel kende men vier soorten driesen: drie ervan werden nog bebouwd en alleen de slechtste werd als weiland gebruikt.²² Hoeufft schrijft: 'Dries wordt, in de Baronie, genaamd de grond in het gemeen, en het met gras bezette land in het bijzonder, hetwelk binnen eene boeren-hofstede besloten is; men verstaat er somtijds door hetgeen, dat men elders noemt de boerenwerf. Eigenlijk is het driesch, dreesch in het Neder-Saks. driesch, en beteekent akkerland, dat rust en niet bebouwd wordt; daarvan dat dries, driesch op sommige plaatsen in 't algemeen eene weide beteekent, omdat het driesche land doorgaans tot weiland dient'.²³ In de Baronie lagen de driesen oorspronkelijk waarschijnlijk in de dorpsakkers, waar het stukken bouwland waren die tijdelijk als weiland werden gebruikt. Later zal dries de betekenis hebben gekregen van dicht tegen de boerderij gelegen stuk grasland. Op uitgeputte akkers groeien altijd nog wel wat kruiden en grassen. Door begrazing blijven de kruiden laag of verdwijnen, terwijl de grassen bij begrazing steeds weer opnieuw uitstoelen. Doordat het vee de uitwerpselen hier bij het grazen deponeerde, bleef de vruchtbaarheid redelijk op peil.

DWARSMETEN – 1751 – R1060

Perk: de Ruytecavel, beginnende by de Asdreef en strekkende westwaarts op, zuijd de Dwarsmeeten.

DWARSMETEN – 1758 – R1065

De Ruytecavel, zuyd de Dwarsmeeten.

Meet, 'stuk grasland tussen twee greppels'.

DWARSSCHOOT – 1634 – P124, F10

Vyer bunder min een lopensaet weyde en bosch: de Dwersschoot.

DWARSSCHOOT – 1699 – P126, F41V

Vyer bunder min een lopensaet weyden en bosch in Liesch: den Dwersschoot.

Schoot, 'beboste hoek hoger land uitspringend in moerassig gebied', hier dwars gelegen op een andere verkavelingsrichting? Zie Dwarsschoten.

DWARSSCHOOTSTRAATJE – 1668 – GP263, 14

Weerschootstraetjen.

DWARSSCHOOTSTRAATJE – 1742 – GP272, 11V

Dwersschoot straatjen.

Straat in het gebied de Dwarsschoten.

DWARSSCHOTEN – 1574 – R715, F130V

Erfs: de Dweerschoten onder heyde en weyde, 2½ bunder.

DWARSSCHOTEN – 1595 – R717, 166

Erfs in dWeerschoten.

DWARSSCHOTEN – 1606 – R719, F27V

In de Dwerschooten.

DWARSSCHOTEN – 1634 – P124, F79

Vier bunder min een lopensaet weyde en bosch: de Dwersschoot.

DWARSSCHOTEN – 1635 – R723, 111

Stuck bosch in de Dwerschoten.

DWARSSCHOTEN – 1660 – R726, F136

Weylants in de d'Wersschooten.

DWARSSCHOTEN – 1668 – GP263, F42V

In de Weirschoten.

DWARSSCHOTEN – 1673 – R540, F338

Twee bosschen in de Dwersschotte.

DWARSSCHOTEN – 1731 – RH100, F113

Schaarbos ... in de Dwerskoten.

DWARSSCHOTEN – 1742 – GP272, F227V

Ankersbosch in de Dwarsschoten.

DWARSSCHOTEN – 1847 – N 5, 100

Stede in de Dwarskoten bij Lies, ... M 108-113.

DWARSSCHOTEN – 1928 – DE BOER

De Dwarsschoten, M 142.

Voor het eerste lid kan men denken aan dwars. Maar ook aan wer, weer (en dan met aangegroeid lidwoord: de Werschoten > de Dwerschoten). Wer kan staan voor 'Verdediging, afweer... sterkte, verschansing, ... heg, dijk, wal... vischweer'.²⁴ Dan mogelijk een schoot met een wal? Als we het minuutplan van het kadaster bekijken, zien we in de Dwarsschoten twee ontginningsrichtingen op elkaar botsen; in het westen overheersen percelen die met de lengte-as oost-west liggen, terwijl in het oosten de percelen vooral noord-zuid liggen.

Het Dwarsschootbos was waarschijnlijk nogal stil en afgelegen, want op 11 november 1703 werd hier een reuwolf geschoten, RH136, fol. 99v. Vrij kort daarna werd er in het zelfde bos weer een wolf verschalkt, weer een reu, RH136, fol. 130v. Hendrik Adriaen Bacx verklaarde 16 augustus 1709 voor schepenen dat in de nacht tussen 14 en 15 augustus 1709 zijn 35 schapen uit de stal waren gelopen doordat er een wolf was: deze beet een schaap. Bacx verzocht daarop Gerard Willemsen van Genck, een bekend schutter, om te waken op de hoek van een plat schaarbos: de Dwarschoten, bij het Liesbos. Daar schoot Van Genck de volgende nacht een reuwolf. Mogelijk had dezelfde wolf tussen 13 en 14 augustus een koe in de polder van Zwartenberg dood gebeten. RH136, fol. 221v.

Op 14 juli 1711 schoot de jager van de Drossaard van Breda, Jan Peter Stevens, op de Liesenberg bij een plat schaarbos: de Dwarschoten een wyfkenswolf. Van de regenten van Princenhage kreeg hij 25 gulden premie. Hij mocht met de pels rondgaan om ook in andere dorpen premie op te strijken, RH136, fol. 263v.

Blijkbaar zaten er ongekend veel wolven in dit bos, want in 1712 ving Jan Peter Stevens, jager van de schout van Breda in hetzelfde bos vier jonge wolven; hij kreeg er een premie voor 'ende want tot het vangen ende ombrengen van soodanige verslindende beesten gewoon is gelyck van oudts te betalen seeckere recognitie'. RH137, fol. 13.

EERSTE LIESSENBERG – 1819 – P31, CC

Perk: den Eersten Liessenberg, drie bunder, 134 roeden (= 4 hectare, 30 are). Gezaayd met mast in 1801.

Berg, 'zandige hoogte', hier gelegen bij Lies.

EIKELenkAMP – 1819 – P29, F1

Een heesterboschje: de Eikelenkamp, 273 roeden.

Kamp 'omsloten stuk grond', hier bezaaid met eikels.

EIKENHEKKEN – 1637 – ND1208, 77V

Van de garsdries naer het Eycken Hecken tot op de grote dreve.

Hekken genoemd naar de er in de buurt groeiende eiken? Zie Eikenveken. Vergelijk Berkenveken en Berkenhekken.

EIKENKAMP – 1849 – N159, 1063

Eikenkamp.

Zie Eikelenkamp.

EIKENVEKEN – 1619 – GAB1963-25

Het Eyckenveken aan de zuidzijde van het Liesbosch.

Veken, 'hek van palen en gevlochten takken', hier bij een aantal eikenbomen?
Stond het Eikenveken aan de zuidzijde van Asdreef of van de Schoneboomdreef?

EKKERSPOEL – 1805 – RH283, 246

Een perceel schaarbosch: Ekkerspoel, een bunder, by het Liesbosch aan den kant van den weg naar Etten.

Necker, nicker, icker 'waterelf, watergeest, kabouter'.²⁵ Nekkerspoel 'poel waarvan men dacht dat er een watergeest verbleef'. Uit den Neckerspoel is door verkeerde splitsing den Eekerspoel ontstaan.

EKKERSVELD – 1668 – GP263, 157V

Eckersvelt, drie gemet.

EKKERSVELD – 1742 – GP272, F413V

Tegenover Eekersveld.

Gevorm uit Neckersvelt. Zie Ekkerspoel.

ENDEBLIEK – VM

Gevormd uit Lindebleek. Perk in het Liesbos. Onder Oosterhout liggen de Endebleken, bij Dorst: deze naam zal ende 'eenden' bevatten. Blik 'uitgeveend ven'.

ENDELAKKER – 1711 – R736, F65V

Een perceel saeylant: den Eyndelaeker, een bunder.

Akker gelegen op het einde van de cultuurgrond.

ENGELS PARK – VM

Op basis van de Engelse traditie aangelegd park in het Liesbos, met kronkelende paden, bergjes, vijvers, graspartijen en struiken.

ESPAKKER – 1557 – RH121, F59

Stuck lants: den Espacker.

Esp, ratelpopulier, *Populus tremula*, een algemene struik, die tot ongeveer twintig meter hoog kan worden. De esp groeit veel op zandgronden; hij kan zich door wortelopslag over

Esp, uit: G. Hempel und K. Wilhelm. Bäume und Sträucher des Waldes, Wenen (1898/9).

een aanzienlijk oppervlak uitbreiden. Het hout heeft weinig waarde; mogelijk werd het gebruikt voor houtskool.

ETTENS DREEFJE – 1782 – GAB1963-25

Het Ettens dreefke, lang 197 roeden; oppervlak een bunder, 92 roeden.

ETTENSE DREEF – 1744 – R1057

Aen wederseyde van de Ettense Dreeve.

ETTENSE DREEF – 1819 – P31, HH

De Ettensche Dreef, lang 197 roeden = 1119 meter, breed 32 voet = 9,1 meter. Groot 315 roeden = 1 hectare, 1 are. Beplant met 390 eykeboomen of maste in 1750-1801.

ETTENS DREEFJE – 1855 – GAB1969-13

Ettens Dreefje: eiken en beukenboomen geplant in 1753, 1843 en 1847. In 1850 zijn er 173 van 1753 verkocht.

ETTENS DREEFJE – 1858 – N166, 3003

Ettensch dreefje.

Dreef in het Liesbos in de richting van Etten.

EUSEL – 1699 – P127, F464V

Anderhalff bunder landts, weyden en bosch, eensdeels: d'Eusel en het Heyblock.

Eusel is in de Baronie de benaming voor een meestal nat stuk weiland, beemd. De omschrijving 'een meestal droge zomerweide, gewoonlijk in privaat bezit en daarom omheind' voldoet voor de Baronie minder goed.²⁶ In de Belgische Kempen zouden eusels begroeid zijn geweest met buntgras (= Pijpenstrootje) en vooral gediend hebben voor het weiden van schapen.²⁷ Als appellatief komt eusel bijvoorbeeld in 1471 te Wernhout voor: 'eenen cleynen euselle' en 'een eusel' (W 16, fol. 1 resp. fol. 4).

Lindemans schrijft: 'Ook de Kempische landbouw kende eusels. Maar hier schijnen ze niet zo oud te zijn als in de Brabantse Leemstreek. Zij waren kunstmatige weiden, aangelegd op pas ontgonnen heide, en dus niet begroeid met heidekruid, maar wellicht met gras, bunt en andere grassoorten. De eusel schijnt hier het eerste stadium uit te maken bij de ontginning van heide tot winnend land'.²⁸

FRANKENHEINING – 1505 – AHB2, 6

Van Franckenheyninge int Lies, in die Rughe heyninghe.

Heining van de familie Franken.

GAGELHEINING – 1499 – R415, F125V

Een sester rogs binnen Breda of op Gageldonck te leveren uyt twee bunder heyvelts: die Gagelheyninge in Lyesch.

GAGELHEINING – 1512 – R420, F75

Stuck heyvelts: de Gagelheyninge.

GAGELHEINING – 1525 – R705, F46V

Stuck heyvelts: de Gagelheyninge, by Lyesbosch, een bunder.

GAGELHEINING – 1537 – R708, 15

Anderhalff bunder heyvelts: de Gagelheyninge, aen Lyesbosch.

GAGELHEINING – 1547 – R710, F108

Stuck heyvelts, anderhalf bunder: de Gagelheyninge.

GAGELHEINING – 1634 – P124, F56, 81V

Een bunder heyvelts: de Gagelheyninge; anderhalf bunder bosch: de Gagelheyning.

GAGELHEINING – 1699 – P126, F365

Anderhalff bunder bosch in Liesch: de Gagelheiningh.

GAGELHEINING – 1699 – P126, F365

Anderhalf bunder bosch: de Gagelheiningh.

GAGELHEINING – 1699 – P126, F257

Een bunder heyvelts (doorgestreept: vervangen door weyde): de Gagelheyninge in Liesch.

Gagel was ooit een veel voorkomende struik op natte, zure heidegrond. Door ontginning en ontwatering echter sterk verminderd. De knoppen ruiken sterk aromatisch.

Volgens een aantekening van Van Mieris zou men uit de bessen van gagel vet of was stoken om kaarsen van te maken.²⁹

Blankaart schrijft over dit gewas: 'Het is een klein heestertjen van wel twee voeten hoog, hebben veele harde bruine rysjes. De blaadjes zyn breedagtig lang, hard, uit den geelgroenen, niet in gedaante, maar in reuk (die wel soo sterk is) met de Myrtus (= mirre?) overeenkomende... . In Nederland heb ik het op veenagtige waterige plaatsen gevonden... . De reuk bewyst genoeg, dat dit gewas, en voornamelyk de vettigheid der zaden, uit fyne en werkelyke deelen bestaat, want het bier daar mede gebrouwen maakt iemand seer haast dronken, voornamelyk soo het belegen bier is. In de kassen gelegd bewaart het de kleederen enz. voor de motten. In de wyn gedaan, doet die een aangenamen geur krygen.'³⁰ De bewering dat gagel slechts twee voeten hoog zou worden is fout: het gewas wordt wel meer dan een meter hoog.

De naam Gagelheining zal in de zestiende eeuw uitgestorven zijn; erna komt hij alleen nog voor in de conservatieve cijnsboeken van de Heer van Breda.

GAGELVELDEN – 1711 – R736, F97V

Een perceel weijden: de Gagelvelden, vijf gemet.

Moerassig stuk grond met zure bodem, waarop gagelstruiken groeiden.

GASTELAARSSCHEUT – 1744 – R1057

Schaarhout in het perk: Gastelaars Scheut, tusschen de Huysdreeff, de Asdreeff, de Qualsterdreeff en de Ettense dreeff.

GASTELAARSSCHEUT – 1782 – GAB1963-25

Gastelaersgeut: Oude eykeboomen, vier bunder, 309 roeden.

GASTELAARSSCHEUT – 1819 – P31, V

Het perk: Gastelaars Scheut, vier bunder, 300 roeden = 6 hectare, 13 are. Beplant met eyke heesters en schaarhout in 1803, 1804.

GASTELAARSSCHEUT – 1855 – GAB1969, 13

Gastelaarsscheut. Eikenboomen, aangelegd in 1803.

Scheut, nevenvorm bij Schoot 'beboste hoek land uitspringend in moerassig terrein', hier voormalig bezit van de familie Gastelaars. Vergelijk Anthony Jacob Gastelaers, 1671, R540, fol. 142.

GEER – 1668 – GP263, 150

de Geer.

GEER – 1697 – R732, 155V

Een perceel weijde: de Geer, vier gemet, in 't Liesch.

GEER – 1699 – R733, F85

Een perceel saeylants: de Geer, vier gemet, op Maesacker.

GEER – 1701 – R733, F148

Een perceel weyde: de Geer, westwaerts en noortwaerts syne Maj.t van Gr. Brittaigne dreve van 't Liesbosch.

GEER – 1752 – R1061

370 roeden koorn staende op een perceel: de Geer, alwaer elssaet onder gesaeyt is en moet een voet hoog boven de grond afgesneden werden.

GEER – 1782 – GAB

De geer, jonge eykeboomen, twee bunder, 150 roeden.

GEER – 1819 – P31, Z

Het perk: de Geer, twee bunder, 250 roeden = 3 hectare, 39 are. Beplant met eykeboomen in 1752.

GEER – 1855 – GAB1969, 13

De Geer, eikenboomen aangelegd in 1833.

GEERKE – 1919 – BREDANAAR38, 259

Een perceel bouwland inde Dwarskooten: het Geerke, M 21, groot 34 are.

Perceel met de vorm van een geer, dus met twee niet evenwijdige overstaande zijden. De Geer in het Liesbos was een perceel waarop in 1752 rogge was gezaaid met eronder elzen; bij het oogsten moesten de huurders de rogge op goede hoogte (een voet boven de grond, dat is ongeveer 28,4 centimeter) afmaaïen, om de opkomende elzenstruiken niet te beschadigen.

GOED – 1528 – R705, F179

Een half bunder weyden: t Goet, aenden Lyeschenberch.

Goed 'onroerend goed, boerderij, grond'.

GORISSENSCHEUT, JAN – 1744 – R1057

Schaarhout van het oude bosch in het perk: Jan Gorese scheut, tusschen de Morteldreeff, Schooneboomdreeff, Nieuwe Dreeff en Qualsterdreeff.

GORISSENSCHEUT, JAN – 1782 – GAB1963-25

Jan Goorsensgeut, oude eykenboomen, vijf bunder, 373 roeden.

GORISSENSCHEUT, JAN – 1819 – P31, P

Het perk: Jan Gorisscheut, vijf bunder, 373 roeden = 7 hectare, 66 are. Beplant met eykeheesters en schaarhout in 1803 en 1806.

GORISSENSCHOOT, JAN – 1852 – N161, 1694

Jan Gorissenscheut.

GORISSENSCHOOT, JAN – 1855 – GAB1969, 134,

Jan Gorissen scheut, eikenboomen aangelegd in 1803.

Scheut = schoot, hier van Jan Gorissen. Vergelijk Gastelaarsscheut.

Perk in het Liesbos, ooit aangekocht van Jan Gorissen. Vergelijk Lysbeth Anthonis Ghorys, 1528, R705, fol. 168.

GORISSENLAND, CORNELIS – 1703 – R734, F43

Een perceel saeylants: Corn. Gorissenlant, een bunder.

GRACHT, NIEUWE – 1750 – R1060

Ruytecavel, west en noort de Nieuwe Gragt.

GRACHT, NIEUWE – 1752 – R1061

Nieuwe gragt.

Nieuw aangelegde wal in het Liesbos.

Grachten aanleggen was een enorm karwei. Er moesten tonnen zand en zoden verplaatst worden. Ook het slopen van een gracht was een enorm karwei. Dat ze om vrijwel elk perceel aangelegd werden zal toch wel duiden op de noodzaak ervan. In 1632 of 1633 had Adriaen Mathijs Sleyckerts op verzoek van Henrick Peter Bunsarts een gracht van stronken ontdaan en de gracht helemaal geslecht 'uytgegraven de struyken van de grachten om denselven acker ende de grachten geslicht', RH132, fol. 20v.

GRAUWENBOS – 1742 – GP272, 36

Twee gemet in Lies: s'Grauwenbos.

Bos afkomstig van de familie Grauwen. Vergelijk Henrick Anthonis Graeuwen, 1546, R710, fol. 23v.

GRIFFIERSAKKER – 1742 – GP272, 36V

Twee gemet: den Griffiersacker.

Bezit van een griffier, bijvoorbeeld van een leenhof? Claas Vierling, griffier en bekend waterstaatskundige, was gegoed op Lies. Zie Krauwelshoeve.

GROOTMOEDERSWEIDE – 1663 – R726, 230

Een perceel saeylants: Grootmoedersweyde.

GROOTMOEDERSWEIDE – 1667 – R727, 112

Stuck saeylants: Grootmoedersweyde.

Weiland dat van grootmoeder aanbestorven is.

HAAGSEGAT – 1553 – RH121, F14V

Heyvelts aent Liesboschs aent Haechsche Gat.

Gat, 'diepte' of 'opening'. Hier waarschijnlijk identiek met het Haagsehekken. Gat betekent in het mnl. 1. Open plaats in een voorwerp, opening... 2. doortocht, doorgang; poort, deur... 3. hol, kuil, spelonk, krocht'.³¹

HAAGSEHEKKEN – 1742 – RH269-2

Opde Buijendreeff aan de oostzyde van het bosch, beginnende van het Haagse Hekken.

HAAGSEHEKKEN – 1777 – R1077

Het schaarhout op de Buitencingel of wal beginnende aan het Haagse hekke en noordwaarts tot aan het hekke van de Toorendreef.

HAAGSEHEKKEN – 1797 – R1097

Het schaarhout van den buitenwal beginnende aan het Haagsche Hekken en strekkende noordwaarts op tot aan het Toornhekken.

HAAGSEHEKKEN – 1799 – R1099, 4

Den buitenwal beginnende aan het Haagsche hekken.

HAAGSEHEKKEN – 1819 – P31, NN

Het Haagse hekken.

Hekken dat toegang gaf tot het Liesbos, aan de kant van het dorp de Hage gelegen.

HAANSBOS – 1668 – GP263, 42V

Haensbosch, half gemet.

HAANSBOS – 1742 – GP272, 218

Haensbosch.

Bos van de familie Haans, Hanen. Vergelijk Adriaen Cornelis Hanen, 1546, R710, fol. 2.

HAASAKKER – 1918 – BREDANAAR37, 158

Kavels rogge opden Haasakker.

Akker van een familie Haas? Of genoemd naar het dier.

HANENWEITJE – 1735 – RH140, F117

Rogge en tarwe staande op het lant: de Haeneweyde, half bunder.

Voormalig bezit van een familie De Haan, Hanen.

HALF BUNDER – 1847 – N 5, 100

Een perceel bouwland: het Half Bunder, 69 roeden (M 106).

Een bunder is 1,29 hectare. Het perceel het Half Bunder is iets groter dan 0,65 hectare.

HAND – 1668 – GP263, F104

Het Bosch vander Hant.

HAND – 1752 – R1061

Het straatje loopende van de Hand na de Drie Schouwen.

Handwijzer, richtingaanwijzer in de vorm van een hand met een wijzende wijsvinger.

Op tekeningen treft men ze wel eens aan, maar zijn er ook nog handwijzers bewaard?

HANENBOSKE – 1703 – R734, F40

Een perceel schaerbossen: Haenenbosken, zeventig a tachtig roeden.

Identiek met Haansboske.

HAVERLAND – 1500 – R415, F139V

Twee stukken erfs in Lyesch: tHaverlant en tDossenblock, tien lopensaet.

Haver werd vrij veel verbouwd op de vochtige gronden. Haver werd vooral aan paarden en pluimvee verstrekt, maar ook in de menselijke voeding speelde het een rol (havermoutpap), evenals voor de bierbereiding. Haver werd in het voorjaar gezaaid en in augustus geoogst. Haver had een veel lager soortelijk gewicht dan rogge. Een zak rogge (een veertel) bevatte 86 liter, maar een zak (veertel) haver 98 liter.³² Haverstro was voor het vee een geliefd voeder, in tegenstelling tot roggestro, dat ook vaker gebruikt werd om te 'straaien' onder het vee (als ligbed).

HEERBAAN – 1617 – R720, F138V

Hoeve in Liesch suytwaerts aende herbaen aldaer, noortwaerts aen de gebuer-oft s'Heeren strate.

HEERBAAN – 1633 – R723, F66

Het Hemelryck, westwaerts en noortwaerts aende herbane.

HEERBAAN – 1673 – R728, F101

Het Hemelrijk noortwaerts de Heirbaen.

Heerbaan, 'grote doorgaande weg', veertig voet breed = 11,2 meter.

Voor het onderhoud van een heerbaan werd de gehele bevolking van een gehucht opgetrommeld. Onder leiding van vorsters of wegmeesters werd de weg dan hersteld: gaten werden opgevuld, de weg werd bolrond gelegd, zodat het water naar de kanten kon afvloeien etcetera. In 1644 waren wegmeesters van Lies en Vuchtschoot: Mathys Mathys Meiren en Christiaen Marynis Deckers.

HEESTERBOS – 1611 – RH179-7

Den Grooten Acker over de straete met het Heesterbosch en het straetken.

HEESTERBOS – 1667 – R727, 137V

Een perceel bosch: het Heesterbosch, een gemet.

HEESTERBOS – 1699 – P126, F65V

Drie bunder uyt een block heiden, eertijts bosch: het Heesterbosch, tegensover de Huysinge van den Boswagter, neven de Bane van de Leur na Breda, ingenomen 1614.

HEESTERBOS – 1746 – R1057

veertiende cavel schaarhout in het perk: het Heesterbosch off den Nieuwen Acker, tusschen de Nieuw Dreev, Qualsterdreef, Morteldreeff en Omloop.

HEESTERBOS – 1761 – RH107, F136V

Een perceel saeylants en houtwassen: het Heesterbosch, twee gemet in de Weerlaren.

Bos van jonge bomen, heesters. Heester: 'boomachtige struik; jonge stam van eiken of beuken'; met het suffix -tra voor boomnamen gevormd van germ. Haisia.³³ Deze jonge beuken of eiken hebben veel zijtakken en daarom een warrig voorkomen.

HEIBLOK – 1634 – P124, F78V

Drye bunder erffs mette huysinge: tHeyblock.

HEIBLOK – 1699 – P127, F464V

Anderhalff bunder landts, weyde en bosch, eensdeels: d'Eusel en het Heiblock.

HEIBLOK – 1699 – P126, F352V;65V

Drye bunder erffs mette huysinge, in Liesch: t'Heyblock, met vier roeden uytvancs daer voor aen liggende daer eensdeels de schaaps Coye op staadt + een block heiden eertyts bosch: het Heesterbosch, vijf bunder bij het Liesbosch.

HEIBLOK – 1741 – R1055

De Hoeve (in het Liesbos) met de vyf akkerkens, den Heyblock en de twee nieuwe gragten.

Blok, 'omsloten perceel', hier ontgonnen uit de heide. In 1699 wordt gesproken over een 'block heiden, eertyts bosch' (zie de vermelding onder 1699, boven).

HEIDE, GROTE – 1619 – GAB1963-25

Acht jonge mastboomen, staende op de plaetse genaemt de Groote Heyde.

HEIKE – 1667 – R727, F165V

Een perceel saeylant: het Heijken, een gemet in Liesch.

HEINING, ACHTERSTE – 1762 – RH107, F182V

Vier gemet saeylants: de Agterste heyninge.

HEINING, OUDE – 1620 – GP260, F133V

Aende Verloren Cost alias Oude Heyninghe.

HEINING VAN LIES – 1441 – ERENS

Heining van Lies.

HEINING VAN LIES – 1531 – R706, F150V

Stuc erfs, onder weyde en boschen heyde: de Heyninghe van Lyesschen, vier bunder omtrent de Lyesbossche Molen.

HEINING VAN LIES – 1634 – R723, 110V

Stuck bosch: t Heyning van Liesch, twee bunder, suytwaerts aen 's heeren strate.

HEINING VAN LIES – 1671 – R728, 9

Een perceel weyden: het Heyn van Lies, twee bunder By 't Liesbosch.

HEINING VAN LIES – 1699 – R733, F87

Een perceel weyde: t' Heyn van Lies, twee gemet, omtrent t Liesbosch en den Molen, westwaerts syn Majesteyts Dreve.

HEINING VAN LIES – 1699 – P126, F42V

Derdalff bunder weyde en bosch by 't Liesbosch: de Heyninge van Liesch, neven syn Majesteyts Heyninge daer.

HEINING VAN LIES, GROTE – 1530 – R706, F75V

Weyden inde Groote Heyninghe van Lyesen.

Heining is een veel voorkomend toponiem: de grootste populariteit genoot dit element in de late middeleeuwen. Heiningen zijn met een wal + heg omsloten ontginningen, meestal vrij groot van oppervlak en vooral bedoeld voor de teelt van winterrogge. Heining is afgeleid van hagen, hegen 'met eenen haag of heg omgeven, afsluiten'.³⁴

De meeste heiningen zijn op het einde van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw gesloopt, dit op aandringen van de landbouwvoorlichting. De heggen onttrokken immers voedsel aan de akker terwijl ze ook schaduw wierpen met als gevolg dat langs de akkerranden de gewassen minder goed groeiden. Ook werd door de invoering van de prikkeldraad (begin twintigste eeuw) het afsluiten met heggen overbodig. Het hout was minder gevraagd, door de opkomst van allerlei ijzeren gebruiksvoorwerpen. Zo moeten er honderden kilometers aan wallen + heggen vernietigd zijn. Toch zijn er hier en daar nog restanten van het oude heggenlandschap te vinden, bijvoorbeeld in de omgeving van landgoederen.

HEISTRAAT – 1668 – GP263, F11

Lant, bosch geweest synde, aende Heijstrate oft Dreve.

HEISTRAAT – 1742 – GP272, F261

By 't Bos, 't einde de Heystrate.

Identiek met de Dreef.

HEIVELD – 1628 – R722, 158

Stuck weijden mette grachten en houtwasch: 't Heyvelt, 3½ bunder, noortwaerts aende Liesbossche strate.

HEIVELD – 1669 – R727, 225V

Een perceel saeylants: het Heijvelt, half bunder.

HEIVELD – 1700 – R728, F96

Een perceel weyden: t'Heyvelt, anderhalf bunder.

HEIVELD, LANG – 1668 – GP263, F100V

Bosch en erve: het Lanck Heijvelt, in de Dweirschoten.

HEIVELD, LANG – 1711 – R736, F97V

Een perceel bosschen: t'Langh Heijvelt, zes gemet, in de Dwersschoten.

Princenhage kende relatief zeer weinig heide: slechts vijf procent van het oppervlak was hier met heide bedekt. De meeste heide lag dan nog in de zuidelijke gehuchten van het dorp, zoals Effen, Overa en Lies.

HEKKEN VAN HET LIESBOS – 1741 – R1055

Het hekken van het Liesbosch.

Hek dat het Liesbos afsloot. Hier bestonden er veel van. In 1836 werd het invoegen van steenen hoolen, het repareren van vijf hekkens en zes draaibomen in het Liesbosch begroot, evenals het verven van die hekkens en draaibomen en ook de schamppalen bij de hoolen met nog het teren van de schuur: acht dagen voor een metzelaar tegen een gulden per dag; twee mud tras en kalk tegen drie gulden; acht dagen werk voor een timmerman tegen een gulden per dag; aan latten en spijkers vijf gulden; tien dagen voor een verver a tien gulden; 28 Ned. Ponden (= kilo) verv tegen 75 cent per pond, komend op 21 gulden en nog tien dagen arbeidsloon, hetgeen een totaal opleverde van 77 gulden.

HEMELRIJK – 1517 – R424, 140V

Stuck weyden: tHemelryc, twee bunder, westwaerts en noortwaerts aen sheeren strate.

HEMELRIJK – 1554 – RH121, F47

Stuck erfs: het Hemelryck in Lies.

HEMELRIJK – 1633 – R723, F66

Stuck weyden: het Hemelryck, een bunder, westwaerts en noortwaerts aende herbane.

HEMELRIJK – 1634 – P124, F5

Stuck landts: t Hemelryck.

HEMELRIJK – 1668 – GP263, 103V

Hemelrijck.

HEMELRIJK – 1673 – R728, F101

Een perceel land, vier gemet: het Hemelryck, noortwaerts de heirbaen.

HEMELRIJK – 1699 – P126, F21

Stuck lants ende weyde: Hemelrijck.

HEMELRIJK – 1742 – GP272, 13V

Vier gemet lant 't Hemelryck.

HEMELRIJK – 1787 – RH282, 155

Vier gemet lands in Liesch: den Hemelrijk.

Hemelrijk is waarschijnlijk een ironische aanduiding voor een slecht stuk grond. Onder het naburige Attelaken (te Etten) lag een gelijknamig perceel: Hemelrijk, 1602, R718, fol. 180v. Het is in elk geval niet gevormd uit Hammerik, zoals wel eens beweerd wordt.

HENGSTENBOS – 1667 – R727, 137V

Een perceel bosch: het Hengstenbosch, twee gemet.

HENGSTENBOS – 1668 – GP263, 88

Vant Hencxten bosch, twee gemet.

HENGSTENBOS – 1742 – GP272, 337V

Twee gemet van 't Hengsten-bosch.

Bos waar hengsten konden grazen. Hengsten werden in kleine aantallen gehouden. Paarden kunnen goed leven van ruige vegetatie, zoals een bos met struiken, oude planten etcetera. Ze eten zelfs boombast en schillen zo al doende de bomen.

HERENDREEF – 1663 – R726, F245

By 't Liesbosch, westwaerts aen 's heeren Dreve.

HERENDREEF – 1679 – R729, F94V

Saeylants omtrent het Liesbosch noortwaerts aen 's heeren dreef.

Dreef in bezit van de Heer van Breda, ook wel genoemd 'sijn Majesteyts dreve', 1709, R735, fol. 98v.

HERENHEINING – 1634 – P124, F10

De Heyninge van Liesch, nevens myns Gen. Heeren heyninge daer eene nieuwe strate mede verlengt is, suyt ... den Deynhoren oost.

Heining van de Heren van Breda.

HERENHEINING, JAN – 1505 – R416, F201V

Jan Herenheyninge.

Heining van Jan Heren.

HOEKVELD – 1634 – R723, 84V

Stuck bosch en erve: het Hoeckvelt, negen gemet.

HOEKVELD – 1668 – GP263, F95

Bosch aende Liesenbergh: het Hoeckvelt, vier gemet.

HOEKVELD – 1708 – R735, F47

Een perceel bosschen aenden Liessenberg int Houckvelt.

HOEKVELD – 1742 – GP272, 27

Drie gemet bos aan den Liesenberg: het Hoekvelt.

HOEKVELDJE – 1668 – GP263, F129

Bosch aende Liessenberch: t Hoeckvelleken, drie gemet.

Veld gelegen in een hoek van wegen? Of een perceel met veel hoeken?

HOEVE IN HOOG LIES – 1550 – R455, 84V

Jouffr. Marie van Kessingen verhuert aen Pr. Jan Snyders een hoeve: de Hoeve in Hoogh Lyesch ... gelyck Anthonis Anth. Romb. Graeuwen die zekere voirleden jaren in laetschappen beseten heeft.

Identiek met de Hoeve in Lies en Kessenichhoeve.

HOEVE IN LIES – 1456 – CART. BEGIJNHOF, p. 85

Rente aan het begijnhof te Breda: uit de 'alinge hoeve van Lyes met allen hueren toebehoirten gelyc sy gelegen es in de prochie van der Haghe, in husingen, in hovingen, in beemden, in bosschen, in heyden, in weyden, in ackeren, in hoghen, in nederen, in nat(t)en ende in droghen, nyet daeraf uutgescheiden ende gelyc wilen Gielis (uten Campe) huer vader (van Geertruyt uten Campe) diezelve hoeve in dleste van zinen levene placht te houden ende te bezitten.

HOEVE IN LIES – 1499 – R415, F125V

Jouffr. Lysbeth Anth. van Wyfliet X Aert Collaert de Wilde, Heer tot Kessenynge, verkoopt een erfpacht uyt haer hoeve in Lyesch, alsoeverre als die erve syn... het sy in huysinge, in hovinge, in lande, in sande, in heyde, in weyde, in beemde, in bosschen, in hoge, in leege, in dyepen, in droogen of in wat maniere dat syn moge.

HOEVE IN LIES – 1509 – R418, F47

Liesbeth van Wijlyet verkoopt Berthel Jan Berthelsdr, weduwe Pauwels Corn. Mertens dertig stuiver uit heure hoeve: de Hoeve in Lyesch met allen heuren toebehoorten, hoe oft in den welcken dat die gelegen is, hetzy in huysingen, in hovingen, in lande, in zande, . in heyde, in weyde, in beemde...

HOEVE IN LIES – 1566 – R471, F31

Corn. Pr. Adr. Oomen pacht van Jacop de Wilde en zyn moeder Margriet Cloeck de Hoeve in Lyesch gelyck Anthonie Adr. van Loon, de laet, daer nutertyt op woent. Termijn: twaalf jaar. Zonder Middel. Wel berouw (bamis tevoren opseggen). Pacht: tien zester en tien lopen rogs op Lichtmis en zestig gulden op 1 mei. Ingaende 1 mei 1566. Cynsen en pachten moet de laet betalen, maar deze mag hy corten op de huer. Verpachter mag bepalen of er rog of geld geleverd moet worden. Elk jaar leveren zes vymmen ryets van den meesten bande. Weegten onderhouden met vitten en leyden. Als er nyeuw werck op de hoeve getimmerd moet worden moet de laet materiael aenhaelen. Bij afscheyt: anderhalf bunder braecken en van de rest 1/4 van den oighst opt velt laten. Beemden by Halle mag de laet lentenen en beweyden tot meye. Missie: moet op hetzelfde peyl zijn by afscheyt als by begin. Een last torf mag de laet steken voor eygen berninge. De laet mag geen beesten in het bos laten weyden. De verpachter behoudt het BLOCKHUYS metten grachten en metten houtwasch. De pachter mag het blockhuys besigen als de verpachter er niet is. Onderpand: alle beesten + huysraet.

HOEVE IN LIES – 1570 – R715, F36

Joncker Jacop de Wilde, heere tot Kessingen, verkoopt een erfpacht uyt 2/3 van de hoeve in Lyesch, te weten huysinge, schuere en andere tymmeringen en alle de stucken van parcelen erven daer toe behorende, zestien bunder.

HOEVE IN LIES – 1611 – RH179-7

De hoeve in Lies omvat: den Grooten Acker over de straet met het Heesterbosch en het straetken, groot 6½ bunder; de Hooge en Leege weyde mette heggen en canten, groot 3½ bunder; twee Huijsackers met de coolhoff, gaersdries en weide achter de schuer, drie bunder; heyvelders 4½ bunder, ackerke in Lies een gemet; heyvelt aent Raemschoor anderhalf gemet; de Strijpen in Halle 5½ gemet.

HOEVE IN LIES – 1613 – ND8974, F117V

Joncker Willem van Striethagen, tevooren myn heer van Kessenich, vuyt syn hoeve in Liesch.

HOEVE IN LIES – 1616 – R720, 124V

Adr. Huybrecht J. Keyen, schoenmaecker Breda, verkoopt Joncker W. van Striethagen een heyvelt, oostwaerts aen des coopers andere erve, hem toebehorende: de Hoeve in Liesch.

HOEVE IN LIES – 1667 – GP280, F7

Beemden gecomen van de hoeve van Lies.

Identiek met de Hoeve van Lies en de Kessenichhoeve. Zie aldaar. Later Zoutland genoemd.

HOEVE VAN GIESENBURG – 1641 – R724, F51

Vrouwe van Gheesenborchs erve.

HOEVE VAN GIESENBURG – 1663 – R726, 240

erven op Liesacker, suytwaerts de hoeve van Giesenborch.

In 1654 was Mathijs Adriaen Jan Oonincx pachter op de hoeve van de vrouwe van Giesenborch. Hij was 'een gesworene oft bedesetter'. Hij had een paard gekocht op de Ooster-

houtse jaarmarkt en dat had hij behoorlijk 'verlicent' en ook tol ervoor betaald. Toch was het hem te Ginneken afgenomen door 'cherchers' van Breda, RH132, fol. 18v.

Hoeve, grote boerderij van de familie Van Giesenborg. Later de Echo genoemd?

HOEVE VAN KESSENICH – 1634 – P124, F25

Den Waterlaetacker, Symon Bruyn Gheryts mette hoeve van Kessingen oost.

HOEVE VAN KESSENICH – 1634 – P124, F50V

Symon Anthonis Bruyns lant aende hoeve van Kessenich.

HOEVE VAN KESSENICH – 1636 – GP261, F142V

Weyden aende hoeve in Liesch gecomen van Joncker Jacob de Wilde, heere van Kessenich.

HOEVE VAN KESSENICH – 1699 – P126, F103

Zymon Bruyn Gerrits met de hoeve van Kessingen.

Identiek met de Hoeve in/van Lies.

HOEVE VAN LIES – 1456 – EC405

Huere alinghe hoeve van Lyes.

HOEVE VAN LIES – 1456 – ND1740

Huere hoeve ende goede van Lyes.

HOEVE VAN LIES – 1566 – R471, F29

Anthonis Adriaenssen van Loon, laet oft pachter opte Hoeve van Lyesch van Joncker Jacop de Wilde, heer tot Kessingen, is schuldich 28 veertel rog tegen de prijs van dynsdachs nae Lichtmisse te Breda.

Identiek met de Hoeve in Lies en de Kessenichhoeve. Later Zoutland genoemd.

HOEVE VAN LIESBOS – 1580 – R484, F56

Reyner Pauwels Schoenmaeckers pacht van den rentmeester sLants van Breda de Hoeve van Lyesbosch by Corn. Henr. Dirven vele jaren in pachtinge gebruyckt. Termijn acht jaar zonder middel. Ingaande 1 mey 1581 om zestig veertel rogge en 300 Karolusgulden per jaar.

HOEVE VAN LIESBOS – 1618 – R517, F205V

De pachter van de hoeve van Liesbosch betaalde in zijn huidige pacht tweehonderd Karolusgulden en veertig veertelen rogs. De pachter zou eigenlijk meer moeten betalen, maar hij is arm. Daarom verzoekt de hoevenaer de pacht met de helft te verlagen.

HOEVE VAN LIESBOS – 1621 – ND8414,F79

De Hoeve van Liesbosch mette lande en toebehoorten werd gepacht door Jan Adr. Jan Oonincx alias Smul voor 265 pont per jaer en veertig veertel rogge. Nieuwe pachter Reyn Pauwels voor vijf jaer.

HOEVE VAN LIESBOS – 1668 – GP263, F143V

Den Prince van Orange landt aende Hoeve byt Liesbosch 44, gemet + nieuw landt zes gemet + weijden aldaer, 21 gemet + landt en dries aenden Molen, 2 1/2 gemet + landt op Steenacker

twee maal een half gemet + weijde achter cleijn Hollandt aenden Hoogenputh: het Mest-block, zes gemet.

HOEVE VAN LIESBOS – 1738 – R1054

Opde Hoeve by 't Liesbos schaarhout aan de Nieuwe Dreeve loopende na de huysinge van den pagter.

HOEVE VAN LIESBOS – 1741 – R1055

Een extaordinaire schoone wooninge en hoeve voorsien met een ruyme sterke, commodi-euse huysmans wooninge, schuure, stalle en verdere ap-en dependitien van dien, elf bunder saayland + negentien bunder weylant, behalve de heyvelden by Overveld. Was in huur bij Corn. Jan Allaarts, nu gepacht door Jan Jacob Geleyns voor 450 gulden per jaar.

HOEVE VAN LIESBOS – 1746 – R1058

De Hoeve by het Liesbos, gehuurd door Jan Jacob Geleyns voor 450 gulden.

HOEVE VAN LIESBOS – 1755 – R1063

De Hoeve by het Liesbosch, gepacht door Jan Jacob Geleyns voor 450 gulden.

HOEVE VAN LIESBOS – 1759 – R1066

De Hoeve van Lies, opnieuw gepagt door Jan Jacob Geleyns voor vierhonderd gulden per jaar voor de termijn 1760/65.

HOEVE VAN LIESBOS – 1765 – R1071

De Hoeve by het Liesbosch, opnieuw gepagt door Jan Jacob Geleyns voor vierhonderd gulden (termijn 1766-1771).

HOEVE VAN – LIESBOS – 1816 – P22, F1

De hoeve by 't Liesbos, 44 bunder; verpacht voor 502 gulden per jaar.

HOEVE VAN LIESBOS – 1825 – P459

De Hoeve by t Liesbosch verhuurd aan A. C. Rommen vanaf 5 januari 1825 tot 11 november 1831. Huurder mag geen weiland scheuren of hooien; hij moet voldoende vee houden. Bouwland moet hij goed bebouwen, misten en zaayen. In juni en september moet hij de distelen en onkruid blooten. Op de heivelden mag hij turf of heischabben steken. Hekken, bruggen en hollen moet de huurder onderhouden. Hij moet acht dagen in dienst van het domein rijden met een paard en wagen of vier dagen met twee paarden.

HOEVE VAN LIESBOS – 1836 – P459

Bestek van reparaties aan de Hoeve by het Liesbosch: dak van het karhuis aan de zuidzijde afnemen en vernieuwen en opnieuw met zoden beleggen, De keuken nieuwe vengsters van greenen hout aanbrengen en hang-en sluitwerk vernieuwen.

HOEVE VAN LIESBOS – 1837 – P 459

Verhuur van de Hoeve by het Liesbosch aan Adr. Christiaan Romme: huis, koestal, schuur, schaapskooi, karhuis en bakhuis, hof en werf, moestuin met 18 percelen bouw, zaai- en weiland, groot 56 bunder tegen 575 gulden per jaar, tot 11 november 1843.

Dit is de Prinsenhoeve ten noorden van het Liesbos. Vermoedelijk is deze hoeve rond 1523 in handen van de Heren van Breda gekomen.³⁵

De domeinhoeven werden meestal om de zes jaar verpacht.

Cornelis Jan Adriaen Oninx was in 1665 pachter van deze hoeve. Hij had op 8 december 1665 ten huize van Quirijn de Clercq, secretaris, keihard geroepen dat 'schouteth, schepe-
nen ende quartiermeesters van de Hage waren Schelmen ende dieven', RH132, fol. 208v. In die tijd waren er meer ingezetenen die wrok koesterden tegen het dorpsbestuur, vooral Peter Engel Petersen.

In 1724 was Cornelis Jan Alaerts pachter van de Hoeve bij het Liesbos. Door de nachtvorst tussen 17 en 18 mei en tevens door de droogte en schrale winden had hij veel schade in zijn granen. Het betrof twee gemet tarwe, 22 gemet rogge, zes gemet haver en garst, en verder achttien bunder hooigras en twee gemet klaver. De totale schade werd door schepe-
nen getaxeerd op 975 gulden, RH138, fol. 172, 172v.

In 1849 vinden we een pachtcontract van onder andere de Hoeve bij het Liesbosch, groot 75 bunder (N 40, nr. 92). De pachttermijn bedroeg zes jaar. De huur ging voor de landerijen in op 11 maart 1849 en voor de huizinge op 15 maart 1850. In het laatste jaar van de pacht moest de pachter 2/3 van het bouwland opzaaien met winterrogge, waarvan de aankomende pachter de helft moest ontvangen en de zittende pachter de andere helft. Een derde part van het bouwland moest ledich blijven in de witte stoppelen. Tot half maart 1856 moest de pachter met al zijn vee op de hoeve blijven om mest te maken. Er mocht in het laatste huurjaar geen mest of ruigte afgevoerd worden op boete van honderd gulden. In het laatste huurjaar moest de pachter ruimte in zijn huis inruimen voor de aankomende pachter: een vertrek in het huis en plaats in de schuur en wagenhuis, tot bewoning, berging van het nodige bouwgereedschap en stalling van het vee. De jaarlijkse pachtsom moest elk jaar voldaan worden voor 31 december. Als die op 25 januari nog niet voldaan was kon het contract worden ontbonden. De pachter moest twee voldoende dekkende borgen stellen. Als de pachter zou komen te overlijden mochten de weduwe of de kinderen de pacht verder voortzetten. Binnen veertien dagen na het verlijden van de huurakte moest de pachter veertien procent van de pachtsom voldoen als kosten voor de akte. Onder het verpachte was begrepen het genot van alle vroegere en latere, grove en smalle, krijtende of alle andere tienden. De pachter had geen recht op jacht of visserij. De pachter moest waken tegen het rapen van patrijseyeren, het vangen van jonge hazen, het zetten van strikken, stroppen, slagen of vallen. Wieders of wiedsters die dit doen of verdacht worden moesten ontslagen worden. Als de verpachter een perceel wil beplanten met bos of iets anders van plan is moest de pachter dit gedogen. Er is geen recht op korting door bijvoorbeeld misoogst. De pachter mag geen ongedorschte granen of vruchten te velde, noch mest, stroo, hooi, kaf, korteling (= korte mest), aardhoopen verkopen, maar die moeten tot mesting dienen. De weiden dienen twee maal per jaar gebloot te worden en gezuiverd van alle riet, biezen, netelen, distelen, doornen en verder onkruid. De bouwlanden moesten behoorlijk gewied worden. Sloot- en gripkanten moesten gemaaid worden en van riet, distelen en ruigte gezuiverd worden. Op weilanden mochten geen zoden gestoken worden. De molshopen moesten geslecht worden en de slootkanten moeten opgehaald worden. Alle lasten drukkend op de hoeve waren voor de verpachter. De scheisloten en wegen moesten slechts aan de eigen kant opgemaakt worden. Incidentele bruggen, schoren en dergelijke moesten na aanzeg-

ging verwijderd worden. Alle oprillen, bruggen, kuilen, duikers, dammen, hekin- gen en vonders moesten goed onderhouden worden. Dorsvloeren moesten ook onderhou- den en indien nodig vernieuwd worden. De hoeve moest gerepareerd worden als het nodig is. Alleen als reparatie niet meer mogelijk was en vernieuwing noodzakelijk was, betaalde verpachter. Als de pachter een nieuw huis wil zetten, moet verpachter toestemming geven. De pachter mag geen nieuwe overweg toestaan. Opgaande bomen en andere houtgewas- sen zijn van verpachter. De jachtpalen en nummerpalen moesten onderhouden, gerepareerd en geverfd worden. Bij reparaties moest de pachter met kar, wagen en paarden alle hout en steen aanhalen. Als de verpachter koren of graan wil opslaan, moet de pachter het naar de hoeve voeren. Geringde of ongeringde varkens mogen niet los rondlopen. Hengsten en stieren mogen niet op zaai-en weiland komen. Als er op een domeingoed gelegen binnen een afstand van twee uur gaans brand uitbreekt, moest de pachter gaan blussen. De pach- ter mag geen onbekenden laten overnachten; roken is verboden. De pachter stelt behalve de gewone borgen nog al zijn vee en meubilaire goederen als onderpand. Op de heide mochten turf en vlaggen gestoken worden op de plaats die de rentmeester zal aanwijzen.

HOF, LANGE – 1456 – R706, F183

Jan Wouters van Bavel onderpand: eenre huysinge, hovinge en de erffnisse met heure toe- behoorten, veertig roeden erfs: den Langen Hof.

HOF, LANGE – 1533 – R706, F183

Eenre huysinge, hovinge en erffnisse, veertig roeden: den Langen Hof, van Jan Wouters.

HOF, OUDE – 1531 – R706, F125V

Twee bunder erfs, onder weijde en bosch: den Ouden Hof oft dOuyde Huys.

Hof, 'met heggen omgeven perceel, dicht tegen de boerderij'.

HOF AKKER – 1918 – BREDANAAR37, 158

Kavels rogge op den Hofakker.

Akker gelegen tegen de hof, de moestuin.

HONDPLAATS – 1782 – GAB1963-25

Kwekerij en hondplaas in het Liesbosch, 287 roeden.

Verbleven hier ooit de jachthonden van de Nassaus (die vaak kwamen jagen in het Liesbos)? Het verzorgen van de honden van de Heer was vaak een taak van de kloosters (waarvan de Heer dikwijls voogd was): dit heette 'het gysten der honden'. Later werd de gist afgekocht voor voeder.³⁶

HOOG LIES – 1415 – G, F16V

Op Hoeghe Liesch.

HOOG LIES – 1492 – ARMKINDERHUIS, NR. 761

Stuck lants op Hoigh Lyesch.

HOOG LIES – 1503 – R416, F53V

Op Hoigh Lyesch.

HOOG LIES – 1507 – R417, F190V

Op Hoogh Lyesch.

HOOG LIES – 1557 – RH121, F58V

Een weyken: Hooch lies.

HOOG LIES – 1628 – R722, 142

op 't Hoogh Liesch.

Hoger liggend deel van Lies, richting de Rith.

HOUGLAARSBOS – 1734 – RH101, F70V

Een perceel wylands op Hoochselaar: het Hoogslaerbos.

Laar, 'open plek in een bos, voorzien van waterplassen'.³⁷ Ook wel 'onbebouwde (gemeenschaps)grond met heide of minderwaardige grassoorten begroeid'.³⁸ Hier hooggelegen.

HOUGLIESAKKER – 1533 – R707, F10V

Den Hoochliesacker en den Mortelacker, twaalf lopensaet, totte graft toe.

HOOIBERG – 1819 – P29, F1

Een perceel schaarbosch: den Hooyberg, twee bunder, 291 roeden, oost, west en zuyd de Hoeve by het Liesbosch.

HOOIBERG – 1849 – N159, 1063

Hooiberg.

Hooiberg is waarschijnlijk gevormd uit Hoberch, dus een hoge berg. Hooibergen bij boerderijen komen in de Baronie vrijwel niet voor, het hooi werd altijd boven de koeien opgeslagen. Andere verklaring: hooggelegen perceel waar het beemdhoui bij inundatie van de beemden naartoe gebracht werd om gedroogd te worden.

Dat gebeurde bijvoorbeeld op de Vrachelse Heuvel onder Oosterhout voor hooi van de beemden van de Heer van Breda aldaar in de buurt.

HOVINGE – 1456 – R706, F183

Stuck erfs: die Hovinge, een gemet.

Hovinge komt frequent voor in beschrijvingen van boerderijen in de zin van 'moestuin', vaak in de trant van: eene huysinge, schuere, hovinge ende erffenisse....

HUIBRECHTSBOS – 1739 – R1054

Het geheele perk: Huybregtsbos, eertyds den bremt.

HUIBRECHTSBOS – 1746 – R1058

Het schaarhout van den Reep ofte lange, smalle perck: Huybregt Bosch, tusschen de Lange Drie Dreeve en den Omloop van het Bosch.

HUIBRECHTSBOS – 1752 – R1061

Het schaarhout van den reep oft lange smalle perk: Huybregts Bosch, tusschen de Lange Drie Dreeven en den Omloop van het Bosch.

HUIBRECHTSBOS – 1781 – R1081

Het schaarhout aan wederzijde van het korte dreefje na de Huijswerf alsmede het schaarhout van een lange smalle streep: het St. Huibregtsbosch, met de gracht of omloop van de Drie dreeven.

HUIBRECHTSBOS – 1796 – R1096

Een lange, smalle streep: S. Huybregtsbosjen, gelegen tusschen de Drie Dreeven en Omloop.

Bos genoemd naar de patroon van de jacht, St. Hubertus? Of naar een familie Huybrechts?

HUIS, LEMEN – 1791 – RH282, 230

Lucia Jongeneelen laat na 1/6 part in drie houte en leeme huysjes, erve en land, half bunder, zuid de Waterloop.

Zelfs in 1791 bestonden er blijkbaar nog armelijke huisjes, waarin geen stenen verwerkt waren. Enkele decennia later, bij de invoering van het kadaster, was dit ook nog het geval.

HUIS TEN BOS – 1839 – N 6406, 94

Verkoop van winterrogge aan het huis ten Bosch, onder andere 43 roeden maartrog.

HUIS TEN BOS – 1851 – N 9, 129

F. T. Wiss verkoopt een zeer welgelegen buitenplaats: het Huis ten Bosch, bestaande in heerenhuizinge van twee verdiepingen, negen boven- en benedenkamers, kelders, zolder, keuken, koetshuis, paardenstal en mangelkamer, zeer fraai aangelegde Engelsche moestuinen met heestergewassen en vruchtboomen, vischvijver, lanen en wandelpaden, beplant met eiken beuken en populiereboomen (M 688, 640).

HUIS TEN BOS – 1899 – BREDANAAR18, 105

Verkoop van hotel-pension, restaurant, vanouds genaamd Huis ten Bosch, met stallingen, remises, schuren, bergplaatsen, uitgestrekte lusttuinen, wandelpark, vijvers, woningen en moestuin, gelegen tegenover het Liesbosch, om zijne gezonde boschrijke ligging bijzonder aanbevolen door Heeren doctoren, kad. nr. M 1001, 968, 669.

Gelegen bij het Liesbos. Zie voor de geschiedenis van dit huis: Otten.³⁹

HUIS, OUDE – 1531 – R706, F125V

Twee bunder erfs onder weyde en bosch: den Ouden Hof oft dOude Huys.

HUIS, OUDE – 1549 – R710, F218V

Een half bunder bosch: dOude Huys.

Plaats waar ooit een huis stond.

HUISAKKER – 1415 – G, F 16

Eenen stuck lants gheheiten den Huysacker, metten bloc daer ane.

HUISAKKER – 1415 – G, F 40V

Eenen ecker ghelegghen in die prochie vander Haghen en gheheiten is den Huysacker, die leget in den Liesacker.

HUISAKKER – 1446 – EC 365

In loco dicto Lies unum pratum dictum den Huysacker.

HUISAKKER – 1457 – EC 407

Een stuc lants: den Huysacker... alst gelegen is in Lyesch.

HUISAKKER – 1549 – R 710, F 218V

Drye bunder erfs onder landt en weyde: den Huysacker en tCalverblock, tegens de Huysinge over de strate.

HUISAKKER – 1631 – R 723, F 25

Adriaen Pauwels Kerstens X Maeyken Nuyt Aerts verkoopt Corn. Ghoris Donckers X Anneken Adr. sGraeuwen een hofstadt: den Huysacker, anderhalf gemet, suytwaerts aenden waterloop aldaer.

HUISAKKER – 1634 – P 124, F 37V

Een bunder landts: den Huysacker.

HUISAKKER – 1847 – N 5, 110

Een perceel bouwland: den Huisakker, 57 roeden (M 107).

Huisakker komt in de Baronie zeer frequent voor in de zin van een stuk bouwland dat tegen het huis, de boerderij aan ligt. Hier een zeer oude Huisakker, uit 1415, de oudste uit de Baronie. Vergelijk eene stede mette huysinge ende schuere daerop staende ende erve daeraen behorende, groot onder werff, hoff, boomgaert, gaersdries, huijsacker en weyde, twee bunder, 1700, R728, fol. 96.

HUISDREEF – 1744 – R 1057

Van het Rijsbergse hecken aan het suyteynde van de Huysdreeve.

HUISDREEF – 1782 – GAB 1963-25

De Huysdreef, lang 207 roeden; oppervlak twee bunder, 28 roeden.

HUISDREEF – 1819 – P 31, KK

De Huisdreef, lang 207 roeden = 1176,3 meter. Breet 46 voet = 13 meter. Groot een bunder, 74 roeden = 1 hectare, 52 are. Beplant met 410 eykeboomen in 1750.

HUISDREEF – 1849 – N 159, 1063

Huisdreef.

HUISDREEF – 1855 – GAB 1969-13

Huisdreef: eikenboomen geplant in 1750, 1843, 1847 en 1849. In 1847 zijn er 34 van de 1750 bomen verkocht.

HUISDREEF – 1878 – P401, 1640

De Huisdreef in het Liesbosch, lang 686 meter.

Dreef naar het jachthuis in het Liesbos. Vergelijk de Huisdreef in het Ulvenhoutsebos.

HUISKAVEL – 1742 – RH269-2

Eykeboomen in den Huijscavel.

HUISKAVEL – 1752 – R1061

Een nieuw Bosch, 566 roeden, in het perk: de Huiscavel, oost den vyver vanden Hoff ende Korte Drie Dreeve, zuid de Torendreeff, west de ruitecavel, noord de Buitendreeff.

HUISKAVEL – 1782 – GAB1963-25

Huyscavel: olme en eykeboomen, een bunder, 166 roeden.

HUISKAVEL – 1819 – P31, G

Het perk: de Huiscavel, een bunder, 166 roeden (= 1 hectare, 82 are), voor een groot gedeelte kwekerij en voorts eyken en beuke en schaarhout. De kwekerij aangelegd in 1807 en het andere gedeelte beplant in 1819.

HUISKAVEL – 1849 – N159, 1063

Huiskavel.

HUISKAVEL – 1855 – GAB1969-13

De Huiskavel, waarin opgenomen de kwekerij.

HUISKAVEL – 1855 – GAB1969, 13

Huiskavel, was in 1782 het perceel ten westen van het jachthuis. In 1855: het noordelijk deel van de oude Huiskavel + deel van de Kwekerij. Het grootste deel van de vroegere Huiskavel wordt in 1855 als Kwekerij aangeduid (later zal hier de Doolhof komen).

Kavel komt vaak voor bij openbare verkopen: het woord kan betrekking hebben op een stuk land, een aantal stukken gereedschap, een te verhuren stuk grond etcetera. Vooral bekend zijn de kavels bij de verkoop van bomen, zoals hier in het Liesbos. Hier een stuk grond bij het jachthuis in het Liesbos, dat bij houtverkoop een bepaalde kavel uitmaakte.

HUISVEKEN – 1619 – GAB1963-25

Het Huysveken, bij het jachthuys in het Liesbosch.

Veken, 'hek van gevlochten takken', gelegen bij het Jachthuis.

HUISWEIDE – 1847 – N 5, 100

Twee perceel weiland: de Huisweide, 61 roeden (N 38) + 69 roeden (N 39).

HUISWERF – 1741 – RH269-2

Eykeboomen in de perken: den Huijswerff, op de Corte Drie Dreeven als op de buytendreeve.

Werf bij het boswachtershuis.

JAANSACKER, NEEL – 1697 – R732, 155V

Een perceel saeylans: Neel Jaensacker, een bunder, oostwaerts en suytwaerts sheeren baen.

Akker van Cornelis Adriaansen. Jaan is een vleivorm bij Adriaan.

JAANSKENSBOSS – 1667 – R727, 67

Stuck weyden: Jaenskensbosch, half bunder aende bane.

Bos van Jaan.

JACHTHUIS – 1855 – GAB1969-13

Het Jachthuis in het Liesbosch.

Het Liesbos vormde een warande, een omsloten jachtterrein. Het was een bezit van de Heren van Breda. Er leefden herten, wilde zwijnen, damherten en reeën. De heren hadden er een jachthuis, waarin ze vertoefden tijdens de jachtpartijen.

JAGER – 1819 – P31, UU

De dreef van het Haagse Hekken tot de herberg de Jaager, beplant met 540 eykeboomen in 1804.

JAGER – 1825

Tollen aan de weg van Breda naar Tholen: de eerste aan het einde van het Liesbos by de herberg het Jagertje, circa 5362 ellen van de voorgaande (by Breda) en 4011 ellen uit het midden van Etten.⁴⁰

Onder Teteringen in Vucht aan de Bergsepad lag een gelijknamige herberg: een rustplaats voor jagers.

JAGERPAD – VM

Pad bij de herberg de Jager.

KALVERBLOK – 1549 – R710, F218V

Drye bunder erfs onder landt en weyde: den Huysacker en tCalverblock, tegens de Huysinge over de strate.

Blok, 'omsloten perceel' waarop speciaal kalveren werden geweid.

KERK – VM

'Hier (= de boschwachterswooning) dicht bij ligt de z.g.Kerk, een eeuwenoud beukenbosch. Tusschen de zuilenrijen der kolossale stammen welft zich boven onze hoofden een dak van groen, waardoor de zon ternauwernood vermag door te dringen. Op zomerdagen is het hier ene heerlijk koel plekje om te rusten. Naast dit Beukenbosch ligt het Engelsche Park, ook wel 'paradijs'genoemd', zo schreef men in 1934.⁴¹

Blijkbaar genoemd naar de hoogoprijzende stammen van de beuken, gelijkend op de pilaren in de kerk. Vergelijkde Tempel, ook in het Liesbos.

KERKENHEIDE – 1503 – R416, F45V

Stuck erfs: der Kerckenheyde, acht lopensaet.

KERKENHEIDE – 1549 – R710, F220V

Stuck erfs onder landt, bosch, heyde en weyde, zeven lopensaet: de Kerckenhey.

KERKENHEIDE – 1634 – P124, F41

Anderhalff bunder weyde en bosch: de Kerckenhey.

KERKENHEIKE – 1578 – R716, 24

Stuck heyvelts: der Kerckenheyde, onder heyde, weyde en bosch zeven lopensaet.

KERKENHEIKE – 1637 – ND1208, 78

Aen het slop van het Kerckheyken.

KERKENHEIKE – 1744 – R1057

Schaarhout van het out bos in het perk: het Kerckenheyke tusschen de Schoone boomdreëff, de Huysdreëff, de Toorendreëff en de Nieuwe Dreëff.

KERKENHEIKE – 1755 – R1063

Een nieuw bosch in het perk: Kerckenheyken.

KERKENHEIKE – 1782 – GAB1963-25

Kerkenheyken, eykeboomen van 36 jaar en beuke (swaere beukeboomen op drie bunder, 99 roeden (totaal groot circa zeven bunder).

KERKENHEIKE – 1819 – P31, L

Het perk: het Kerkeheiken, zes bunder, 295 roeden = 8 hectare, 70 are. Beplant met beuken, eyken en schaarhout in 1767 en 1799. Een deel kwekerij, aangelegd in 1799.

KERKENHEIKE – 1855 – GAB1969-13

Kerkenheike, eiken en beukenboomen aangelegd in 1752, 1802, 1846 en 1847. Hier kwam later een kwekerij en de koepel met de herberg van Tacx.

Heiveld ooit toebehorend aan de kerk van de Hage.

De herberg van Tacx is het café De Boswachter in het Liesbos.

KERKVEKEN – 1634 – P124, F74

Questersdyck neven t'Kerckveecken.

KERKVEKEN – 1699 – P126, F250

Lants in liesacker neven het Kerckenveken: Questerdyck.

Veken in de kerkpad.

KERSENBOMENLAAGTE – 1637 – ND1208, 78

Opde riole dye loopt door de Keerseboome Leechte.

Laagte waarin kersenbomen groeiden. De zoete kers, *Prunus avium*, komt in het wild hier en daar voor. De boom kan tot tien meter hoog worden. Een riool is een watersloot, vaak in moergebieden.

KESSENICHHOEVE – 1499 – R415, F125V

Jouffr. Lysbeth Anthonissen van Wyfliet X Aert Collaert de Wilde, heer tot Kessenynge ver-
koopt een erfpacht uyt haer hoeve in Lyesch, alsoe verre als die erve sijn... het sy in huysinge,
in hovinge, in lande, in sande, in heyen, in weyde, in beemde, in bosschen, in hogen, in
leegen, in dyepen, in droogen oft in wat manieren het sy.

KESSENICHHOEVE – 1612 – R719, 275

Hoeve: Kessenich Hoeve.

KESSENICHHOEVE – 1617 – R720, 151

Jouffr. Guilhelmina van Kessenich X Willem van Striethagen onderpand: de hoeve, vier bun-
der in Liesch, suytwaerts aende Herbane, noortwaerts aende gebuer oft 's heren strate.

Zie Hoeve in Lies en Hoeve van Lies. Kessingen of Kessenich is de naam van de bezitters. Het
in 1499 genoemde 'erve' wil zeggen 'niet-leengoed', dus allodiaal of cijnsgoed.

KETELAARSWEIDE – 1742 – GP272, 378

anderhalf gemet weijde van Ketelaarsweijde agter Kuijkensteede.

Ketelaars is een familienaam. Jan die Keteleer wordt genoemd in 1400 en 1415.⁴²

KLAVERWEIDE – 1930 – DE BOER 30, NR. 28

Vier kavels haver in de Klaverweide.

KLOT – 1744 – R1057

Schaarhout van een jong bosch: de Klodt, tusschen de Schoone boomdreef ende Huys-
dreeff, Kwalsterdreeff en Ettense dreeff.

KLOT – 1752 – R1061

260 roeden haver op de Klot.

KLOT – 1782 – GAB

De Klot, heesterbosch, beukeboomen en eykesteck, totaal 5½ bunder.

KLOT – 1803 – R1102, 8

't perk: de Calot.

KLOT – 1819 – P31, W

Het perk: de Calot, vijf bunder, 193 roeden = 7 hectare, 8 are. Beplant met beuke en eyke-
boomen en schaarhout in 1753, 1775, 1778 en 1800.

KLOT – 1855 – GAB1969, 13

Callot. Eiken en beukenboomen, aangelegd in 1753 en 1775.

Uit Klot is in de loop der tijd Calot ontstaan. Klot is een bepaalde soort goede, zwarte turf.⁴³

KOEBLOK – 1634 – P124, F47

Twee Bunder weyden: tKoeblock, teynden in d'acker van Liesch, den Lieschacker west.

KOEBLOK – 1699 – P126, F212V

Drie bunder weyden: het Coeblock, t einden in dAcker van Liesch, den Liesacker west.

Blok, 'omsloten perceel' waarop hier speciaal koeien werden geweid. Het weiland ligt hier in de dorpsakker van Lies, maar het is geen dries, maar blijvend weiland.

KOEGAT – 1738 – R1054

Somerkooren in het perk: het Koeijgat.

KOEGAT – 1742 – R1056

Het Koeyegat, 240 roeden.

KOEGAT – 1744 – R1057

Perk in het oud bos: het Koeijgat, tussen de Huysdreeff en de Aschdreeff, de Ettense dreeff en den Omloop.

KOEGAT – 1782 – GAB1963-25

Koegat, bestaande uit 34 jarige eykeboomen op een bunder, twintig roeden en een bunder, veertig roeden; oudt heesterbosch 228 roeden; elsepatje en eykeheesters 354 roeden; oude eykeboomen een bunder, 175 roeden; voor vijf jaar beplant met eyke steck een bunder, 131 roeden; heesterbosch een bunder, vijf roeden.

KOEGAT – 1858 – N166, 3003

Koegat.

KOEGAT – 1759 – R1066

Aanneming van spitten, spaden, slooten ... in het Liesbosch: eerste parceel in 't perk: het Koeyegat.

Beginnende nevens de Huysdreef, 116 roeden ... moeten spaaden doorgaens drie voet diep, slegten en effenen na behooren en alwaar eenige schurft, klapzand of andere kwaade harde gronden bevonden word ... moeten doorspaaden (39 gulden); tweede perceel, groot 136 roeden, voor veertig gulden; derde perceel, 125 roeden, voor 36 gulden.

KOEGAT – 1819 – P31, BB

Het perk: het Koejengat, zeven bunder, 153 roeden (= 9 hectare, 53 are) eykeboomen en schaarhout, geplant in 1777, 1780, 1800 en 1815.

KOEGAT – 1852 – N161, 1694

Koeyengat.

KOEGAT – 1855 – GAB1969-13

Koeyengat, eiken en beukeboomen aangelegd in 1815 en 1840.

Gat in de zin van opening, waar koeien door kunnen? Of een laagte? Bij het spitten moesten de arbeiders de grond drie voet diep omsteken, dat is bijna 90 centimeter. Gat betekent in

het mnl. 1. Open plaats in een voorwerp, opening... 2. doortocht, doorgang; poort, deur...
3. hol, kuil, spelonk, krocht'.⁴⁴

KOEVOORD – 1439 – ND1397

Een erve: Liesbusch ... neven 's heeren strate noortoostwaert totter Koevoirt toe.

KOEVOORD – 1456 – HALLEMA

Het Liesbosch ... 's heeren strate noordwestwaert totte Koevoert toe. (A. Hallema: Bossen en bebossing in de Baronie van Breda gedurende de middeleeuwen, in GAB).

Voorde waar koeien een waterloop konden passeren. Veel voordn zijn genoemd naar de dieren die er redelijkerwijze konden passeren: Hengstvoord, Koevoord, Oxford, Schweinfurt. In welke waterloop lag de Koevoord? Door de Bosloop waar deze de Leursebaan kruiste?

KOOLHOF – 1504 – R416, F211V

Stuck erfs: den Koelhoff, op Creyelaer.

Koolhof, 'groententuin'.

KOPPENSHEIKE – 1634 – P124, F38

Twee gemet saeylants: Coppensheyken.

Heiveld van Jacob of een familie Coppen.

KOSTERSDIJK – 1634 – P124, F24V

Den Langen Acker., Costersdyck oost.

KOSTERSDIJK – 1649 – R725, 2

Stuck weyden, half bunder, oost het bosch: Corstersdyck.

Dijk, 'enigszins verhoogde weg, door moeras of heide', hier genoemd naar een familie Costers.

KRAAIENLAAR – 1415 – R415, F120V

Uutvange mette huyse daer op staende, op Creyelair.

KRAAIENLAAR – 1525 – R705, F11V

Lants met half der messye dair aen liggende op Creyelair.

KRAAIENLAAR – 1609 – R719, F109V-111

Huysinge op Creijelaer by d'Liesbosch.

KRAAIENLAAR – 1634 – P124, F90, 111

In Creylaer; op Craenlaer.

KRAAIENLAAR – 1641 – R724, F33V

Zes bunder in de Prochie van de Haeghe, diemen heet Craeijlaer.

KRAAIENLAAR – 1643 – R724, F71V, 72

Stede op Creylaer by het Liesbosch; op Kraeijlaer.

KRAAIENLAAR – 1658 – R726, F87V

Op Creylaer by d'Liesbosch.

KRAAIENLAAR – 1698 – R733, F23

Stede bij het Liesbos op Crayelaer.

KRAAIENLAAR – 1709 – R735, F98V

Stede... op Craeyenlaer ontrent t'Liesbosch, westwaerts syn Majesteyts dreve.

KRAAIENLAAR – 1838 – N 6405, 100

Joh. Nicolaas Noren verdeelt goederen: huizinge, schuur, kooi, hof, boomgaard, zaailand en weide: Kraaylaar, twee bunder, een roeden, zuid de straat van het Liesbosch + Taksenakker, de Nieuwe Weide, de Grootte Braike, de Kleine Braike, Maasakker, de Loopakker, de Bagijenweide, Hofjesstede.

Laar waar kraaien huisden. Dan moeten er bomen gestaan hebben, want kraaien broeden in bomen.

Laar, 'open plek in een bos, voorzien van waterplassen'.⁴⁵ Ook wel 'onbebouwde (gemeenschaps)grond met heide of minderwaardige grassoorten begroeid'.⁴⁶

KRAAIVELD – 1699 – P126, F258

Landt, nu genaemt 't Craijvelt.

Veld waar kraaien huisden.

KRAUWELAAR – 1578 – R715, F260V

Heyvelts in Crauweler omtrent Liesbosche.

Crauwen, 'krabben'.⁴⁷ Moeten we denken aan dezelfde betekenis als we tegenkomen in het toponiem Krabben: 'plaats waar strooisel verzameld wordt door met de krabzeis te krabben'. Dan een laar waar strooisel verzameld wordt. Crauwel is ook een familienaam: Dirck Crauwel, 1407; Jan Crauwels, 1385.⁴⁸ Jonaas Crauwel, schepen van de Hage, begin vijftiende eeuw.⁴⁹ Vergelijk de polder Krouwelaar onder Teteringen.⁵⁰ Een laar genoemd naar een familie is nogal uitzonderlijk. Dan komt de alternatieve verklaring eerder in aanmerking.

Maar gezien het frequent voorkomen van het toponiem Kraaielaar zal Crauweler wel een corrupte vorm voor Craeylaer zijn.

KRAUWELSHOEVE – 1521 – R428, F243V, 244

Claeus Vyerlinck, griffier van der Rekenkamer myns Gen. heeren des Graven van Nassou te Breda is nog schuldig aan Jouffrou Maria, Ysabeele, Cornelia, Magdalena en Frans Wouters van Lier twintig Rijns gulden voor de koop van de hoeve en goeden: Crabelshoeve... met alle heure begrype ende toebeh. ende met alle de parchelen van erffenissen daer toebeh. in alder manieren gelyc de voirs. Claeus Vyerlinc die van henluyden vercregen heeft, alsoo groot ende cleyn ende hoe oft in den welcken die zoe onder der Vyerschaere van de Haghe

zoe onder der Vyerschaere in de Palen van de Hoeven tot Etten gestaen ende gelegen zyn, in Lyesch omtrent Lyesbosch, hetsy in huysinge, in hovingen, in lande, in zande, in heyden, in weyden, in beemden, in bosschen, in hooghen, in leeghen, in dyepen, in droeghen oft wat manieren dattet sy, nyet daeraf uutgescheyden.

Boerderij van de familie Krauwels. Is dit misschien de latere hoeve bij het Liesbos, de Prinzenhoeve?

KRIBBEKEN – 1620 – GP260, F131V

Bosch: Cribbeken.

Vormaanduiding, lijkend op een kribbe?

KROMBRAAK – 1557 – RH121, F59

Stuck lants: de Crombraeck.

Breken is ploegen, ontginnen, bewerken.

In toponiemen is het weinig waarschijnlijk dat braak zou slaan op het braakliggen van grond. Eerder moet men denken aan geploegd, gebroken, dus ontgonnen land. Braak komt zeer verspreid voor in de Baronie. Het gaat vrijwel steeds om akkers; vaak liggen ze in de dorpsakker, hetgeen wijst op hoge ouderdom.

Braak heeft in de Baronie vrijwel altijd betrekking op ontginnen:⁵¹ breken = ploegen. Het verband met braakliggend land? Als land in de zwarte braak lag werd het herhaaldelijk geploegd om het onkruid kwijt te raken. Naar dit breken = ploegen werd het land dus braak genoemd. Het scheuren van weiland werd ook als breken aangeduid.

Het drieslagstelsel, waarbij één jaar een wintergraan werd verbouwd (meestal winterrogge dan wel tarwe), één jaar een zomergraan (bijvoorbeeld haver of zomergerst) en het derde jaar de grond in zwarte braak lag werd in Vlaanderen in de veertiende eeuw al niet meer toegepast. Maar op de magere gronden van de Kempen zou het langer in zwang zijn gebleven.⁵² In de Baronie horen we vrijwel niets over de zwarte braak: alleen bij pachtcontracten wordt in de zestiende-negentiende eeuw vaak bedongen dat in het laatste jaar 1/3 van de grond braak ('ledich') moest blijven liggen. Maar dat was uiteraard een maatregel die voor de verpachter van belang was om de grond niet uit te putten. Bovendien gold dit braakliggen maar voor een korte periode: de nieuwe pachter kon de grond dan in het najaar weer bezaaien. De groene braak, waarbij een perceel één of enkele jaren 'dries' bleef liggen kwam wel veel voor: het vee kon dan de opkomende kruiden en grassen afgrazen. In de Baronie werden ook al vroeg stoppelgewassen als rapen en spurrie verbouwd.

Krom in Krombraak wijst op een kromme akker; dat kan ontstaan doordat het perceel aan een kromme weg of beek ligt. Soms werden oude akkers (in Engeland, maar ook in het Nederlands rivierengebied) ook wel expres krom aangelegd (S-vormig) om makkelijker met een ploeg langzame ossen aan het eind van de ploegvoren te kunnen keren.

KROMME ELLEBOOG – 1634 – P124, F27V

Anderhalff lopensaet erfs: den Mortel ofte Crommen Ellenboge op Hoogen Liesch.

KROMME ELLEBOOG – 1699 – P126, F113V

Anderhalff loopen erffs: den Mortel ofte Crommen Elleboge op Hoogh Liesch.

Vormaanduiding voor een gekromd perceel.

KWALSTERDREEF – 1744 – R1057

Den Derden Liesenbergh tussen de Kwalsterdreeff en de Nieuwe Dreeve, de Asdreef en den Omloop; de Qualsterdreeff.

KWALSTERDREEF – 1782 – GAB1963-25

De Qualster dreef lang 249 roeden; oppervlak twee bunder, 171 roeden.

KWALSTERDREEF – 1819 – P31, GG

De Kwalsterdreef, lang 249 roeden = 1415 meter, breed 44 voet = 12,5 meter. Groot een bunder, 148 roeden = 1 hectare, 76 are. Beplant met 492 eykeboomen in 1779 en 1783, 1792.

KWALSTERDREEF 1855 GAB1969, 13

De Kwalsterdreef: eiken en beukenboomen geplant in 1778 en 1849. In 1847 zijn er 22 van de 1778 verkocht.

Kwalster is een naam voor Bitterzoet, *Solanum dulcamara* en Kwalsterboom is een naam voor Lijsterbes, *sorbus aucuparia*.⁵³ Kwalster zou samenhangen met kwellen, wegens de smaak der bessen van de lijsterbes en de smaak van bitterzoet (eerst bitter, dan zoet na een tijd kauwen).⁵⁴ Is de dreef genoemd naar bitterzoet, een onkruid, of naar de lijsterbes? Waarschijnlijk naar de laatste.

KWESTERDIJK – 1379 – BEG. H. 581

vanden Queesterdijcken boven die Voert in Lies.

KWESTERDIJK – 1499 – R415, F107

Stuck lants: Questerdyck, 3/4 bunder int acker.

KWESTERDIJK – 1512 – R420, F74V

Stuck erfs: Querstendyck, anderhalf bunder in Lieschacker.

KWESTERDIJK – 1537 – R708, 9V

Anderhalf bunder lants: Questerdyckske.

KWESTERDIJK – 1634 – P124, F74

Anderhalff bunder weyde en landt: Questersdyck in Liesacker neven t kerckveecken, den Waeterlaet suyt.

KWESTERDIJK – 1699 – P126, F250

Landt in Liesacker neven het Kerckenveken: Questerdyck.

Bitterzoet, *Solanum dulcamara*.

Verband met mnl. Questeren, 'Geld bijeenbrengen'?⁵⁵ Een dijk waarvoor geld ingezameld was om die aan te leggen??

KWEZELBOS – 1789 – RH282, 188V

Twee gemet 44 roeden bosch: het Queezelsbosch in de Dwarskooten

Bezit van een kwezeltje? Vergelijk Adriaentjen Weijers, geestelycke dochter (= kwezel), 1697, R732, fol. 170.
Of gevormd uit Queesterbosch?

LAAR – 1456 – R706, F183

Anderhalff lopensaet lants: dLaer. in Liesch.

LAAR AAN DE MORTEL – 1634 – P124, F85

Tien lopensaet landt en bosch: den Mortel oft d'Laer aende Mortel.

LAAR AAN DE MORTEL – 1699 – P126, F383V

tien lopensaet lants en bosch: den Mortel oft d'Laer aan de Mortel.

Laar, 'open plek in een bos, voorzien van waterplassen'⁵⁶ Ook wel 'onbebouwde (gemeenschaps)grond met heide of minderwaardige grassoorten begroeid'.⁵⁷

LAMBRECHTENWEIKE – 1667 – R727, 67

Stuck weyden: Lambrechten weijken, twee gemet.

Weiland van Lambrecht.

LANGSTRAAT – 1533 – R707, F58

Aende Langstrate.

LANGSTRAAT – 1636 – R723, F154

Op Craeyelaer noortwaerts aende Langstrate.

Straat van grote lengte.

LEEMKUILEN – 1711 – R736, F63V

Een parceeltjen saeylant: de Leemcuylen, dertig roeden.

Perceel waar leem in de ondergrond aanwezig was, die in kuilen gewonnen werd. Leem werd gebruikt voor het bemijten van weegten. Jaarlijks moesten de weegten bijgevoerd worden omdat de leem erafviel: dit heette 'plekken ende leemen'. Ook vloeren werden vroeger steeds van

Kwezel.

leem gemaakt: na drogen waren ze vrij hard. Verder werd leem gebruikt als grondstof voor baksteen.

LEEMPUTTEN – 1668 – GP263, F15

De Boogaertweijde aende Leemspullen.

LEEMPUTTEN – 1788 – RH282, 164

Een perceel zaayland: de Pieterellenakker of de Leemputten, twee gemet.

Zie Leemkuilen.

LEENHOF – 1918 – BREDANAAR37, 158

Kavels rogge op het Leenhof, groot 1,33 hectare.

Hof, 'met heggen omgeven perceel, dicht bij de boerderij'. Was het perceel een leen? Of is leen gevormd uit linde? Zie Lindenhof en Leenhof onder Varent.

LEISENAKKER – 1704 – R734, F37V

Een perceel saeylants: Leijsenacker, een gemet omtrent het Liesbosch.

LEISENAKKER – 1706 – R734, F143

Een perceel saeylants: Leysen acker, styff een gemet, ontrent t'Liesbosch, westwaerts sheeren dreven aen t'Liesbosch.

Bouwland in bezit van Laureys of een familie Leyssen.

LEURS TORENHEK – 1819 – P31, NN

Het Leurs Toornhek.

Hek van een dreef die op de Leurse kerktoren stond gericht. Hek bij de dreef van de Prinsenhoeve?

LEURSEHANDWIJZER – 1819 – P31, OO

Den omloop met den buytengragt om de noortzyde, beginnende aan de Leurse Handweyser.

Richtingwijzer naar Leur.

LEURSEHEKKEN – 1784 – R1084

Het Leurse Hekken.

LEURSEHEKKEN – 1799 – R1099, 4

Van de Warande tot aan het Leursche hekken.

Hek van het Liesbos aan de kant van Leur.

LIES – 1357 – DROSS 155

Jan van Polanen verkoopt aan Gielis vanden Wyngaerden dat wat tot het goed Liesch behoort.

LIES – 1380 – CART. BEGIJNHOF, P42

Int Lies.

LIES – 1410 – RAA, SB597

Beemd in Lies.

LIES – 1430 – AHB1. L 13

Goed in Lyssch.

LIES – 1446 – EC365

In loco dicto Lies.

LIES – 1455 – ND8974, F424

In Liesch.

LIES – 1462 – DEN5841

Huis en erve in Lyesch.

LIES – 1472 – CB1, F6

Liessch.

LIES – 1474 – D, F11V

in Liesch.

LIES – 1529 – R706, F8

In Liesch.

LIES – 1597 – R781, F14

In Liesch.

LIES – 1611 – R719, F205

In de Liesch.

LIES – 1646 – R724, F237

In Liesch.

LIES – 1667 – R727, F112V, 133

In Lisch; in Vusschoot oft Lies.

LIES – 1699 – P126, F260

In Baghven onder Liesch.

LIES – 1715 – R736, F135V

in Lis.

LIES, HOOG – 1492 – ARMK. H. 24

Land op Hoigh Lyesch.

LIES, HOOG – 1498 – R415, F77V

Op Hoigh Lyesch.

LIES, HOOG – 1553 – R711, 227

Stuck lants op Hoogh Lyesch.

LIES, HOOG – 1634 – P124, F27V

Op Hoogen Liesch.

LIES, HOOG – 1699 – P126, F69V

Op Hoogh Liesch.

Oude vermeldingen van Lies zijn: 1268 a silva que vocatur Lische; 1279 in loco qui dicitur Lies; 1287 iuxta locum qui dicitur Lies; 1308 dBossce van Lies; den bossce van Lyes; bossche van Lyesch; 1379 die voert in Lies.⁵⁸ Lies komt ook voor in de namen Liessel (bij Boxtel, Deurne, Geel), Lieseind (bij Uden), Lieshout (bij Eindhoven) en Liesveld (bij Barendrecht en Ameide). Of de in 1244 in een oorkonde van de abdij Ter Kameren optredende getuige Arnoldus de Lis iets met ons Lies te doen heeft is onbekend.⁵⁹

Lies, lis is een plantennaam. Lies, lis mnl. lissce, lessce, lesch(e), lys. ohd. lisca 'filix, carex', lesc 'scirpus'.⁶⁰ Men denkt aan een wortel *lei 'slijmerig, slijkerige grond'. Lis is de naam voor zegge, gele lis, zwanenbloem en lies voor liesgras en riet.⁶¹

In de plaatsnaam Lies bij Ukkel of Vorst in Brabant vermoedt men een waternaam aanwezig te zijn.⁶² Zou dit bij de nederzetting Lies onder Princenhage ook het geval kunnen zijn? De Bosloop?

LIESAKKER – 1419 – EC244

Land en beemd gheleghen aen eene stuck in die Liesacker.

LIESAKKER – 1512 – R420, F74V

In Lieschacker.

LIESAKKER – 1525 – R705, F24V

Weyden in Lyeschacker, half bunder.

LIESAKKER – 1529 – R706, F25V

Lants in Lyesenacker.

LIESAKKER – 1537 – R708, 15

3 bunder erfs onder lant en weyde inde Lyeschacker.

LIESAKKER – 1552 – R711, 180V

Weyden achter Lyessche acker.

LIESAKKER – 1574 – R715, F115V

Stuck lants: de Lieschacker.

LIESAKKER – 1620 – POND.B. 52V

Lant: Lieschacker.

LIESAKKER – 1628 – R722, 116V

Stuck lants: de Liesse acker, twee bunder, inde Liese acker.

LIESAKKER – 1651 – R725, F52

Stuck lants inden Lieschacker.

LIESAKKER – 1663 – R726, F240

Erven op Liesacker.

LIESAKKER – 1668 – GP263, F11, 134V

Op en achter Lieschacker; op Liesacker.

LIESAKKER – 1699 – P126, F100V

Een half bunder weyde in Liesch acker: den Langen Acker.

Op Lies-acker.

Dorpsakker van het gehucht Lies.

Akker is de meest voorkomende aanduiding voor het bouwland. Met akker bedoelde men speciaal de dorpsakker, behorend bij een nederzetting. Dit is het oudste complex cultuurgronden bij elke nederzetting.

Veel percelen in de dorpsakker worden op hun beurt met bijvoorbeeld Lange Akker, Klein Akkerke etcetera aangeduid. Akker betekent mogelijk 'het omheinde veld':⁶³ dat past goed bij de situatie van de dorpsakker, die altijd omgeven was door een wal + heg (om loslopend vee buiten te houden). Dorpsakkers werden meestal genoemd naar de nederzetting waar ze bij lagen, bijvoorbeeld Stuivezandse Akker, Ticheltse Akker, Liesakker etcetera.

LIESBOS – 1326 – CER, I, P. 123, 126

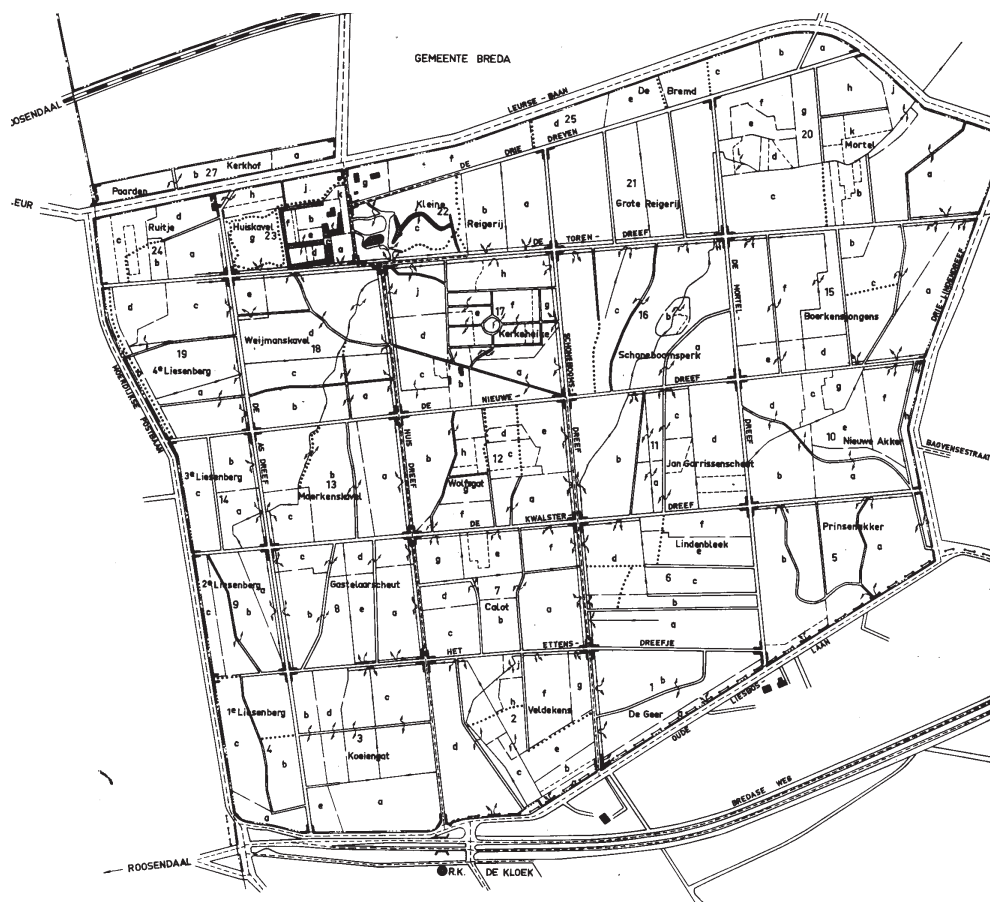
dBossce van Lies dat houdet vijftich boenre ende een half; vanden bossche van Lyesch.

LIESBOS - 1414 - ND1014

Die recht helftscheydinge van Liesbusch.

LIESBOS - 1414 - DROSS 273

Mergriete Peters van der Hulst neemt in erfcijns van het kapittel van Breda de helft van het Liesbosch.

Overzichtskaart
Liesbos, 1971.

LIESBOS – 1415 – R415, F120V

Boerderij op Creyelair met alsulck recht synde 1/6 van alsulcke erve en bosch in Lyesbosch.

LIESBOS – 1430 – AHB1, 4V

After Liesbuchs.

LIESBOS – 1439 – ND1397

Aernt Maesz. van Wyfliet en Peter Bigghen nemen in erfcijs van het Kapittel het Lyesbusch.

LIESBOS – 1439 – ND7954, F413

Erffcynsbrieff die t Capittel van Breda verleende aen Aert Maes van Wijtfliet en Pieter Bigge van eender erve: t 'Liesbosch..totte Koevoort toe. (A. Hallema: Bossen en bebossing in de Middeleeuwen, manuscript in SAB).

LIESBOS – 1456 – HALLEMA

Verkoopcedele ende veste verleden bij Arent Maes van Wijtvliet ten beh. van Henricx wylen Clara Cocx sone over de gerechte helftscheydinge van eene erve: het Liesbosch... neven Pieter Aernout Heys sone bosch ende erve suytwestwaert ende wylen Gillis uytten Camp erffgenamen bosch ende erve noortwestwaert tott Koevoert toe ende suyt-oostwaert oock aen 's heeren straete. (A. Hallema: Bossen en bebossing in de Baronie van Breda gedurende de Middeleeuwen (GAB)).

LIESBOS – 1484 – P95, F152

Henrick Matheeuss van Houte, boswagter van Liesbos.

LIESBOS – 1499 – R415, F120V

1/3 van recht op erve en bosch in Lyesbosch.

LIESBOS – 1501 – R415, F325

Geride W. van Mall verkoopt Adriaen Ghyb Thoenen de helft van veertien bunder erfs en bosch in Lyesbosch, gemeyn met J.J. van den Brand die de andere helft bezit. Die laatste verkoopt zijn helft ook. Ook verkocht wordt tVorst Bosch, veertien bunder.

LIESBOS – 1502 – ND1010, 256

Wouter van der Gouwen, Adr. Ghys Thonen, Jacob Claes Engelbrecht Diericx van Gageldonck en Anthonis de Coeter verkopen Adr. van Bruheze, rentmeester van de heer van Breda alsulck gedeelte al sy hebben in de helftscheydinge vanden bosch: Liesbosch, dat wylen was Corn. Pr. Aert Heys, groot zynde de helft 48 bunder.

LIESBOS – 1502 – R415, F379V

Wouter van der Gouwen, Adriaen Ghyb Thoenen, Jacop Claeus, Engbrecht Dyrxc van Gageldonck en Anthonis de Coter geven over Adr. van Bruheze, rentmeester ons Gen. Heere van Nassau alsulck recht en gedeelte als elc had inde helftscheydinge vanden bosch geh. Lyesbosch, dat wylen was Peter Aert Heys, groot synde dese helfte 48 bunder, oestwaerts, suytwaerts en westwaerts neven des voirs. Gen. Heeren van Nassau vroente en strate en noortwaerts neven de Hoeve van Lyesbosch, die Wouter van Dyelbeeck in tochte besit.

LIESBOS – 1619 – ARAG, HINGMAN1670

Caertte ende metinge van den bosch genaemt het Liesbosch, toebehoorende zijne Furst. Gen. den Prince van Oraengien, gelegen onder de Haege by Breda, mette affbeeldinge van de forme desselfts, te weten met zijn dreven ende ander bosschagien van opgaende eycken-

boomen, Reijgersbosschen ende bosschen van Lijndeboomen, ende oock groote ende (oude??) eyckeboomen, midtsgaders de schaerhoutbosschen gelijk deselve nu tegenwoordich behouden zijn. Ende deselve naer de rechte conste van geometrie op den cleynen voet gesteld. Alleenlyck int maecken der dreeven in dese caerte heeft men int breed deselve wat moeten toegeven boven de rechte maet der schala oorsaecke dat deselve dreven zijn geplant opte breedte van 20 voeten en tot distantie tusschen yeder boom tien voeten, welke distantie van de rechte maete alhyer nyet wel en conde naergevolght worden. Aen tvoors. bosch is gemeten tot aende buytensten rant, den sloot die buyten den gracht rontomme hetselve bosch is sluytende oft loopende. Ende dyen volgend is het zelve bosch groot bevonden honderd veerthien bunderen end hondert ende achtenseventich roeden Bredasche landmate . Op de kaart zijn de volgende namen te vinden: het Huysveken, Lindebosschen, Twee Reygerbosschen, het Berckenveken, het Eyckenveken, het Lyndeveken, de Groote heyde.

LIESBOS – 1621 – R721, F42

Corn. Anthonis sGraeuwen heeft aan rentmeester Adr. Bacx verkocht enkele percelen waarmee het bos vergroot is: de parcheelen van gronden nabeschr. die tot ofte aen syn hoochgemelte Furst. Gen. bosch genaempt het Liesbosch alreede geapliceert syn ende daarmede tzelve bosch vergroot is ende aen welke gronden van erven geweeest synde lant, weyde, heggen, slooten ende heyde de comparant vercooper gecomen is soo by successie van zijne ouders ende aendeelinghe tegens syne broeders ende zusters als by coope tegen Adriaen Huybrecht Jan Keyen zone ende Lanceloot Aertssen gedaen so wy verstonden: 1. een stuck erffs, in de Caerte bij Mr. Thomas Rud, lantmeeter gemaect ter camere ende Reekeninghe van Syne Hooghgemelte Furst. genade berustende volgende de voors. acte van advooy geteeckent numero i, groot zynde twee buynderen tweenvijftich roeden. 2. perceel op de caerte geteeckent nr. ii, groot 202 roeden 3. Een parcheel geteeckent nr. iii, groot een bunder 126 $\frac{3}{4}$ roede 4. een parcheel in de caerte geteecknt nr. iiij, groot 304 roeden; 5. een parcheel geteeckent nr. v, groot een bunder 76 $\frac{1}{4}$ roede, maeckende tesamen vijf bunder, 381 roeden, oostwaerts aen Joncker Willems van Striethagen en Jans van Diependael erve by Zyne Furst. Gen. oock ingegraven en aen t voors. bosch gevuecht, westwaerts en noortwaerts aen sheeren straete en vroente.

Zo wordt ook een stuck erfs van Cornelis Claes Aertssen, groot 233 $\frac{1}{2}$ roede bij het bos gevoegd, evenals een stuck van twee bunder heyvelts met een huysken daarop van Jacop Jan Domen, R721, fol. 77v, 81v, 82.

LIESBOS – 1634 – P96, F7

Den Hoeckacker op Attelaecken, wylen Hendrick Matheusse vanden Houte, boschwagter.

LIESBOS – 1650 – ND1018, 428

Liesbos.

LIESBOS – 1699 – P126, F329

Het Capittel van Breda twaalf Sch. cyns voor goede en bosch in Liesch, wylen Peter Francken.

LIESBOS – 1744 – R1057

Verkoopcedulle van Graanen te velde staande in syn Hoogheijts Liesbosch. De koopers van de voors. graanen sullen vermits in Syn Hoogheijts Liesbos staan, vry syn van het tiende-regt,

dog niet vermogen deselve granen te maayen, maar verpligt sijn deselve te laten sneyden, en wel ruym een voet boven den grond off soo hoog dat het daaronder opkomende jong plantsoen van eyken en elst niet comen te beschdigen. Ook mag het graan niet op karren of wagens worden afgevoerd.

LIESBOS – 1816 – P22, 2

Het Liesbosch, 181 bunder; Het Liesbosch met twee percelen bosch te Oosterhout (van zes bunder, 377 roeden) samen 188 bunder, 165 roeden brengt in 1816 3900 gulden op.

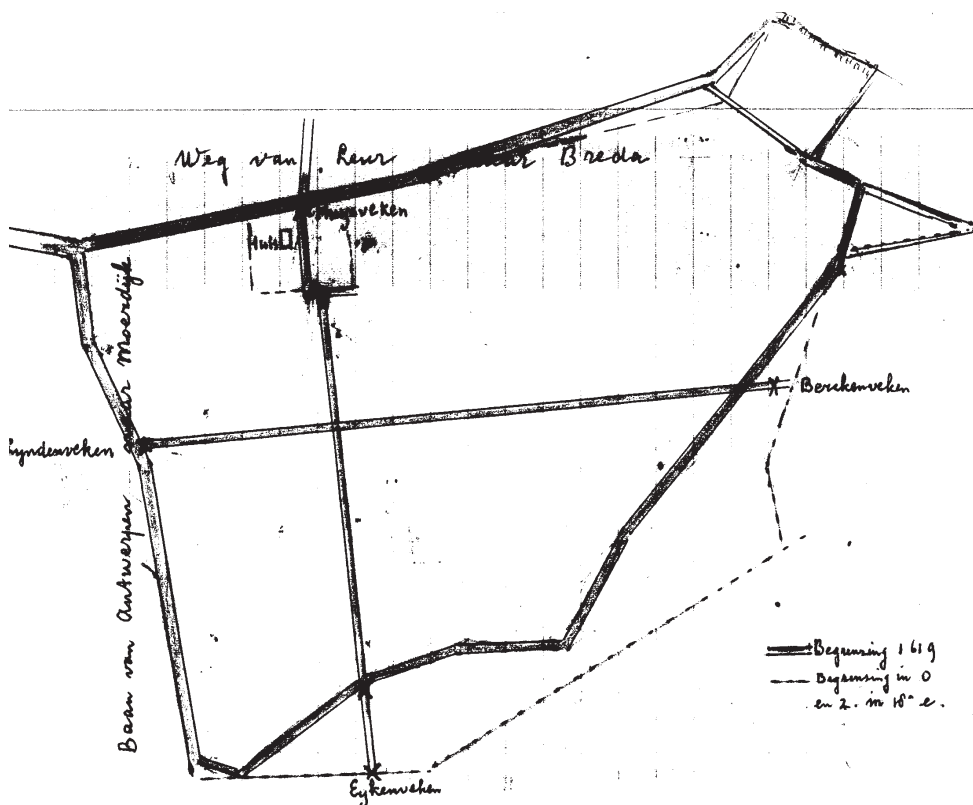
Dit bos wordt al in 1268 vernoemd: a silva que vocatur Lische.⁶⁴

Het Liesbos is genoemd naar de ligging bij het gehucht Lies. Bos was de term die vanaf de dertiende eeuw de oudere elementen hout en lo ging vervangen. Onder een bos moet waarschijnlijk verstaan worden een gebied met allerlei struiken (gagel, vuilboom, lijsterbes, berken, vogelkers, eiken), velerlei soorten grassen, biez en andere kruiden met enkele opgaande bomen. Het Liesbos was zeker in de late middeleeuwen geen opgaand bos met veel hoge bomen.

Belangrijke delen van het laatmiddeleeuwse Liesbos waren het Voorste Bos en Noutjesbos.

Het lijkt erop dat een deel van het Liesbos in 1499 een gemeente was: er is dan sprake van recht op erve en bos gelegen in Liesbos. Ook in 1415 is er al sprake van rechten (begrazingsrechten?) in het Liesbos. Dat een bos begraasd werd is in de late middeleeuwen niets bijzonders. Vergelijk 's Heren Bos onder Rijsbergen. Door dit begrazen degenereerden de bossen wel snel.

In de loop van de vijftiende eeuw moet de Heer van Breda het hele Liesbos in eigendom verkregen hebben. Had hij het deel van het kapittel, dat in 1308 overgedragen was, weer te-

Kaart van het Liesbos, 1619 (ARAG, Inv. Hingman 1670). Getekend door landmeter Th. Rudd. Nagetekend door J. Marynissen.

rug in handen gekregen? Het bos werd toen omheind en als warande in gebruik genomen. Er werden allerlei dieren aangevoerd om ze later te kunnen bejagen: herten, varkens, later ook damherten. In 1520 wordt aan de warandemeester opgedragen om de 'deynen ende groot wilt' in dat bos goed te bewaken.⁶⁵ Omtrent 1622 werd het Liesbos vergroot, met gronden die onder andere afkomstig waren van Henrick Goos Wouters van Loon en andere boeren in de buurt, RH132, fol. 154.

Het Liesbos was een eikenbos; aanvankelijk waarschijnlijk vooral eikenhakhout, gemengd met essen en elzen, de laatste soorten gezien de zeer natte omstandigheden in het Liesbos. De eiken in Nederland zijn na de laatste IJstijd voor een deel gemigreerd uit Spanje, voor een deel uit Italië, waar de restpopulaties in de IJstijd een refugium bezaten. In de genetische kode van de individuele eiken is de afkomst uit Italië of Spanje nog te herkennen.⁶⁶

Het Liesbos was omheind, maar toch kwam er waarschijnlijk wel eens vee in terecht, al dan niet opzettelijk. Daarom werden er plakكات uitgevaardigd om deze overtredding te bestraffen. Wie een 'peert, koye, verre, rundt oft veulen' in 's Prinsen bosschen liet lopen verbeurde 11 stuiver; voor een kalf of varken was de pene drie stuiver, terwijl voor een schaa, ooi of lam een kwart stuiver moest worden opgebracht. Als de dieren 's nachts in het bos werden aangetroffen verdubbelde de boete. Wie de grachten rondom het bos opbrak, de sloten vulde of de hekkens openbrak verbeurde een gulden (en 's nachts twee gulden), 1565, ND 1026, fol. 1. Deze plakكات moesten geregeld herhaald worden, een teken dat de afschrikkende werking niet voldoende was.

Op 29 november 1687 vond er in het Liesbos een varkensjacht plaats. Er namen diverse personen aan deel, onder andere Peter Claes Neven, Leendert Censen en een groot getal 'huyslieden' en militairen. Er werd een varken neergelegd na vijf, zes of meer schoten. Cornelis Claes Nuyten, ordinaris arbeyder in t Liesbosch werd dodelijk gewond door een schot van Peter Claes Neven of schout Boursse, RH 135, fol. 56, 57.

Een ander ongeluk in het Liesbos vond plaats op 25 januari 1768 toen een groepje arbeiders bezig was om bomen te 'bossen'. Hendrik Boeren was in een boom geklommen om een touw vast te maken (om de boom om te trekken) en viel bij het afdalen uit de boom, waarbij hij met zijn buik op de grond terechtkwam. Hij stierf kort na de val. De andere mannen, namelijk Huybregt de Jong, Peter Hollanders en Hendrik van de Clundert hadden wel enkele woorden met hem gehad, maar de oorzaak van zijn val was niet bekend, RH 142, fol. 200.

Kort voor 16 februari 1703 viel een troep Franse soldaten in de nacht bij de boswachter Anthony Huybrechts van het Liesbos binnen. Zij wilden eten en drinken hebben. Bovendien namen ze vier paarden van de boswachter mee en verder nog een blauwe voorschoot, een kleed van een kast, twee paar kousen, een reiszak, acht tinnen lepels en een baret, RH 136, fol. 84v.

In het Liesbos werd jong plantsoen opgekweekt. De grond waar de jonge bomen kwamen te staan werd goed gespit en bemest. Soms werd er ook plantsoen gekocht uit andere steden, zoals in 1683 toen Robbrecht Bastiaen Lambrechts verscheidene karren heesters in Oudenbosch ophaalde op verzoek van Christiaen Corn. Dirven, RH 134, fol. 39.

Uit het Lies- en Mastbos werd aan de inwoners van Princenhage toegestaan om hout te halen voor het herstel van de wegen (met mutsaards en palen?). Maar ook werden uit die bossen tientallen karren hout aan diverse functionarissen geleverd. Zo werden uit het Liesbos begin achttiende eeuw per jaar wel zo'n 130 karren eikenhout naar allerlei bestuurslieden gevoerd, ND 1026, fol. 67. Maar de beheerders slaagden er in die hoeveelheden te reduceren en wel tot negentig karren in 1732 en zelfs maar 26 karren in 1734, ND 1026, fol. 182. Aan de armen was het ook altijd toegestaan om de dorre takken uit de bossen, zowel die van de Heer als van particulieren op te rapen. Maar begin achttiende eeuw begonnen de sprokkelaars ook takken af te zagen en wie er iets van zei dreigde men het huis in brand te steken, ND 1026, fol. 134. Ook ging men wel het bos in onder het voorwendsel om 'krakebeyen' (= bosbessen) te gaan plukken, maar men schilde dan de jonge bomen (en nam de bomen mee?), ND 1026, fol. 208.

Uit het Liesbos werd talhout en groot hout geleverd, zoals bijvoorbeeld in 1732 180.000 talhout en 48 vaam groot hout, die beide op 72 karren vervoerd moesten worden. Het jaar daarop kwam er 100.000 talhout en 24 vaam groot hout uit het bos, ND 1026, fol. 161.

Uit het Liesbos werden in de jaren veertig van de achttiende eeuw grote aantallen eiken gekapt om palissaden te leveren aan Holland. In 1742 hadden Dingman Hendrik Corstianen en Arnoldus van Baal 116 eiken geveld terwijl Peter Huybregts van den Buerstede op de hoeve van Juffrouw Van den Broek op Overveld en in het Liesbos in totaal 232 eiken had omgehakt. Dingman van Ginneken had 24 eiken geveld. De uit de eiken gemaakte palissaden werden door Willem van Rincxt aan Holland geleverd, RH 141, fol. 12v. In 1746 hadden Willem Jan Reyken en Peter Verschuren in het Liesbos een flink aantal eiken gekapt, weer ter levering van palissaden aan Holland; de palissaden werden door Jacop van Rysbergen en Arnoldus van Baal getransporteerd naar Holland. Dingeman van Ginneken had een contract voor levering van 10.000 palissaden aan Holland: hij liet de benodigde eiken kappen door Hendrick Block en Jacobus Embregt Reyns; evenzo hadden Jan van den Oever en Laureys de Visser een aantal eikenbomen geveld om er 11.000 palissaden van te maken die door Cornelis van Diest naar Holland vervoerd werden. Het vellen van de bomen gebeurde steeds voor één april, RH 141, fol. 129, 129v, 130. De palissaden werden gebruikt om steden te omwallen (Oostenrijkse Successieoorlog).

Elke winter werden er in het Liesbos houtverkopen gehouden: de domeinen verkochten dan kavels eiken, mastbomen, elzen, essen, mutserd etcetera.

In het jaar 1737 werden door de Domeinen in het perk de Groote Reygerij 109 kavels eiken verkocht, waarbij elke kavel ongeveer acht bomen omvatte. De eerste kavel bestaande uit zeven bomen en nog een grote tak 'leggende by den moeyerboom' bracht 56 gulden op. In 1738 werden uit hetzelfde perk 425 grote eiken verkocht 'waeronder syn van considerable dikte en lengte'. Het totaal aantal kavels beliep 76 stuks, meest tussen drie en zeven bomen per kavel. Het volgende jaar, 1739, werden er uit de Grote Reigerij, de Tweede Liessenberg, het Koegat en de Morteldreef 544 grote eiken verkocht, terwijl er in 1740 zelfs 1140 stuks grote eiken werden afgevoerd uit het Ruitenbos en de Mortel, RH 269-1.

In 1753 leverden de rentmeester van de domeinen en Jacobus Andriessen de Wael aan Dingeman van Ginneken en Cornelis Ruysenaers een groot aantal eikenbomen uit het Liesbos. Zij moesten naar de Emer of naar de stad Breda gebracht worden. Het ging om 25 eijkeboomen met de bast er nog aan, die in 1753 geveld moesten zijn; de lengte moest 18 tot 24 voet bedragen; verder nog 25 stuks van 24 tot dertig voet, 25 van dertig tot 36 voet; eveneens 25 van 36 tot veertig voet; 50 stuks van veertig tot 46 voet en tenslotte vijftig stuks van 46 tot vijftig voet. Die laatste waren dus ongeveer veertien meter lang. De waarde van de partij bedroeg 3400 gulden. Aan de dikte (omtrek) van de eiken werden ook eisen gesteld. De eerste partij moest zeven voet van de top 31 tot 32 duim omtrek meten en de andere partijen 33 duim. Verder leverden dezelfde personen nog een aantal van vierhonderd eikenpalen met een lengte van acht tot tien voet en ter dikte van 19 tot twintig duim, RH 142, fol. 17.

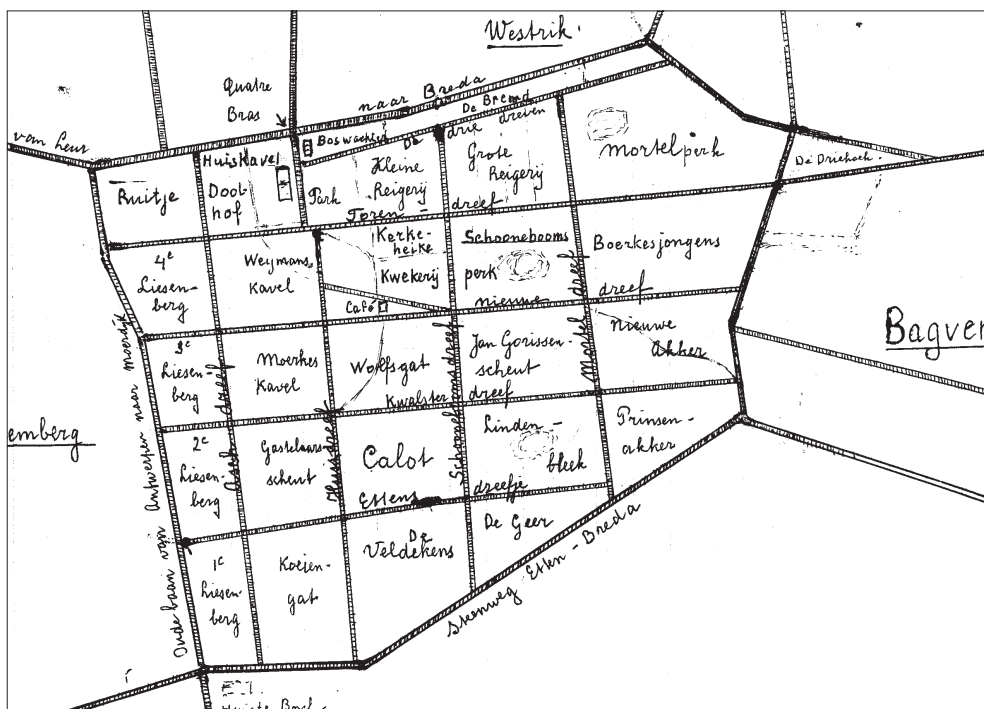
Het oppervlakte van het Liesbos werd in 1619 opgegeven als 114 bunder en 178 roeden, dat is 147,7 hectare. In 1782 was het bos 158 bunder en 345 roeden, dat is ruim 205 hectare en tegenwoordig is het ongeveer 220 hectare. In de late middeleeuwen was het bos waarschijnlijk ongeveer honderd bunder. In de zeventiende eeuw moet het belangrijk uitgebreid zijn door aankoop van boerengrond.

Het Liesbos diende eeuwenlang behalve als productiebos ook als warande. In de keuren van de Stad Breda (1520) vinden we over het Liesbos het volgende: Item dat niemant en sal moghen jaghen oft doen jaghen op oft ontrent Liesbosch op eenighe herten, hinden, reeden, deijnen, wilde verckene oft ander groot wilbraet, noch daer nae schieten oft doen schieten, oft in eenghe manieren vanghen ende dat op verbeurte van X Carolusgulden, te verbeuren bij den gheenen die ter contrarien doet'.⁶⁷

In 1782 worden alle perken met hun oppervlakte opgesomd (GAB, 1963-252). Het zijn de volgende:

Naam	oppervlak
1. Huis, tuin en vijvers:	1 bunder.
2. De Twee Weidjes en schuuren:	342 roeden.
3. Kwekerij en Hondplaats:	287 roeden.
4. Den Bremt	
a. oud Heesterbosch:	232 roeden
b. In 1774 met eikels besaayd:	2 bunder, 267 roeden.
5. St. Huijbregts Bosje:	168 roeden.
6. Mortel Cavel a t/m/ i: jong eyckenbosch	7 bunder, 240 roeden.
k. met eyke kreeften voor twee jaer beplant:	1 bunder, 192 roeden.
l. moet gespaadt worden:	1 bunder, 170 roeden.
7. Groote Reygerij: eykeboom bosch van 40 jaer oudt	
a t/m f :	6 bunder, 221 roeden.

8. Kleyne Reijgerij
 - a. beukeboomen: 1 bunder, 180 roeden.
 - b. Gewassen heesterbosch: 1 bunder, 228 roeden.
 - c. Eykenboombosch van 40 jaar: 1 bunder, 125 roeden.
9. Huyscavel, Olme en Eykeboomen: 1 bunder, 166 roeden.
10. Ruyte Bosch
 - Eykeboomen van 40 jaar: 1 bunder, 360 roeden.
11. de vierde Liessenbergh
 - a t/m f, groot: 4 bunder, 276 roeden.
12. Weijmans Cavels, eykeboom Bosch van 38 jaer
 - a t/m f : 3 bunder, 149 roeden.
 - g. Oude eykeboomen: 3 bunder, 51 roeden.
13. Kerken heyken
 - a t/m d, Eykenboomen van 16 jaar: 3 bunder, 196 roeden.
 - e. Sware beukeboomen: 3 bunder, 99 roeden.
14. Schoneboomsperk, Oude eykeboomen: 6 bunder, 307 roeden.
15. Boerkens Jongens
 - a, c, d, e, f Jonge eykeboomen: 4 bunder, 398 roeden.
 - b. Mastboomen: 2 bunder, 175 roeden.
16. De Driehoek
 - a. Beukeboomen: 1 bunder, 40 roeden.
 - b. Eykeboomen: 210 roeden.
17. Nieuwen Akker, eykeboomen 36 jaar: 6 bunder, 368 roeden.
18. Jan Goorsensgeut, oude eykeboomen: 5 bunder, 373 roeden.

Kaart van het Liesbos, gereconstrueerd door J. Marijnissen.

19. Wolfsgat	
a. oudt heesterbosch:	352 roeden.
b. item:	313 roeden.
c. Oude eykeboomen:	4 bunder, 45 roeden.
20. Mooijkens Kavel	
a. Jonge Eykeboomen:	208 roeden.
b. Item:	266 roeden.
c. Oude Eykeboomen:	3 bunder, 296 roeden.
21. De derde liessenberg	
a. Mastboomen:	70 roeden.
b. Oude Eykeboomen:	2 bunder, 106 roeden.
22. de tweede Liessenberg	
a. Jonge en Oude Eykeboomen:	1 bunder, 62 roeden.
b. Mastboomen:	1 bunder, 125 roeden.
23. Gastelaersgeut, Oude Eykeboomen:	4 bunder, 309 roeden.
24. Klot	
a, b, c, d. Oude heesterbosch:	1 bunder, 48 roeden.
e. Beukeboomen:	1 bunder, 36 roeden.
f. Beuke en Eijkenboomen:	1 bunder, 114 roeden.
g. voor vier jaar met eykesteck beplant:	1 bunder, 215 roeden.
h. Oude Quekerij:	180 roeden.
25. Lindebliek	
a, b. c. Jonge Eykeboombosch:	2 bunder, 388 roeden.
d. Oud heesterbosch:	1 bunder, 375 roeden.
e, f. Jonge eykeboomen:	1 bunder, 234 roeden.
g. vier jaerige eyckesteck:	1 bunder, 71 roeden.
26. Princenakker	
a. voor vier jaar met eyk beplant:	157 roeden.
b. Eykeheesterbosch:	4 bunder, 187 roeden.
c. Jonge eykeboomen en berkeplantsoen:	152 roeden.
27. De Geer, a, b 30-jaerige eykeboomen:	2 bunder, 250 roeden.
28 . De Veldekens	
a. jonge beukeboomen:	1 bunder, 109 roeden.
b. jonge twee jaerige kreeften:	1 bunder, 10 roeden.
c. Eykeheesters:	300 roeden.
d. Oude beuken en eykeboomen:	1 bunder, 352 roeden.
e. Oude heesters en boomen:	305 roeden.
f, g. Heesters en jonge beukeboomen:	230 roeden.
29. Koegat	
a en b. 34 jaerige eykebomen:	2 bunder, 60 roeden.
c. Oudt Heesterbosch:	228 roeden.
d. Else patje en eykeheesters:	354 roeden.

- e. Oude eykeboomen: – 1 bunder, 175 roeden.
- f. voor vijf jaer beplant met eijke steck: 1bunder, 131 roeden.
- g. Heesterbosch: 1 bunder, vijf roeden.
30. de eerste Liessenberg
- a. Jonge eykeboomen: 99 roeden.
- b. Mastboomen: 3 bunder, 35 roeden.
31. Paerdekerkhof aen Geleinsen Akker: 225 roeden.
- Dreven:
- A. De Drie Dreven, lang 183 roeden 1 bunder, 49 roeden.
- B. Toorn dreef, lang 269 roeden 2 bunder, 272 roeden.
- C. Nieuwe Dreef, lang 260 roeden 2 bunder, 45 roeden.
- D. Qualster dreef, lang 260 roeden 2 bunder, 171 roeden.
- E. Ettens dreefke – , lang 197 roeden 1 bunder, 92 roeden.
- F. Asch dreef, lang 233 roeden 1 bunder, 299 roeden.
- G. Huys Dreef, lang 207 roeden 2 bunder, 28 roeden.
- H. Schoonebooms dreef, lang 218 roeden 1 bunder, 363 roeden.
- I. Mortel Dreef, lang 198 roeden 1 bunder, 194 roeden.
- K. de Singel binnen om 't Bosch, Met de gragt lang 712 roeden
7 bunder, 48 roeden.

VERKOPINGE
VAN EEN SEER GROOTE EN CONSIDERABELE PARTHEY
MAST-BOOMEN
BINNEN BREDA OP DEN 19. JANNUARIUS 1705.

MR. Jofias Eckhart Rentmeester van de Domeynen / ende
Ombanger van de Erfgaenen van den Heer / over de Stadt ende Baronnie van
Breda / als Speciale authorisatie hebbende / van haar Edele Hogende de Heeren / van
den Rade ende Rellingen / by Syne Koninglycke Majesteit van Groot Brittanje /
ende by Koninginne van dat Hoogheids /
de Heeren Staaten Generael der Vereenighde Nederlanden / als executeurs vande Testamente
van prins Frederich Hendrick mede Sloepster memorie: ende van Hoogstgedagte Syne Majesteit
geauthoriseerd / Is van meyninge op den 19. Januarij 1705. aanslaande / sullende sijn Maandags
des morgensten klokke negen uren prijs / op de groote Saal van het Kasteel van Breda / Present
den Controllenr Vernaige / aan den meestbiedenden Publiquelyk ende vooz alle man te verkoopen.

Een extraordinaire seer Considerabele Party van omtrent twee
duysend ongemeene schoone en groote Mastboomen / bekwaam tot Saagblokken / Galen /
Spieten Poleroeden / Balken / Ribben en verder Timmerhout / namentlyk bekaande
wyt eenige hondert / lang 35. a 55. voeten / swaer 12. a 16. duymen vierkant. Enige hondert lang
40. a 60 voeten / swaer 8. a 11. duymen vierkant / Enige hondert van dito lengte / swaer 6. a 8.
duymen vierkant / Enige hondert van dito lengte swaer 4. a 6. duymen vierkant /
Ende enige hondert kromme en regte stukken in brokken / bekwaam tot Brandhout als ander-
sins / alle leggende in Cabelen in het Galibos een half uur byten de Stadt van Breda / omtrent
een half kwartier wies van de Ribier de Oude / langs de welke de selve seer gemakkeelyk / te Scheep
ofte by geheele walotten na Holland / Zeeland / en elders alomme kunnen getransporeerd werden.

Imand gadinge tot eenige der voorszrebe partypen van Boomen
hebbende / come ten dage ende plaats voorszreben / aanhoore de conditien / de welke benevens de
gedruckte notitien / ende Lysten van het pertinent getal / der Cabelen / en Boomen / veertien
dagen vooz de verkooping / ten Comtoire van den voorszreben Rentmeester binnen Breda sullen
kunnen gesien werden / ende vooz niet te bekoomen sijn / en doe sijn proyt.

Seght het Voort.

TOT BREDA,
By PEETER SELDENSLACH inde Korte-brughstraat inde Druckery 1705.

Verkoop van masthout
te Breda, 1705, P400-28.

L. De Buytendreef rondom het Bosch,
met de kleyne hoekjes:

9 bunder, 162 roeden.

Boswachters van het Liesbos waren (datum van aanstelling) (ND 1026, fol. 755-759).

6 oktober 1583

Matheus van Houte,

23 juni 1593

Hendrik Mattheus van Houte,

6 juni 1625

Hans Wiggers,

4 december 1655

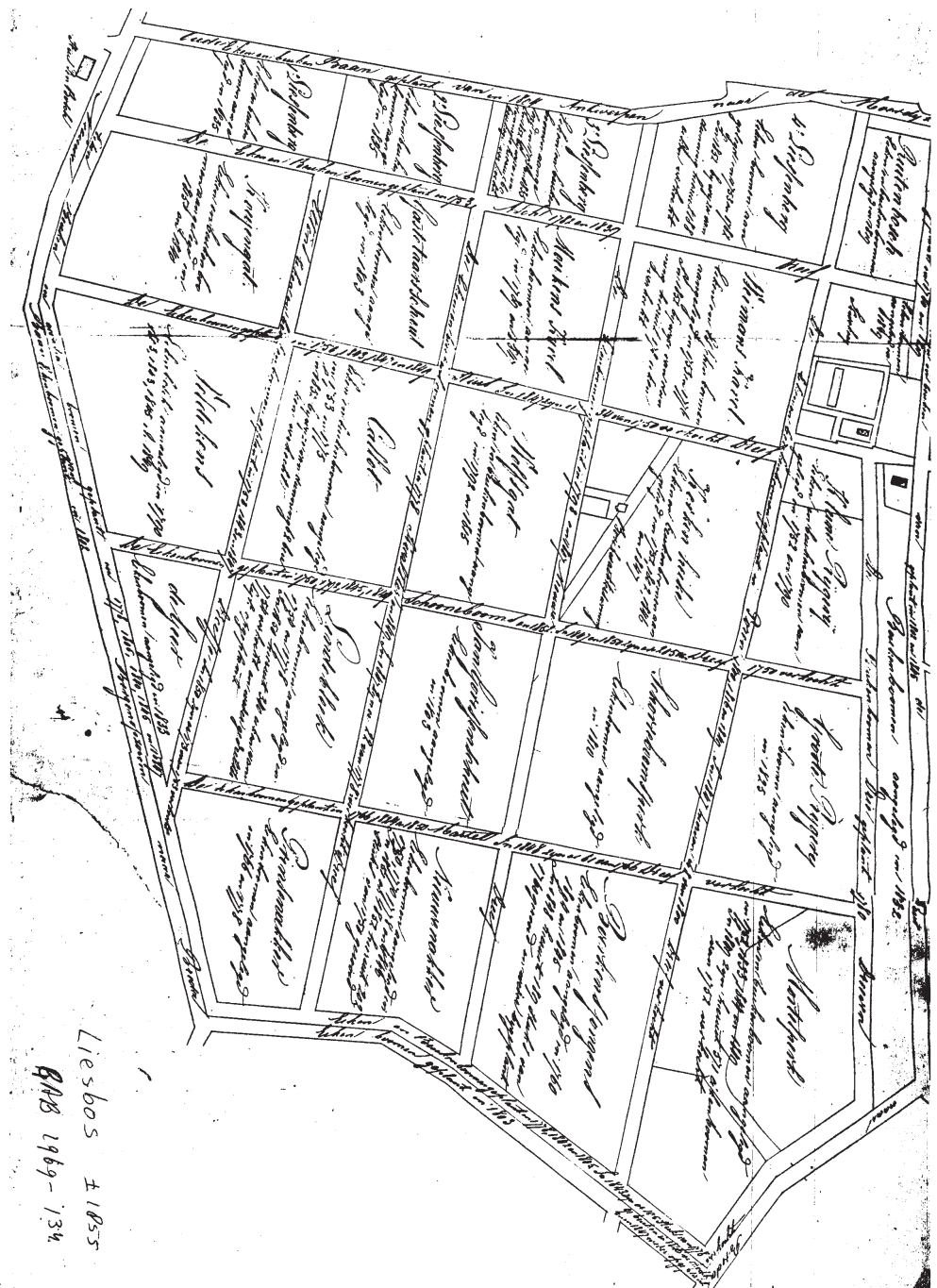
Hendrick Burij,

19 april 1656

Cornelis Cornelissen Dirven,

16 maart 1684

Meyndert van der Linden,

Kaart van het Liesbos,
circa 1855 (GAB 1969-134).

26 juni 1693

14 december 1694

8 december 1733

12 maart 1767

Cornelis Lamberts van Steen,

Anthony Huybrecht Adriaen Huybrechts,

M. van Rethy,

Jan van Loo.

Uit andere bronnen kennen we ook boswachters zoals Henrick Matheeusse van Houte die in 1484 dit ambt bekleedde.

In 1595 was Andries Buysen boschwachter, R817, fol. 34v.

In 1606 verklaren schout en schepenen van de Hage op verzoek van Heynrick Matheeus van Houte, boschvester van zijne eerw. Exelentie bossche van Lies dat hen wel kennelyck is dat hy nu ontrent 16 jaer boschwachter is, nadat zijn vader Matheeus al 13 jaer bedient had. Jan van Eyck, grootvaeder van Heynrick had het ambt ook veel jaeren bedient. Na hem kwam Hans van Batenburg en vervolgens Matheeus van Houte. Zoon Engelbert die circa 20 jaar is wil nu het beroep van zijn vader overnemen, RH 179-2 (maar dat is blijkbaar niet gelukt).

Christiaan Cornelis Dyrven, was boschwachter vant Liesbosch in 1662, R 726, fol. 177. In 1666 liet hij vanuit Oudenbos diverse 'voeder' heesters aanvoeren voor het Liesbos, RH 134, fol. 39. Mr. Hans Wiggers, plantagiemr. ende boschwachter, stede bijt Liesbosch, twaalf gemet 1668, GAP 263, fol. 112v. Corstiaen Cornelis Dirven, boswagter van het Liesbosch, gehuwd met Cathelyn Jan Wiggers, 1677, R 729, fol. 3. Anthony Huybregts, den boschwagter vant Liesbosch, 1709, R 735, fol. 86v. Michiel van Rethy, plantagemeester, 1744, R1057. In 1836 was Antonie Bernardus van Steensel plantagiemeester van het Liesbosch, N 6403, 110.

Mijndert van der Linden had wel meer dan 20 jaar in de stad Breda gewoond eer hij boswachter werd; hij onderhield zich met 'thuynen ende hovenieren' en was van onbesproken gedrag, 1685, R 831, fol. 100.

Op 6 maart 1667 stak de pest de kop op in het huis van de weduwe van Hans Wiggers: de weduwe en een kind van Christiaan Corn. Dyrven, de nieuwe boswachter, stierven eraan, RH 132, fol. 229.

De funktie van boswachter van het Liesbos werd op 21 juni 1836 opgeheven en overgenomen door de plantagiemeester A. H. van Opstal van het Ulvenhoutsebos. De gepensioneerde plantagiemeester van het Liesbos Van Steensel mocht nog tot 1 mei 1837 in het huis in het Liesbos blijven wonen, P26, fol. 1.

LIESBOSDREEF – 1670 – R727, F304

Aent Liesbosch, westwaerts de dreve vant Liesbosch.

LIESBOSDREEF – 1709 – R735, F90V

In Varent ontrent t Liesbosch westwaerts s'Heeren dreve aen t'Liesbosch.

LIESBOSSEMOLEN – 1504 – R416, F135

De Lyesbossche molen.

LIESBOSSEMOLEN – 1514 – R421, F117V

Der Lyesbossche Molen.

LIESBOSSEMOLEN – 1533 – R707. F42V

de Lyesbossche molen.

Faes Jan Wynen en Jan syn sone nemen met consent van den rentmeester sLants van Breda over van Adr. Pr. Gherits de pacht van den windmolen: de Lyesbossche Molen voor vier jaar tegen 275 gulden per jaar.

Steven Adriaensz. van Bedaff pacht van de rentmeester slants van Breda de Lysbossche Molen. Ing. half mey 1580 en noch drie jaar (?) voor 526 gulden.

De wint en rosmolen, huijsinge en hovinge mette toebehoorten, by Liesbos, de voorgaende wintmolen aldaer den 7e september 1683 affgebrant synde, waerna een nieuwe is geeri-

A° 1790

geert. Den rosmolen zal door de domeinen worden afgebroken en elders opgebouwd worden. Pachter Adriaen Adriaenssen Snaphaen voor vijf jaer, tegen 1120 pond Artois per jaar.

LIESBOSSEMOLEN – 1621 – ND8414, F21

Wynt Rosmolen mette huysinge hovinge en toebehoorten onder de Haghe is op 7 september 1583 affgebrant. Daerop is een nieuwe gestelt. Die wert gebruyckt voor vier jaer, eyndigende 1601. Adriaen Adriaen Snaphaen pacht de molen nu voor een termijn van vijf jaer tegen 1170 pont per jaer. De heer kan de molen laten affbreken en elders op laten bouwen, zonder toestemming van de pachter.

LIESBOSSEMOLEN – 1634 – P124, F45V

Aende Liesbossche molen.

LIESBOSSEMOLEN – 1634 – ND1205, 22

Wyntmolen, huysinge, hovinge en toebeh. by t Liesbosch waervan den rosmolen in de voorgaende belegering byt crychsvolck affgebroken en vernielt is. Maarten Janssen huert hem voor drie jaer tegen 1115 pond, staende werck voor 25 pont.

LIESBOSSEMOLEN – 1656 – RH132, F114V

Jan Janssen van Dongen, Jan Jacobsen van Cranendoncq en Adriaen Peters Strenghe hebben de wintcorenmolen byt Liesbosch gepacht van den Heer van Oranje van 1656-1658.

LIESBOSSEMOLEN – 1751 – R1060

De pagters van de molens van de Domeynen in de Baronie werden gelast de hijden en vroenten omtrent de voors. molens leggende te verbeteren en te cultiveren, zooveel doenlijk is, en zullen van het koorngewas dat het laatste jaar op de landerijen gesaeijt sal sijn de helft genieten (de vertrekkende pagter de andere helft).

LIESBOSSEMOLEN – 1901 – BREDANAAR20, 221

De weduwe H. Snelders verkoopt een welbeklante en goed onderhouden wind-, graan- en schorsmolen, aan het Moleneind, voorzien van drie koppel steenen, schuur, erf en bouwland, L 812, L 813, groot veertig are.

LIESBOSSEMOLEN – 1914 – BREDANAAR33, 108

Anth. Coppens verkoopt Een goed beklante windkorenmolen met erf en bouwland, F 227, groot 35 are.

Molen gelegen bij het Liesbos, later ook genoemd de Beer, zie aldaar. In 1513 wordt Cornelis Janssen Brabanders de molener genoemd, R 420, fol. 73v. Deze molen bestond al in 1477. In 1597 horen we op het Moleneind van 'Peeter die slachmolders erve', R 718, fol. 6v.

In 1663 leggen diverse schepenen en ingezetenen van de Hage een verklaring af over de molens in Princenhage. Er stonden vanouds drie molens in dit dorp: de Keyzersmolen, een korenrosmolen bij de Liesbossemolen en de Liesbossemolen zelf. De eerste twee waren vernietigd bij de belegering van Spinola in 1624-1625. RH 132, fol. 155.

De Liesbossemolen had te weinig capaciteit voor de hele gemeente, maar volgens plakkaat van 26 januari 1657 mochten de inwoners niet buiten de gemeente malen. De pachter van het gemaal in Breda, Dionijs Wouter Mutsaers had in 1661 publiekelijk door de vorster laten afkondigen dat iedereen uit de Hage zijn graan binnen Breda mocht laten malen, mits

betalende een stuiver per zak (zoals vanouds gebruikelijk was), R 829, fol. 20, 20v. In 1691 verklaren schout en schepenen dat de windmolen van zijne Kon. Majesteit door reparaties en door het tegenhouden van de wind door Lies- en Mastbos lange tijd niet kon draaien. Daardoor kan de huurder Leendert van Aert zijn pacht niet betalen, RH 135, fol. 94.

De Liesbossemolen bracht bij de verpachting van de impost soms meer op dan de molen Zelden Effen. In de jaren 1715-1716 was de opbrengst van beide molens zestig gulden per jaar; in 1714 echter bracht de Liesbossemolen 105 gulden op tegen Zelden Effen slechts 75 gulden en in 1718 was de opbrengst van beide weer zestig gulden, RH 138, fol. 13v-15.

Op 8 juli 1776 verongelukte hier Pieter Jan Peter Leyten, van de Hoge Put, circa dertien jaar; hij kreeg een klap van de molenwieken en was vrijwel op slag dood. RH 142, fol. 356.

Molenaars: Jan Cornelis Cornelis Oomen, meulder in de Haege, 1614, R 720, fol. 52; Marten Jan Martens, molenaar was opt Liesbosch, 1634, P 124, fol. 15v; Claes Geeritssen Roest, molder opten Liesbosschen Molen, 1654, RH 132, fol. 14. In 1665 werd de molenaar, Jan Marynus van Hulsdoncq op palmzondag in de herberg van Goris van Est in elkaar geslagen met als motief dat hij geen tarwe wilde malen. De dader was Jan Jan Bogerts, een backer, RH 132, fol. 191v, 192.

Bastiaan Martens van den Elshout had de molen volgens zeggen wel dertig jaar in pacht gehad; er kwamen in zijn tijd ook boeren uit Leur en Etten graan malen en daar trok hij als molster wel vijftig zakken van (van vier lopen de zak) en van de brouwers op de Leur voor het malen van mout wel honderd gulden per jaar, 1684, RH 134, fol. 55v, 56. In 1666 was Bastiaen Marten Thomassen van Elshout inderdaad mulder op deze molen, maar hij kan toch niet in 1654 al mulder geweest zijn, want in 1665 zat Van Hulsdonk er nog op... Jan Aert Philipsen kreeg op Pinksteren in dat jaar van hem een 'lap of twee aen syn hoofd' en werd met een hout omver geslagen, RH 132, fol. 218. Op 1 januari 1671 huurde Van den Elshout de molen tot 31 december 1673; er hoorde toen ook een rosmolen bij om het graan te kunnen malen bij windstilte. Maar die rosmolen was in het jaar 1672 naar Breda gebracht uit vrees voor de Fransen en Munstersen. Sinds die tijd was er veel windstilte geweest en had de mulder dus veel schade geleden, RH 133, fol. 60.

In 1699 vermelden de bronnen Margriet Aert Snellen, weduwe Marten Jan Martens, molenaar was op het Liesbosch, P126, fol. 64v.

In 1712 was Adriaan Broeders maalder op den molen vant Liesbosch; op 13 april om half acht 's avonds kwam een viertal personen binnen met een pistool: zij roofden allerlei bezittingen terwijl ze de knecht en de meid naar de kelder sleepten, RH 137, fol. 7.

In 1743 was Hendrik Kievit mulder op deze molen. Op 24 augustus van dat jaar maakte hij ruzie met Lambert Donkers. Zijn neef Anthony van den Boer en de vrouw van Donkers probeerden hem te kalmeren. Maar hij wilde Donkers met het mes te lijf, RH 141, fol. 64. In 1676 werd de molen in steen herbouwd; in 1938-1939 afgebroken.⁶⁸

LIESBOSSESTRAAT – 1628 – R722, 158

De Liesbossche Strate.

LIESBOSVEKEN – 1669 – RH275, 10V

Stuck erven by het Liesboschveken.

LIESLOOP – 1878 – P401, 1640

De Liesloop, beginnende bij M 70, lopende door de Dwarskooten en Bagven naar de Bijloop, perceel N 181, lang 2653 meter.

LIESSENBERG – 1501 – R415, F309V

Aenden Liessenberch.

LIESSENBERG – 1528 – R705, F179

TGoet, aenden Lyeschenberch.

LIESSENBERG – 1668 – GP263, 10V, 31

Bosch aenden Liessenberch: t'Hoochvelt; Nieuw lant aende Liesenberch.

LIESSENBERG – 1699 – P126, F56

Heyden en vroenten opden Liesenbergh.

LIESSENBERG – 1708 – R735, F47, 47V

Een perceel bosschen aenden Liessenberg; aenden Lieschenbergh.

LIESSENBERG – 1732 – RH100, 149

Bossen aanden Liessenberg.

LIESSENBERG, DERDE – 1744 – R1057

De tweede cavel, synde op de kaart geteykent met de letter d: den Derden Liesenbergh, tussen de Kwalsterdreef en de Nieuwe Dreeve, de Asdreef en den Omloop.

LIESSENBERG, DERDE – 1782 – GAB1963, 25

De derde Liessenberg, mastboomen zeventig roeden en oude eykeboomen twee bunder 106 roeden.

LIESSENBERG, DERDE – 1855 – GAB1969, 13

De derde liessenberg. Eiken en beukenboomen, aangelgd in 1793 en 1835.

LIESSENBERG, EERSTE – 1744 – R1057

Eerste cavel synde het schaarhout van de twee parcelen geteyckent op de kaarte met de letteren A en B genaamt: de Eersten en Tweeden Liesenbergh, gelegen aan de westzijde van de Asdreeve en aan wederseyde van de Ettense Dreeve.

LIESSENBERG, EERSTE – 1782 – GAB 1963-252

De eerste Liessenberg: jonge eykeboomen 99 roeden; mastboomen drie bunder, 35 roeden.

LIESSENBERG, EERSTE – 1855 – GAB1969, 13

De eerste Liessenberg, eiken en beukenboomen aangelegd in 1835.

LIESSENBERG, TWEDE – 1739 – RH269-1

Verkoop van 544 stuks gaave en swaare eykeboomen waaronder zijn van considerable dikte en lengte, in de Groote Reygerye, den Tweeden Liessenberg, het Koeygat, de Morteldreeve.

Callot: Liesbosse-molen.

LIESSENBERG, TWEEDE – 1782 – GAB1963-25

De tweede Liessenberg, jong een oude eykeboomen een bunder, 62 roeden en mastboomen een bunder, 125 roeden.

LIESSENBERG, TWEEDE – 1855 – GAB1969, 134,

De tweede Liessenberg, eiken en beukenboomen, aangeplant in 1835.

LISSENBERG, VIERDE – 1744 – R1057

Perk: den Vierden Liesenbergh tusschen de Nieuwe Dreeff en de Toorendreeff, de Aschdreeff en den Omloop.

LIESSENBERG, VIERDE – 1782 – GAB1963-25

De vierde Liessenbergh deels met eykels besaayd en een deel dat gespaedt moet worden, groot totaal circa 4½ bunder.

LIESSENBERG, VIERDE – 1855 – GAB1969-13

De vierde Liessenberg, eikenboomen, aangelegd in 1753 en 1782. In 1852 bij dunning 188 eiken hieruit verkocht.

Berg 'zandige hoogte', hier gelegen in Lies. In 1836 wordt geschat dat het schoon- en zuiver houden van de wandelpaden in den eerste en tweeden Liessenberg gedurende de zomer 45 arbeiders zal vergen tegen 60 cent en 25 arbeiders tegen 30 cent, P459.

LIESVOORDJE – 1634 – P124, F30

Huys en hoffstadt in Liesvoordeken aen t'Valveecken, de Heerbaene genaemt de Voort oost.

LIESVOORDJE – 1699 – P126, F125V

Huijs en hoff in Liesvoordeken aen het valveken, de Heerbane genaemt de Voort oost.

Voorde in Lies. Blijkbaar werd de heerbaan ook genoemd naar de Voorde.

LIESWEIDEN – 1668 – GP263, 134

Weijden inde Lieseweijden.

LIESWEIDE – 1699 – R733, F76V

Een perceel weyde: de Liesseweyde, twee gemet int Liesch.

LIESWEIKE – 1694 – R732, 37

Een perceel weylant: het Liesweyken, een gemet.

Weiland in Lies.

LINDENBLEEK – 1744 – R1057

Schaarhout van het oude bos in het perk: den Lindenblick tusschen de Morteldreeff en Schooneboomdreeff, Qualsterdreeff en Ettense Dreeff.

LINDENBLEEK – 1792 – R1092

Jong bosch in het perk: den Linden Blik.

LINDENBLEEK – 1855 – GAB

Lindebleek (in 1920 Endebliek) eikenboomen aangelegd in 1754 en 1778. In 1850 hieruit 340 eiken van 1754 verkocht.

LINDENBLEEK – 1858 – N166, 3003

Lindenbleek.

LINDEBLIK – 1754 – R1062

Zeven meeten koorn int Perk: de Lindebliek, 600 roeden.

LINDEBLIK – 1782 – GAB1963-25

Lindebliek, jong eykebosch, oud heesterbosch en jonge eykeboomen met vier jaerige eykes-teck, totaal circa 6½ bunder.

Blik, bliek 'uitgeveend ven'. Blik 'onbegroeide op-of aanwas, waarschijnlijk zandgrond en dan denkelijk bij ww. blicken: glinsteren, mnl. blec, blic'.⁶⁹ Vergelijk nog: Seker stuck erffs off heyvelt metten blick off wouwer daerin gelegen opten Eyckberch, 1638, R 693, fol. 4. Twee buynder heyden ende leechten ofte blickx om een weyde aff te maecken, 1634, P 118, fol. 31v. Twee buynder veertig roeden waeterblich te Lyndonck, 1699, P 119, fol. 254v. Een blickken om schapen in te wassen, zes roeden, 1727, P 65. Fol. 79v.

Na het uitvenen van een ven bleef een blik over: een blinkende waterplas, omdat de begroeiing bij het uitvenen ook verwijderd was. Genoemd naar de linden die er in de buurt groeiden.

LINDENBOSSEN – 1619 – GAB1963-25

De Lindeboschen in het Liesbosch.

Een bos van linden is zeer opmerkelijk, want de linde was al voor de jaartelling in het wild vrijwel verdwenen.⁷⁰ Daarna kwam de linde dus niet meer in grote bestanden in het wild voor; alleen nog aangeplant bij boerderijen en op dorpspleinen. Op Lijndonk onder Bavel wordt in 1277 ook een Lindehout vermeld: Silva de Lindenhout'.⁷¹ Waren er toch hier en daar nog restanten van lindebossen in de late Middeleeuwen? Van de linden bestaan verschillende soorten: de zomerlinde, de winterlinde en de Hollandse linde. In de zeventiende eeuw werd er alleen een vrouwtje en mannetje van de linde onderscheiden (zoals toen bij veel plantengeslachten gebruikelijk). Blankaart schrijft over de linde: 'Het wyfjen die de gemeenste is, dese werd vrij dik en hoog, zig met veele takken wyd en zyd uitspreidende. De schors is van buiten bruinagtig, effen en glad, maar aan de binnensyde, naast het hout, uit den geelen-wit; zynde taay, buigzaam en bequaam om daar touwen van te draaijen. Het hout is sagt, wit, effen en sonder weeren...Het manneken heeft wat rouwer, harder en brosser bast. Het hout is wat harder, weerachtiger, en wat geelder van koleur. De bladen zyn rouwer en die van d'olmen seer gelyk: sy brengt selden bloem ofte vrugt voort; nogtans gebeurt het, en dese zyn plat, rond, en als gevouwen en ineem gedrongen, hangende aan lange steeltjes, . tros-gewyse veele byeen. Men vindse veel in bossen, langs de wegen, cingels der steden, enz. Sy bloeijen in de Lente: en werden meest geplant om hare cierlykle groente, en aangename reuk der bloemtjes. Het is aardig dat men den lindeboom averegts

om kan planten, soodanig dat de wortelen in de logt tot takken uitgroeijen: en dese groeijen alle andere in groote en wydte verre te boven: en dit selfde bespeurt men in de Wyngaart, Aalbesien, Kruis-besien, Wilgen enz.⁷²

Welke soorten Blankaart met zijn Mannetje en Vrouwtje bedoelt is niet zo duidelijk. Waarschijnlijk bedoelt hij met het mannetje de winterlinde, *Tilia cordata*, die vrijwel kale bladeren heeft. De zomerlinde, *Tilia platyphyllos*, die dan het wijfje zou moeten zijn, heeft ook grotere vruchten, die daardoor eerder opvallen dan die bij de winterlinde. Laatstgenoemde is vooral in het wild te vinden in de Achterhoek, bij Nijmegen en in Zuid-Limburg, terwijl de zomerlinde in de Achterhoek hier en daar nog gemeld wordt, evenals uit Twente en Zuid-Limburg. De Hollandse linde die als een hybride van de zomer- en winterlinde wordt beschouwd komt op een enkele plaats in Overijssel en bij Cuyk in het wild voor. En ook in het Liesbos vindt men deze. Maar gekweekt komen zij alle drie veel meer voor dan in het wild.⁷³

Op dorpspleinen stonden vaak lindenbomen, evenals bij de gevels van boerderijen.

Lindenbomen kunnen een zeer aanzienlijke leeftijd bereiken.

LINDENHEKKEN – 1637 – ND1208, 77

De groote dreve die loopt van het Berckenhecken naer het Lynden hecken.

Hekken bij de Lindenbossen. Identiek met Lindenveken. Met de grote dreve wordt de Nieuwe Dreef bedoeld.

LINDENHOF – 1911 – BREDANAAR30, 80

Verkoop van hotel Lindenhof, waarintevens koffiehuis wordt uitgeoefend, aan de Liesboschlaan F 511. Verkocht door Baron Speyart van Woerden.

LINDENVEKEN – 1619 – GAB1963-25

Het Lyndeveken.

Veken 'hek van gevlochten takken', een ouder woord dan hekken.

LINNENBLEEK – 1819 – P31, X

Het perk: de Linnenbleek, zes bunder, 188 roeden = 8 hectare, 35 are. Beplant met eyke en schaarhout in 1754, 1758, 17788 en 1803.

Zie Lindenbleek. Linnen is door assimilatie gevormd uit Linden.

LOKKERSVELD – 1742 – GP272, F49V

Drie gemet van Lockersvelt.

Veld van de familie Lok.

LONENWEIKE – 1668 – GP263, 57

Weide aghter Liesacker: Loonen weiken, drie bunder.

LONENWEIKE – 1668 – GP263, 123V

Loonenweiken.

Weiland van de familie Lonen of Van Loon.

LOOP – 1668 – GP263, F44

Weijden en bosch aenden Loop.

LOOPAKKER – 1711 – R736, F100

Een perceel saeylant: den Loopacker, een gemet, suijtwaerts de Langestraet.

LOOPAKKER – 1937 – DE BOER 34, NR. 26

Haver opde Loopakker.

Bouwland aan een waterloop.

LUCHTENBERG – 1819 – P31, 3M

De Postbaan en Lugtenburg.

Mode-naam op -burg uit de negentiende eeuw. Lucht <locht? Locht kan weer ontstaan zijn uit licht, wijzend op lichte, onvruchtbare bodem.

MAASAKKER – 1634 – R723, F97

Stuck lants in Maesacker, twee gemet, noortwaerts aen s'heeren strate.

MAASAKKER – 1667 – R727, 137V

Saeijlants op Maesacker.

MAASAKKER – 1694 – R732, 43

Op Maesacker.

MAASAKKER – 1699 – R733, F85

Saeylants: de Geer int Liesch op Maesacker, noortwaerts aen s'Heerenbaen.

MAASAKKER – 1788 – RH282, 163V

Een perceel zaayland: de Maas akker, drie gemet noort sheeren baan (bij Groot Zoutland).

MAASAKKER – 1838 – N 6405, 1000

Een perceel zaailand: Maesakker, een bunder.

Akker van de familie Maas. Vergelijk Jacop Domaes Cornelis Maes, 1533, R 707, fol. 58v; Jan Maes, 1474, D, fol. 16v; Peter Cornelis van der Maze, in Lyesch, 1525, R 705, fol. 39; Henrick Adriaen Maes, 1634, R 723, fol. 101; Adriaen van der Maze, 1474, D, fol. 12, Aernd Maessone, in Lies, 1380, Cart. begijnhof, p. 42; Christoffel Adriaenssen Maes, 1668, GP 263, fol. 44. Maes Maessone en Art Maessone, mannen van de Heer van Breda, 1352.⁷⁴ Aernt Maesz. van Wyfliet, 1439, ND 1379.

MAASBOS – 1742 – GP272, F109V

Aenden Liesenberg tevooren Maragareta Cornelis Maas, nu genaemt: het Maas-Bos.

MAASWEIDE – 1548 – R710, F163

Stuck erfs, onder weyde en bosch: Maeswey.

MAASWEIDE – 1634 – P124, F24V

Een bunder 32 roeden weyde en bosch in Liesch: Maesweyde.

MAASWEIDE – 1699 – P126, F99V

Een bunder, 32 roeden weyde en bosch: Maes (is doorgestreept en veranderd in Boomgaert) weyde.

Dit weiland is blijkbaar in de zeventiende eeuw van naam veranderd.

MEELTORENTJE – 1789 – R1089

Op de toorendreef by 't Meeltoorentje in het Liesbosch.

Meel < middel?

MEIWEIDE – 1847 – N 5, 100

Een perceel weiland: de Meiweidjes, 48 roeden, (N 36) + 53 roeden (N 41).

Weilanden die gemaaid, gemeid werden?

MESTBLOKKEN – 1849 – N149, 1063

de Mestblokken.

Blok 'omsloten perceel'. Werd hier een speciale manier van bemesting uitgeoefend, bijvoorbeeld met stadsmest?

MIDDELWEIDE – 1699 – R733, F84V

Een perceel weyde: de Middelweijde, 2½ gemet int Liesch.

MIDDELWEIDE – 1734 – RH101, F39

Een perceel weide met de houtwaszen: de Middel off Hoge Weide, 2 ½ gemet.

MINNENAKKER – 1667 – R727, 122V

Stuck saeijlants: Minnenacker, in de Weerlaeren, een gemet.

Bouwland van de familie Minnen. Vergelijk Peter Hendrick Mys Minnen, 1727, P83, fol. 163. In 1295 komt in Waalwijk Godeverd Minne voor.⁷⁵

MOEIERBOOM – 1737 – RH169-1

Eenen grooten tak leggende bij den Moeyerboom in de Groote Reygery.

Een moeyerboom is een boom die zaad levert. In het Mastbos stond een fijnspar, die bekend was als Moeyerboom. Moeyerbomen werden ouder dan gewone bomen: ze waren geselecteerd op hun grootte, rechtheid van stam, groeisnelheid.

MOEIKENSKAVEL – 1742 – RH269-2

Verkoop van eykeboomen in Moykens cavel, het Wolfsgat.

MOEIKENSKAVEL – 1744 – R1057

120 roeden haver staande in het perk: Moijkens cavel.

MOEIKENSKAVEL – 1754 – R1062

Twaalf meeten in het perk: Moykenscavel.

MOEIKENSKAVEL – 1782 – GAB1963-25

Mooijkens Kavel, jonge eykeboomen, 474 roeden; oude eykeboomen, drie bunder, 296 roeden.

MOEIKENSKAVEL – 1787 – R1087

Het perk: Mooijkenscavel. NB.: de geteekende heesters blijven staan en de andere kunnen geblekt worden en het eikenhoudt dat geen duijm dik is blijft ook staan.

MOEIKENSKAVEL – 1819 – P31, R

Het perk: Moeykens cavel, vier bunder 370 roeden = 6 hectare, 36 are. Beplant met eykehes-
ters, boomen en schaarhout in 1752, 1789, 1793, 1798, 1799.

MOEIKENSKAVEL – 1855 – GAB1969, 13

Moeikenskavel (later Moerkenskavel), eikenboomen aangelegd in 1789 en 1847.

Kavel zal hier ontleend zijn aan de houtverkopingen: deze gebeurden altijd in kavels, die in bepaalde bosperken lagen... Vergelijk voor de familienaam Moeikens: Jan Henrick Moeykens, 1563, R791, fol. 20.

MOERKENSKAVEL – 1849 – N159, 1063

Moerkenskavel.

Gevormd uit Moeykenscavel.

MOERPUTTEN – 1510 – R419, F180

Stuck erfs, half bunder, dewelcke nutertyt een bosch is, in Lyesch: de Moerputten.

MOERPUTTEN – 1573 – R715, F90

Stuck erfs: de Moerputten, anderhalf bunder in Lyesch.

MOERPUTTEN – 1634 – P124, F18

Anderhalf bunder bosch in Liesch met eenen blick daerinne: de Moerputten; Een half bunder bosch: de Moerputten in Liesch ontrent myns Gen. Heeren bosch, Eckerspoel oost.

MOERPUTTEN – 1699 – P126, F74V

Anderhalff bunder bosch met eenen block daer inne: de Moerputten.

Het blick was blijkbaar ooit als moerput gebruikt: er was veen gestoken en daardoor was een diepte, een put gevormd.

MOLENAKKER – 1918 – BREDANAAR37, 284

Een perceel bouwland: de Molenakker, E 1547, groot 20 are.

MOLENDREEF – 1752 – R1061

Schaerhout van alle de knotwillige van de dreeve beg. aen het Molendreefken bij het Liesbosch.

Dreef 'weg met bomen' naar de Liesbossemolen. Begin van de huidige Groenstraat vanaf het Liesbos gezien?

MOLENSTRAAT – 1678 – R729, F60

Aende Molenstraet.

MOLENWEG – 1742 – GP272, F89

Blick by den Molenwech.

MOLENWEIKE – 1678 – R729, F59

Het Binnenweijcken, suijtwaerts aen het Molenweycken.

MOLENWERF – 1668 – GP263, F52

Nieuw lant ende block byden Molenwerft ontrent Liesbosch.

MORTEL – 1544 – RH120, 23V

Stuck lants: de Mortel.

MORTEL – 1634 – P124, F27V

Anderhalff lopensaet erfs: den Mortel ofte Crommen Ellenboge, op Hoogen Liesch.

MORTEL – 1634 – P124, F85

Tien lopensaet landt en bosch: den Mortel oft d'Laer aenden Mortel.

MORTEL – 1668 – GP263, F102

Jan Corn. Adr. Lodders lant en erve: de Mortelen, anderhalf gemet.

MORTEL – 1699 – P126, F113V

Anderhalff loopen erffs: den Mortel ofte Crommen Elleboge op Hoogh Liesch.

MORTEL – 1739 – R1054

Twee bossen in het perk: den Mortel (in 1732 gebost).

MORTEL – 1740 – RH269-2

Verkoop van 1140 stuks gaave en swaare eijkeboomen waaronder sijn van considerable dikte en lengte, in de perken: het Ruytenbos en de Mortel.

MORTEL – 1742 – GP272, 252

Anderhalf gemet: den Mortel.

MORTEL – 1746 – R1057

Schaarhout van het out bos in het perk: de Mortel, tusschen de Lange Drie Dreeve en de Torendreeff, de Mortel en de Omloop.

MORTELTJE, ACHTERSTE – 1847 – N 5, 100

Een perceel bouwland en hakhout: het Achterste Morteltje, 47 roeden (M 140, 141).

MORTELTJE, VOORSTE – 1847 – N 5, 100

Een perceel weiland: het voorste Morteltje, 73 roeden (M 103).

Mortel wijst op drassige bodem. Veel grond in het gehucht Lies was leemachtig en bij regen drassig. Het Liesbosch was na een tijd regen vrijwel onbegaanbaar.

MORTELAKKER – 1533 – R707, F10V

Den Hoochliesacker en den Mortelacker, totte graft toe, twaalf lopensaet.

MORTELAKKER – 1547 – R710, F91

Voirste eynde vanden Mortelacker, daer achter aen liggende, totten gracht toe die aldaer begonnen is en diemen voirt doirmaecken sal recht uitgaende, gelegen in (doorgestreept en er voor gezet: op) Hoogh Lyesch.

Akker gelegen bij de Mortel. In 1547 werd er een wal ('gracht') aangelegd.

MORTELDREEF – 1739 – RH269-1

Verkoop van eiken in de perken: den Tweeden Liessenberg, het Koeygat en de Morteldreeve.

MORTELDREEF – 1744 – R1057

Den Lindenbck tusschen de Morteldreeff ende Schoone boomdreeff, Qualsterdreeff en Ettense dreef.

MORTELDREEF – 1782 – GAB1963-25

De Mortel dreef, lang 198 roeden; oppervlak een bunder, 194 roeden.

MORTELDREEF – 1819 – P31, MM

De Morteldreef, lang 198 roeden = 1125,1 meter, breed 42 voet = 11,9 meter Groot een bunder, 15 roeden = 1 hectare, 33 are. Beplant met 390 eykeboomen in 1750 en 1781.

MORTELDREEF – 1855 – GAB1969-13

De Morteldreef, eikenboomen geplant in 1766, 1824, en 1859. In 1848 zijn er 61 van de 1766 verkocht.

Dreef 'weg met bomen', gelegen bij de Mortel.

MORTELEN – 1640 – R724, F22

Een stuck bosch en erve: de Mortelen, half bunder inde Liesch.

MORTELEN – 1668 – GP263, 102

de Mortelen.

MORTELEN – 1668 – GP263, 153V

Mortelen, anderhalf gemet.

Drassige grond.

MORTELKAVEL – 1782 – GAB1963-25

De Mortel cavel, bestaande uit Jong Eycken bosch, en een deel met eyke kreeften voor twee jaar beplant, totaal 16 bunder, 122 roeden.

Kavel bij de Mortel. Het hout van het Liesbos werd jaarlijks in kavels verpacht. Die kavels bestonden bijvoorbeeld uit een aantal eiken of beuken, maar konden ook bestaan uit 200 mutsaards etcetera. Eykekreeften zijn eikenboompjes die zich slecht ontwikkeld hebben.

MORTELPERK – 1819 – P31, D

Het perk: het Mortelperk, tien bunder, 192 roeden Beplant met eyke en masteboomen en schaarhout in 1752, 1780 en 1783.

MORTELPERK – 1855 – GAB1969-13

Mortelperk (vroeger Mortelcavel): eiken en beukenboomen, aangelegd in 1752, 1833, 1844 en 1849.

Een perk is een deel van een bos, gescheiden van de rest door wegen.

MUISKENSWEIKENS, JAN – 1695 – RH135, F146

Twee weijkens: de Wolff en Jan Muijskens weijkens.

Bezit van Jan Muis.

MULDERSBOS – 1668 – GP263, 7

Weijde: Molders bosch, 3½ gemet.

MULDERSBOS – 1742 – GP272, 60V

3½ gemet: des Molders Bosch.

Bos van de mulder (van de Liesbossemolen). In 1668 was het al geen bos meer, maar weiland. Een bos is meestal een gebied met struiken, kruiden, ruigte, enkele bomen etcetera.

NEKKERSBLOK – 1501 – R415, F277

Stuck weyden: Neckersblock, twee gemet.

NEKKERSBLOK – 1514 – R422

Weyde: Neckersbloc.

Necker, nicker 'waterelf, watergeest'. 'Men stelde zich de nikkers voor als zwarte geesten, vooral ook als een watergeest, die kinderen in het water trok en zich meester maakte van drenkelingen'.⁷⁶ Lag er een water in de buurt van deze weide, waar die geest in zou zitten?

NEKKERSPOEL – 1634 – P124, F18

De Moerputten, ontrent myns Gen. Heeren bosch, Eckerspoel oost.

NEKKERSPOEL – 1639 – R724, F4V

Een stuck erfs, onder bosch en moerputten: Eckerpoel, een bunder noortwaerts aen het Boschken van der handt.

NEKKERSPOEL – 1668 – GP263, 92

Bosch tegensover Eckerspoel.

NEKKERSPOEL – 1674 – R728, F116

Stuck erfs oft bosch ende moerputten: Eckerspoel, een bunder noortwaerts aen Jan Colders erve oft bosken: het Boske van der Hant.

NEKKERSPOEL – 1734 – RH101, 112V

Stijff een bunder lants, nu bos: Eckers Spoel.

Perceel met moerputten waar nekkers huisden (in de moerputten, uitstekende plaats voor een watergeest). Hoeufft veronderstelt dat ecker ekel of eikel zou betekenen: 'zoo heet zeker boschje onder Pinsenhage over het Liesbosch gelegen Eckerspoel'.⁷⁷ In werkelijkheid zal Eckerspoel ontstaan zijn uit Neckerspoel (door verkeerd afsplitsen van de -n van het lidwoord den:den Neckerspoel> den Eckerspoel).

NOUTJESBOS – 1502 – R415, F325

Jan Jansz. vanden Brande verkoopt Adriaenen Ghyb Thoenen die rechte helftsceydinge van veertien bunder erfs ende bosch in Lyeschbosch: Noytkensbosch, neven Wouters vander Gouwen oostwaerts, noortwaerts neven myns Heeren van Nassouw. Geride Willems van Mall verkoopt Adrianen Ghyb Thoenen ook de andere helft.

Een deel van het oude Liesbos, genoemd naar een persoon Nout of een familie Nouts.

OMLOOP – 1819 – P31, NN

Den Omloop met den buytengragt, beg. aan het Haagse hekken zuydwestwaars op tot het Leurs toornhek, lang 712 roeden = 4046 meter, breed 32 voet = 9,1 meter. Groot twee bunder 340 roeden = 3 hectare, 68 are. Beplant met 712 eyke boomen in 1750, 1770, 1779, 1789 en 1815.

Strook grond aan de buitenkant van het Liesbos, om het bos heen lopend. De buitengracht was de wal rondom het Liesbos. Hoe breed deze was is niet bekend, maar hij zal wel ongeveer een halve roede breed zijn geweest. In Vlaanderen zijn de boswallen in de regel ook een paar meter (twee a drie meter) breed, inbegrepen de sloot of het hool.⁷⁸

OSSENBLOK – 1500 – R415, F139V

tDossenblock.

Blok 'omsloten perceel' waarop in dit geval speciaal ossen konden weiden. Met dubbel lidwoord: tDossenblock.

PAARDENKERKHOF – 1782 – GAB1963-25

Paerdekerkhof, aen Geleinssenakker, 255 roeden.

PAARDENKERKHOF – 1798 – R1098

Perc: het Paardekerkhoff.

PAARDENKERKHOF – 1819 – P29, F1

Schaarbosch: het Paardekerkhof, 255 roeden, oost de Zanddreef, west en noort de Hoeve by het Liesbosch en zuyd de Buitebaan.

Een Peertskerckhof kan een plaats zijn waar paarden die aan een besmettelijke ziekte waren gestorven begraven werden (paarden werden niet vaak gegeten; op het eten van paarden-vlees rustte een taboe). Maar in Alphen zijn ook aanwijzingen voor het bestaan van een

pestkerkhof, waar mensen die aan de pest waren overleden, begraven werden.⁷⁹ In Bilsen en Lommel was het paardskerkhof een plaats waar krengen van paarden begraven werden.⁸⁰ De overgang Paards>pest komt in de streektaal voor, bijvoorbeeld in pestal <peertsstal, paardenstal.

PASSIEBOS – 1849 – N159, 1063

Passiebosch.

?

PAUWELSAKKER – 1456 – R706, F183

Eenen wech: Pauwelsacker, half gemet, neven Corn. Monicx erve.

PAUWELSAKKER – 1498 – R415, F77V

Stuck weyden: Pauwelsacker, een bunder.

PAUWELSAKKER – 1507 – R417, F190V

Een perceel weyde: Pauwelsacker.

PAUWELSAKKER – 1542 – R709, 80V

Stuck weyden: Pauwelsacker, een bunder.

PAUWELSAKKER – 1543 – R709, 120V

Stuck weyden: Pauwels acker, een bunder, noortwaerts aen 's herenstrate.

PAUWELSAKKER – 1549 – R710, F217

Stuck lants, een bunder: Pauwelsacker, voor de Huysinge over de strate.

PAUWELSAKKER – 1634 – P124, F35V

Een bunder landts: Pauwelsacker.

Akker van Pauwel of een familie Pauwels. Vergelijk Jan Adriaen Huybrecht Pauwels, 1634, P 124, fol. 29.

PIETERNELLENAKKER – 1788 – RH282, 164

Een perceel zaayland: de Pieternellentakker of de Leemputten, twee gemet.

Bezit van Pieternel.

PLAKKENBOS – 1664 – R726, F268V

Saeylants in Backben, westwaerts Plackenbosch.

PLAKKENBOS – 1668 – R727, 166

Saeylants, west Plackenbosch.

Bezit van een familie Plak?⁸¹

PLASAKKER – 1668 – GP263, 87V

De Plasacker, twee gemet.

Akker bij een waterplas.

POSTBAAN – 1819 – P31, 3M

De dreef: de Postbaan en Lugtenburg, beplant met 330 Eykeboomen, lang 418 roeden, geplant in 1801.

POSTBAAN, OUDE – 1855 – GAB1969-13

De Oude Postbaan Moerdijk- Antwerpen aan de westzijde van het Liesbosch: eiken en beuken geplant in 1804.

POSTBAAN, OUDE – 1878 – P401, 1640

De Oude Postbaan van Antwerpen naar Moerdijk, lang 2182 meter.

Gedeelte van de route die de postiljons aflegden tussen Rotterdam en Antwerpen.

PRINSENAKKER – 1744 – R1055

Schaarhout vanden geheelen geer, alsmeede eenen hoek inden Princenakker ofte Heesterbosch.

PRINSENAKKER – 1746 – R1057

Schaarhout in het perk: den Princenacker, tusschen de qualsterdreeff, de Morteldreeff en den Omloop van het Bosch.

PRINSENAKKER – 1767 – R1072

Bestek conditie voor het transporteren van drie haaken straatmist van de Leur tot in het Liesbosch op het Perk: den Prinsenakker.

PRINSENAKKER – 1782 – GAB1963-25

Princenakker: eykeheesterbosch vier bunder, 187 roeden en jonge eyken 309 roeden.

PRINSENAKKER – 1819 – P31, Y

Het perk: den Prinsenakker, vijf bunder, 276 roeden = 7 hectare, 34 are. Beplant met eykeboomen in 1766, 1769 en 1778.

PRINSENAKKER – 1855 – GAB1969, 13

Prinsenakker, eikenboomen aangelegd in 1766 en 1778.

Een postiljon onderweg.

Genoemd naar de prinsen van Oranje?

PRINSESSEDREEFJE – 1836 – P459

De Prinsesse dreevie.

Genoemd naar een prinses van de Oranje's.

QUATRE BRAS

Kruispunt van de Leursebaan en de Zanddreef. Zo genoemd wegens de slag bij Quatre Bras bij Brussel op 15 en 16 juni 1815, enkele dagen voor de slag bij Waterloo (18 juni 1815).

REIGERSBOSSEN – 1619 – GAB1963-25

Twee Reygerbosschen, in het Liesbosch.

Bedoeld zijn de Grote en Kleine Reigerij, zie onder.

REIGERIJ, ACHTERSTE – 1637 – ND1208, 78

Door de Achterste Reygerie.

REIGERIJ, GROTE – 1737 – RH269-1

Verkoop van hout in het Liesbosch. Eerste cavel zeven boomen in het Liesbos in het perk: de Groote Reygerie, mitsgaders eenen grooten tak leggende by den Moeyerboom voor 56 Gulden. Verder nog 109 cavels in het zelfde perk. De wortels en struiken van de boomen zijn bij de coop inbegrepen. De kuilen hoeven de kopers niet dicht te maken. In 1738 werden nog 76 kavels eiken verkocht, de meeste van drie tot zeven bomen tegen prijzen van veertig tot zeventig gulden.

REIGERIJ, GROTE – 1739 – RH 269-1

Verkoop van 544 stuks gaave en swaare eykeboomen waaronder zijn van considerable dikte en lengte, in de Groote Reygerie.

REIGERIJ, GROTE – 1740 – R1055

450 roeden haver en winterrogge staande in het Liesbos in het perk: de Groote Reijgerie, beginnende neevens de Toorendreef, synde thiendevrij als voor de eerste jaar besaayt.

REIGERIJ, GROTE – 1742 – R1056

de Groote Reygerie.

REIGERIJ, GROTE – 1761 – R1068

Schaarhout in de Groote Rijgerie.

REIGERIJ, GROTE – 1782 – GAB1963-25

De Groote Reygerij, eykeboom bosch van veertig jaar oudt, circa zes bunder.

REIGERIJ, GROTE – 1819 – P31, E

Het perk: de Groote Rijgerie, zes bunder, 99 roeden. Geplant met eyke boomen en schaarhout in 1755, 1823 en 1824.

REIGERIJ, GROTE – 1855 – GAB1969, 13

Groote Rijgerij, eikenboomen aangelegd in 1825.

REIGERIJ, KLEINE – 1746 – R1057

Een deel van het perk de Klijne Reijgerije.

REIGERIJ, KLEINE – 1752 – R1061

Het Perk: de Kleine Rijgerye.

REIGERIJ, KLEINE – 1819 – P31, F

Het perk: de Klijne Rijgerij, vier bunder, 133 roeden (= 5 hectare, 59 are). Beplandt met Eyke, Beuke en Essen en schaarhout in 1744, 1752 en 1760.

REIGERIJ, KLEINE – 1748 – R1059

Klyne Reygerye.

REIGERIJ, KLEINE – 1782 – GAB1963-25

De Kleyne Reijgerij, best. uit beukeboomen, geweesen heesterbosch en een eykenboom-bosch van veertig jaar, totaal circa 4½ bunder.

REIGERIJ, KLEINE – 1855 – GAB1969, 13

Kleine Rijgerij, eiken en beukenboomen, aangelegd in 1752 en 1790.

REIGERIJ, KLEINE – 1858 – N166, 3003

Kleine Reigerij.

REIGERIJ, VOORSTE – 1637 – ND1208, 78

In de Voortsche Reygerije.

Reigerij: plaats waar reigers broeden; de broedplaats is ook tegenwoordig nog steeds in gebruik, ze bevindt zich aan de noordzijde van het Liesbos. Ook in het Mastbos broedden reigers. Vanuit het Liesbos gaan de reigers vaak kilometers ver op zoek naar voedsel. Reigers werden vroeger wel geschoten en gegeten, maar ze leveren maar heel weinig vlees en dat is ook nog niet bepaald lekker (vissmaak). De jongen werden aan het einde van de broedtijd wel verzameld. In 1298 was er al een reigerbos bij Bijlmerbroek (Bindelmeerbroek), waarover twist ontstond tussen graaf Jan van Holland en bisschop Willem van Utrecht. Het Zeven-huizensebos bezat reeds in de veertiende eeuw een reigerkolonie: 'Het roven van 'reygers quacx, pittoeren en lepelaers' werd hier bij plakaten verboden'.⁸²

In de stad Breda broedden ook reigers, in de bomen ten noorden van de kerk, aan de Reigerstraat.

In de keuren van Breda wordt het vangen van reigers en andere vogels in 1520 verboden: 'Item dat niemant wije hij sij en sal nae eenighe reijgeren, faijsanen, berchonderen oft patrij-sen schieten, noch die vanghen met eenighe stricken oft netten, opte verbeurte van elcker reijse III oude Schilden'.⁸³ Met berchonderen (berkhoenderen) worden korhoenders bedoeld. Zij zaten vaak in berken te roesten.

Reeds enige jaren eerder, in 1517, was door de overheid een plakkaat uitgevaardigd waar-in het vangen van allerlei vogels verboden werd: 'Die Fesanen, Perdrysen, Moer-Hoenderen, Kranen, Reygers, Quacken, Trap-gansen, Putoren ende andere ghelycke Wildt vangen ofte schieten' op een boete van tien pond.⁸⁴

De reigers van Mast- en Liesbos werden waarschijnlijk toch vaak geschoten of uit de nesten gegooid of gehaald: de jongen werden net voor ze vliegvlug werden bemachtigd.

REUT – 1609 – R719, F120V

Stede in thReut in de Liessche acker.

Reut, rut, rode 'plaats waar bos gerooid is'.

RIJSBERGSHEKKEN – 1746 – R1057

Den Omloop van het bos, tot aan het Rijsbergse hecken, staande aan het suyteynde van de Huysdreeff.

RIJSBERGSHEKKEN – 1759 – R1066

Schaarhout van den omloop van het bosch beginnende aan de Zuidzyde van het zelve alwaar het Rysbergsche hecken gestaan heeft.

Hek van het Liesbos aan de zijde van Rijsbergen.

RIOOL, GROTE – 1634 – ND1205, 147

Opruymen van de groote rioole waer door allen d'waeter van t Liesbosch moet lossen, met oock alle de resgaten aldaer opgegraven.

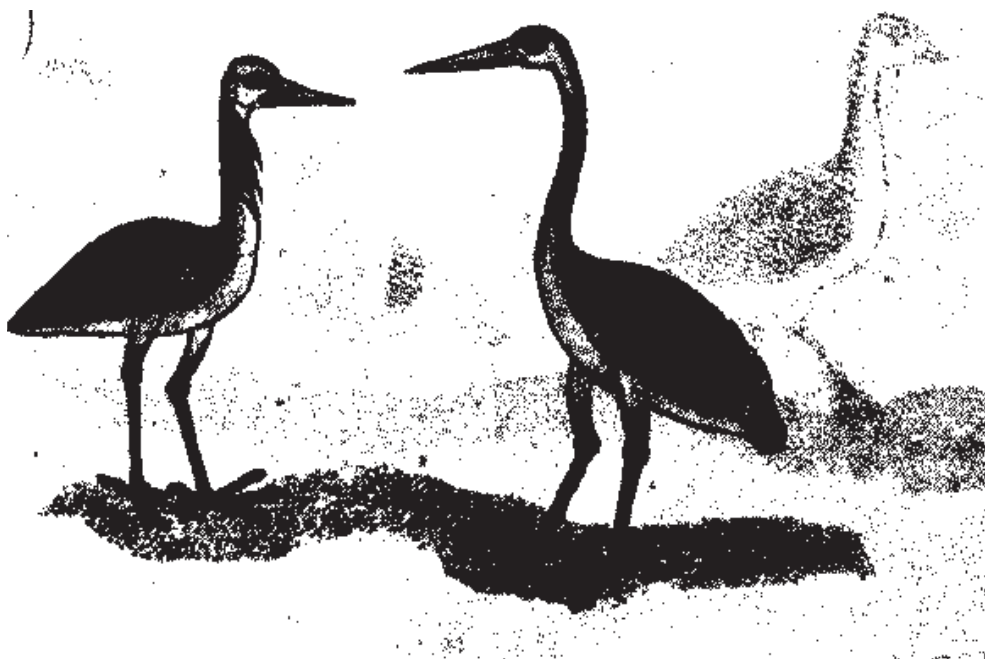
Riole 'Kanaal, afwateringsmiddel'.⁸⁵ In de Baronie meestal een sloot, vaak in moergebieden. Hier identiek met de Bosloop.

ROESENBOOS – 1847 – N 5, 100

Een perceel bouwland: Roesenbosch, 67 roeden (M 105).

ROESENWEIDE – 1847 – N 5, 100

Een perceel bouwland en weiland: Roesenweide, een bunder, twee roeden (M 104).

Reiger. De arte venandi cum avibus.

Moeten we in Roes een familienaam zien? Deze was in 1947 nog in Breda bekend.⁸⁶

ROMMENVEERTELZAAD – 1620 – GP260, F131

Corn. Biestraten bosch: Rommen Viertelsaet.

ROMMENVEERTELZAAD – 1636 – GP261, F189v

D'Erfgen. van Corn. Biestraten bosch: Rommen Veertelsaet.

Een veertelzaad = 0,84 hectare. Hier in bezit van een familie Rommen of een persoon Rom-bout.

ROOILAND – 1530 – R706, F89v

Twee lopensaet lants: tRooylant.

ROOILAND – 1548 – R710, F163

Stuck lants: tRooylant, twee lopensaet op Lieschacker.

ROOILAND – 1580 – R716, 78

Stuck lants: het Rootlant, half bunder daer (= de stede) tegens over de strate.

ROOILAND – 1646 – R710, F11

Lant: tRooyland, twee lopensaet.

Land ontstaan door rooien van bos.

ROUWHEINING – 1630 – R722, 207v

Stuck bosch en erffs: de Rouwheyninghe, anderhalf bunder in Lies oft Vuchtschoot.

ROUWHEINING – 1657 – R726, F54

Een perceel bosschen en erven: de Rouw Heyningen, een bunder, noortwaerts aen seker perceel erven: den Verloren Cost.

ROUWHEINING – 1736 – RH279, 1

Vier gemet bossen in Vugtschoot ofte Liesch: de Rouwheyninge.

ROUWHEINING – 1738 – RH102, F9

Een perceel schaerbos met den gront: de Rouwheyninge, inde Dwerskoten, anderhalf bunder.

Heining met ruige begroeiing, struiken, allerlei onkruiden. Een deel van de heining was bezet met bos, zoals blijkt uit de vermeldingen.

RUIGE HEINING – 1504 – CB2, F15v

die Ruyght Heyninghe.

RUIGE HEINING – 1505 – AHB2, 16

Van Franckenheyninge int Lies, in die Rughe Heyninghe.

Heining die ruig begroeid is. Zelfde als Rouwe Heining. Vergelijk een vermelding uit Terheyden: Sekere weyde dat een ruecht placht te wesen... achter tCapelleken, de Marcke suyt, den dyck noort, 1484, P130, fol. 59.

RUITENBOS – 1740 – RH269-2

Verkoop van 1140 stuks gaave en swaare eijkeboomen, waaronder sijn van considerable dikte en lengte, in de perken: het Ruytenbos en de Mortel.

RUITENKAVEL – 1746 – R1058

Schaarhout in het perk: de Ruytecavel, synde 13 dwarsmeten, comende tot aan de Toren-dreeff, oost d'Asdreeff, suyd de Torendreeff.

RUITENKAVEL – 1750 – R1060

Schaerhout in het perk: Ruytecavel, beginnende aen de Asdreef, zuyt de Dwarsmeetten, west en noort de Nieuwe Gragt, oost de Asdreef.

RUITENKAVEL – 1752 – R1061

Ruytecavel.

RUITENKAVEL – 1758 – R1065

Schaarhout in 't perk: de Ruytecavel, beginnende van de Asdreeff en strekkende westwaerts op, zuyd de Dwarsmeetten, west en noort den Nieuwen Gragt.

Perk dat is ingedeeld in ruiten. Vergelijk het Ruitenbos in het Hout.

RUITJE – 1855 – GAB1969-13

Het Ruitje (vroeger Ruitebosch), eiken en beukenboomen, aangelegd in 1819.

In het Liesbos? Of in het Hout? Ruitvormig ingedeeld.

RUL – 1501 – R415, F319

Stuck lants: tRul, twee lopensaet neve des persoens erve van de Haghe.

RUL – 1620 – PONDB. 54V

Lant: de Rul.

Rul 'snelstromend beekje', meestal van geringe lengte, met zandige bodem en met behoorlijk verval. Ril, rel, rul 'geul, kleine waterloop'.⁸⁷

RUST – 1665 – R727, F34

Een perceel saeylant achter de Rust aent Liesbosch.

Collectief bij rus, plaats waar russen groeien? Eerder verband houdend met volgend toponiem.

RUST WAT – 1662 – R726, 202

Pr. Anthonis Corn. e. a. verdelen de goederen van Adr. en Corn. Anth. Cornelissen: 't Huys: de Rust Wat, half gemet by 't Liesbosch, suytwaerts sheeren baen.

Huis van een gepensioneerde?

RUSTENDE JAGER – 1904 – BREDANAAR23, NR. 118

Jonkheer de Kroy verkoopt een huis waarin thans vergunning tot verkoop van sterken drank in het klein, schuur, erf, moestuin, sijnde het welbeklante koffiehuis: de Rustende Jager, aan de Oude Bredasche baan bij het Liesbosch, 24 are. Kad. nr. F 1081.

Zie Jager.

RUT – 1499 – R415, F116V

Stuck erfs: tRuet, half bunder.

Rut, rode 'plaats waar bos gerooid is'.

RUWE HEINING – 1514 – R422

Erf, drie bunder: de Ruwheyninge, in Lyesch.

RUWE HEINING – 1514 – R421, F143

Stuck erfs onder bosch en weyde anderhalf bunder: de Ruwheyninge.

Zie Rouwe Heining.

SCHERPAKKER – 1742 – GP272, F252

Twée gemet in Scherp-acker.

Akker die in een punt uitloopt.

SCHILAKKER – 1634 – P124, F47

Vanden Schilacker (5 den.).

SCHILAKKER – 1699 – P126, F210V

Den Schilacker.

Moeten we denken aan Schelle, Schille dat onder andere betekent 'bast, huls, schors, vlies'?⁸⁸
Of aan Schildacker? Dan een akker met een verhoging in het midden?

SCHONEBOOMSDREEF – 1744 – R1057

De Veldekens gelegen tussen de Schooneboomdreeff, de Huysdreeff, de Ettense Dreeff enden Omloop.

SCHONEBOOMSDREEF – 1782 – GAB

De Schoonebooms Dreef, lang 218 roeden; groot een bunder, 365 roeden.

SCHONEBOOMSDREEF – 1819 – P31, LL

De Schooneboomsdreef lang 218 roeden = 1238,8 meter, breed 52 voet = 14,8 meter.
Groot een bunder, 168 roeden = 1 hectare, 83 are. Beplant met 430 eyke boomen in 1750 en 1801.

SCHONEBOOMSDREEF – 1855 – GAB1969-13

Schooneboomsdreef: eikenboomen geplant in 1750, 1792, 1845 en 1849. In 1847 en 1850 zijn er 1750 van verkocht.

Dreef met mooie grote bomen (eiken?).

SCHONEBOOMSKAVEL – 1746 – R1057

Het schaarhout van het geheele perk: de Schooneboomscavel, alsmede een deel van het perk: de Klijne Reijgerij.

SCHONEBOOMSPERK – 1782 – GAB1963-25

Schöneboomsperk, oude eykeboomen, zes bunder, 307 roeden.

SCHONEBOOMSPERK – 1819 – P31, M

Schoone mansperk (erboven Schooneboomsperk) zes bunder, 307 roeden = 8 hectare, 74 are.
Beplant met eyken heesters en schaarhout in 1807, 1808 en 1815.

SCHONEBOOMSPERK – 1855 – GAB1969, 13

Schorreboomsperk, eikenboomen aangelegd in 1810.

Perk met mooie grote oude eikenbomen.

SINGEL – 1782 – GAB1963-25

De cingel binnen om 't Bosch met de gragt lang 712 roeden; oppervlak zeven bunder, 48 roeden.

SINGEL – 1855 – GAB1969, 13

Cingel binnen om 't Bosch: eiken en beukenboomen geplant in 1778 1842 en 1845... Cingel buiten om 't bosch: eikenboomen geplant in 1803, 91 beuken in 1843 verkocht, maar in 1847 weer geplant.

Een singel van bomen en een wal beplant met bomen.

SMULDERSBOS – 1742 – GP272, 19

3½ gemet: Smolders Bosch.

Bos van de mulder (van het Liesbos?) of van een familie Smulders...

SPREEUWENBOS – 1668 – GP263, 7

Landt ende bosch: Spreuwenbosch, twee gemet.

Behorend bij het huis de Spreeuw? Of van een familie geheten Spreeuw? Of waar veel spreuwen voorkwamen?

SPRUNDELSEBAAN – 1878 – P401, 1640

De Sprundelsche baan, lang 3308 meter, gedeeltelijk koolasch en verder aarden baan.

Brede weg naar Sprundel.

ST. HUIBRECHTSBOSJE – 1782 – GAB1963-25

St. Huijbregts bosje, 168 roeden.

Bos in bezit of een rente opbrengend voor het St. Huibrechtsaltaar in de kerk van de Hage.

STEEKE – 1763 – RH281, 105V

Een perceel saayland: t Stedeke, oost de Heeren baan.

Stede 'deel van een aanstede'.

STIJNENHOF – 1456 – R706, F183

Twee gemet weyden: Stynenhof.

Hof 'met ene heg omgeven perceel, dicht bij de boerderij'. Hier echter weiland. Bezit van een familie Stijnen. Vergelijk Lambrecht Wouter Stynen, 1474, D, fol. 9v.

TAKSENAKKER – 1837 – N 6405, 100

Een perceel zaailand, 86 roeden: Taksenakker.

Bezit van de familie Taks.

TARWEVELDJE – 1668 – GP263, 6V

Vant Terwveldeken, twee gemet.

TARWEVELDJE – 1746 – RH104, 24V

Een perceel weyde: het Teruvelleken, twee gemet.

Veld waarop geregeld tarwe werd geteeld. Tarwe was een vrij zeldzaam gewas. Het groeit alleen op goede gronden en het tarwebrood was duurder dan roggebrood.

TEMPEL – VM

Kring van beukenbomen met in het midden een plataan. Volgens een verhaal in de plaatselijke pers zou hier ooit een Keltisch heiligdom gelegen hebben; dat zou althans op een in een Frans klooster berustende kaart vermeld staan. De kring van bomen is hoogstens rond de tweehonderd jaar oud. Otten schat dat de kring in 1802 aangeplant kan zijn.⁸⁹ Op geen van de oude kaarten van het Liesbos is iets van deze kring te bespeuren. Fantasie! Een van de bomen is sedert een aantal jaren (sinds de publicaties over de genoemde tempel) gebruikt om er lapjes in op te hangen, net zoals aan de boom bij de Sint Walrikskapel te Overasselt al eeuwenlang gebruikelijk is om bepaalde wensen te vervullen (lapjesboom).

De naam moest het bos interessanter maken voor de toeristen. Vergelijk moderne namen als Eeuwig Laantje, Klein Zwitserland, Echoput etcetera.

TORENDREEF – 1740 – R1055

De Groote Reygerije beginnende nevens de Torendreef.

TORENDREEF – 1744 – R1057

Tusschen de Nieuwe dreeff en de Toorendreeff.

TORENDREEF – 1746 – R1058

Aen wedersyden van den Thoorndreeff, ... de Tooredreeff naer de werff van den Boswagter.

TORENDREEF – 1752 – R1061

De Huiscavel, zuid de Torendreeff.

TORENDREEF – 1777 – R1077

De buitencingel of wal ... tot aan het hekke van de Toorendreef.

TORENDREEF – 1782 – GAB1963-25

De Toorn Dreef, lang 269 roeden, oppervlak twee bunder, 172 roeden.

TORENDREEF – 1819 – P31, EE

De Toorndreef, lang 299 Bredasche roeden = 1699 meter, breed 41 voeten = 11,6 meter maakt een bunder twaalf roeden (= 1 hectare, 99 are). Beplant met 590 eykeheesters in 1800 en 1815.

TORENDREEF – 1855 – GAB1969, 13

De Torendreef: eiken en beukenboomen geplant in 1800, 1816 en 1849. Van de 1800 in 1847 168 verkocht.

TORENDREEF – 1858 – N166, 3003

Torendreef.

Dreef gericht op de toren van de kerk van Breda. Dergelijke zichtdreeven kwamen ook veel voor op landgoederen.

TORENHEKKEN – 1797 – R1097

De Buitenwal van de Warande ... strekkende noordwaarts op toot aan het Toornhekken.

TORENHEKKEN – 1799 – R1099, 4

Van het Haagsche Hekken strekkende noortwaerts op tot aan het Toornhekken.

Hek aan de Torendreef.

TRUWEELAKKER – 1930 – DE BOER 30, NR. 28

Vier kavels haver in de Truweelakker.

Hebben we hier te maken met een vormaanduiding: lijkend op een truweel, troffel?

TWEEDE LIESSENBERG – 1819 – P31, T

Den Tweeden Liessenberg, twee bunder, 137 roeden = 3 hectare, 18 are. Beplant met Eykeheesters schaarhout en gezaayden mast in 1803 en 1812.

Zie Liessenberg.

VAAKSAKKER – 1525 – R705, F10V

Twee lopensaet lants: Vaecxacker.

Identiek met Variksakker, zie onder. Door syncope van de r is Vaecx uit Varicx ontstaan (vergelijk Varen>vaen).

VALVEKEN – 1634 – P124, F30

In Liesvoordeken aen t'Valveecken, de Heerbaene genaemt de Voort oost.

VALVEKEN – 1699 – P126, F125V

Huijs en hoff in Liesvoordeken aen het Valveken, de Heerbaen genaemt de Voort oost.

Veken, hekken van gevlochten takken en palen, dat toeviel.

VARIKSAKKER – 1525 – R705, F10V

Twee lopensaet lants: Vaecxacker

VARIKSAKKER – 1529 – R706, F37V

Twee lopensaet lants: Varicxacker.

Akker in bezit van een familie Variks. Uitgestorven familienaam in Noord -Brabant.

VARKENSHOF – 1668 – GP263, F161

Heesterbosch: de Verckenshoff, half gemet.

Perceel met een heg omsloten waar wel eens varkens kwamen. Ontsnapt uit het Liesbos?

VELD, HOOG – 1668 – GP263, F10V

Bosch aenden Liessenberch: t'Hoochvelt.

VELDJES – 1755 – R1063

Perceel vrugten te velde in het perk: de Veldekens.

VELDJES – 1782 – GAB

De Veldekens, begroeid met jonge beukeboomen, een bunder, 109 roeden; met jonge twee jarige kreeften, een bunder, tien roeden; met eyke heesters driehonderd roeden; met oude beuken en eykeboomen, een bunder, 352 roeden; met oude heesters en boomen, 305 roeden; met heesters en jonge beukeboomen, 465 roeden.

VELDJES – 1819 – P31, AA

Het perk: de Veldekens, zes bunder, 269 roeden (= 8 hectare, 61 are), eyken en Beukenboomen en schaarhout, geplant in 1772, 1780 etcetera.

VELDJES – 1855 – GAB1969, 13

De veldekens, Eikenbosch, aangelegd in 1790, 1803, 1843, 1845 en 1849.

Veld 'woeste grond', na ontginning ook de naam van het in cultuur gebrachte land.

VERLOREN HOEK – 1668 – GP263, 16

Verlooren Hoek.

VERLOREN HOEK – 1742 – GP272, 383V

Twee gemet aan den Verloren Hoek.

VERLOREN HOEK – 1754 – RH106, 164V

Aenden Verloren Hoek nevens het Liesbos.

Verloren betekent in het mnl. oa. 'nietig, nietswaardig, rampzalig'.⁹⁰ Het zal dus een pejoratief zijn voor slechte grond.

VERLOREN KOST – 1620 – GP260, F132V

Bosch: de Verloren Cost.

VERLOREN KOST – 1636 – GP261, F192

Adr. Anthonis sGraeuwen bosch: de Verloren Cost.

VERLOREN KOST – 1657 – R726, F54

De Rouw Heyningen, noortwaerts aen seker perceel erven: den Verloren Cost.

VERLOREN KOST – 1662 – F726, F203

Twee perceel weyden: den Verloren Cost, anderhalf bunder by d'Liesbosch, noortwaerts aenden wech loopende neffens het Liesbosch.

Perceel waarop de arbeid niet rendeerde, dat minder opbracht dan de kosten waren. Doordat de landerijen vaak bezwaard waren met allerlei renten, cijnsen en verpondingen kwam het geregeld voor dat een stuk grond minder opbracht dan de kosten. Het werd dan geabandonneerd.

VIERDE LIESSENBERG – 1748 – R1059

Vierden Liesenberg.

VIERDE LIESSENBERG – 1819 – P31, J

Het perk: den Vierden Liessenberg, vier bunder, 266 roeden = 6 hectare, 2 are. Beplant met Eykeboomen en schaarhout in 1753, 1782 en 1784.

Zie Liessenberg.

VIERKANT BOSKE – 1742 – GP272, 15

Twee gemet, 113 roeden, op Creijlaar: 't Vierkant Bosken.

Vierkant was een vrij zeldzame perceelsvorm.

VIJVERAKKER – 1918 – BREDANAAR37, 158

Kavels rogge op den Vijverakker.

VITSELSTEK – 1843 – N34, 57

Den Driehoek (F 359), bij den fitselstek.

VITSELSTEK – 1849 – N159, 1063

Fitselstek.

Plaats waar takken voor het maken van vitselstek gehaald werden. Vitselstek is de benaming voor de techniek waarmee de wand, weegt van een boerderij gemaakt werd. Tussen staanders die in de grond stonden, werden buigzame takken van bijvoorbeeld wilg, vuilboom of hazelaar gevlochten. Vuilboom rotte minder snel dan andere soorten, door een bepaalde stof, die houtwormen afstootte. In 1720 wordt gesproken over het leveren van tweehonderd fitselen en tien staken aan de armmeester, GP4. De takken voor het onderhoud van de weegten van een huurboerderij mochten vrijwel steeds gratis op de boerderij gehaald worden; vaak wees de verhuurder aan van welke (wilgen)bomen of andere bomen of struiken ze afgehakt moesten worden.

VLASSAARD – 1422 – CER, II, 367

Stuck lants: den Vlachsaert metter straten streckende tot den Boeghaert.

Gaard waarin vlas werd geteeld? Vlasschaart zou ontstaan zijn uit vlasgaard,⁹¹ een met een heg omgeven perceel waarop geregeld vlas werd verbouwd. Het telen van een hoekje vlas was tot de negentiende eeuw overal op de zandgronden gebruikelijk. Men zou ook kunnen denken aan Vlasch + aard,⁹² waarin aard dan zou staan voor 'akker'.

VOORD – 1380 – CART. BEGIJNHOF, P. 42

Boven die Voort int Lies.

VOORD – 1514 – R421, F120V

Herwech: de Voirt.

VOORD – 1634 – P124, F30

In Liesvoordeken aen t'Valveecken, de Heerbaene genaemt de Voort oost.

VOORD – 1699 – P126, F125V

Huijs en hoff in Liesvoordeken aen het Valveken, de Heerbane genaemt de Voort oost.

Voorde: doorwaadbare plaats waar men een waterloop over kon steken. Zie Liesvoord.

VORSTERBOS – 1722 – RH97, F52V

Een perceel bos in de Dwarskooten, 4½ gemet, eertijts: de Leege Weijde en nu: het Vosterbos.

VORSTERBOS – 1789 – RH282, 188

4½ gemet bosch: het Vosterbosch, oost t Queezelsbosch.

Bos van de vorster, de veldwachter. In 1641 vervulde bijvoorbeeld Adriaen Marynus Dyrven deze functie, GP2, fol. 90.

VROUWENVELDJE – 1742 – GP272, 19

't Frauvelleken in Liesch.

Veld van een rijke vrouw? Of van het Mariabeneficie?

WARANDE – 1797 – R1097

Het Schaarhout agter de Warande, met den buitenwal van de Warande, tot aan het Leursche Hekken, ten zuiden de Huis- en Ruytecavel en ten noorden de Leursche Baan.

WARANDE – 1799 – R1099, 4

Het schaarhout agter de Warande, met den buitenwal van de Warande tot aan het Leursche hekken, ten zuiden de Huis-en Ruytecavel, noord de Leursche Baan.

Het hele Liesbos vormde een warande. Lag er dan nog een speciale warande in deze warande? Het Liesbos was een gesloten warande, dus omgeven met een wal en sloot, zodat het wild er niet uit kon en het vee er niet in kon.

Een geheel ander type warande was de konijnenwarande, die de Heer van Breda had ingesteld: deze omvatte een heel dorp of meerdere dorpen en was uiteraard niet omsloten. De eerste van dergelijke warandes die in de keuren van Breda genoemd wordt is die van Haghe, Etten en Sprundel. Deze warande werd elk jaar

verhuurd aan de meestbiedende, die dan de konijnen mocht vangen met strikken of met fretten etcetera. Wel moest er aan het eind van de pachttermijn een bepaald aantal 'moederconynen' en ryders achterblijven.

In de keuren van de Stad Breda vinden we verder over het Liesbos het volgende: Item dat niemant en sal moghen jaghen oft doen jaghen op oft ontrent Liesbosch op eenighe herten, hinden, reeden, deijnen, wilde verckene oft ander groot wilbraet, noch daer nae schieten oft doen schieten, oft in eenghe manieren vanghen ende dat op verbeurte van X Carolusgulden te verbeuren bij den gheenen die ter contrarien doet'.⁹³

WATERHEINING – 1634 – P124, F59

Anderhalf bunder weyde: de Waterheyninge, in Creylaer.

WATERHEINING – 1668 – GP263, 7

Landt oft weijde: de Waterheyninge.

WATERHEINING – 1728 – RH278, 20V

Vier gemet landt: de Waterheyninge, in Lies, noortwaerts den straat.

WATERHEINING – 1742 – GP272, 164V

Vier gemet: de Waterheijning.

WATERHEINING – 1742 – GP272, 36

Vier gemet: de Waterheyninge.

Lag het perceel aan een water? Mogelijk aan de Bagvenseloop. Genoemd naar een familie Van de Water? Vergelijk Walterus van de Water, 1312; Juete van de Water, 1422.⁹⁴

WATERLAAT – 1684 – R730, 59

Een perceel saeijlants: de Waterlaet, twee bunder

Een waterlaat is een waterloop, een beek. Het mnl. wdb. geeft voor waterlaet 'sluistocht; eene op eene sluis uitkomende afwateringssloot(?)'.⁹⁵ Het vraagteken staat er inderdaad terecht, want in de Baronie is waterlaat gewoon een sloot of beek, die niet persé op een sluis hoeft uit te komen. In het jaar 1518 wordt er gesproken van eenen waterganc ofte waterlaet over... de Croightacker, R 425, fol. 188v.

WATERLAATAKKER – 1452 – ND8974, F424

Derdalff bunder goets in Liesch: den Waterlaetacker, onder lant en weyde.

WATERLAATAKKER – 1503 – R415, F413V

Een half bunder lants: den Waterlaetacker. Erbij gelegen: stuck weyden, daer den waterlaet midden door gaet.

WATERLAATAKKER – 1514 – R421, F121

Stuck lant: den Waterlaetacker.

WATERLAATAKKER – 1628 – R722, 131

Stuck lants: den Waterlaetacker, twee bunder in Lies.

WATERLAATAKKER – 1629 – R722, 194V

Stuck lants: den Waterlaetacker, twee bunder.

WATERLAATAKKER – 1634 – P124, F25

Twee bunder corenlandts: den Waterlaetacker, de hoeve van Kessingen oost.

WATERLAATAKKER – 1636 – GP261, 50V

Waterlaetacker.

WATERLAATAKKER – 1668 – GP263, 87V

Lant: den Waterlaetacker, vijf gemet.

WATERLAATAKKER – 1668 – GP263, 7

Lant: Waterlaatakker, vijf gemet.

WATERLAATAKKER – 1699 – P126, F103

Een bunder Corenlandts: den Waterlaetacker... de Hoeve van Kessingen oost.

Akker gelegen bij een waterloop.

WATERLOOP – 1742 – GP272, 60V

Vijf gemet: den Waterloop.

Gelegen aan een waterloop.

WATERLOOPAKKER – 1715 – R736, F135V

Een perceel saylant: den Waterloopacker, zes gemet in Lis.

WATERLOOPAKKER – 1717 – RH96, 32

Een perceel saeylant: den Waeterloopacker, vijf gemet.

WATERLOOPAKKER – 1742 – GP272, 19

Vijf gemet: den Waterloopacker.

WATERLOOPAKKER – 1746 – RH104, 24V

Een perceel saeylant: den Waterloopacker, zes gemet suyt den waterloop.

Nieuwere naam voor de Waterlaatakker? Het oppervlak stemt overeen.

WEELWEIDE – 1668 – GP263, 134

De Weelweijde.

WEELWEIDE – 1700 – R728, F96

Een perceel weijde: de Weelweijde, een bunder.

WEELWEIDE – 1742 – GP272, F251V

Twee gemet van de Welweijde.

Weiland bij een wiel, weel 'waterkolk ontstaan na dijkdoorbraak', ook wel 'uitgeschuurde diepte in de bocht van een beek'. Bij de Bethlehemloop, de Liesloop of de Bochtloop?

WEERLAAR – 1499 – R415, F116V

Op dWeirlair.

WEERLAAR – 1561 – R713, 231V

Bosch op dWerlaer... westwaerts aen de Hoeve van Lyesch.

WEERLAREN – 1667 – R727, 112

inde Weirlaren.

WEERLAREN – 1742 – GP272, 282V

De Weerlaren.

Wer kan staan voor 'verdediging... afwering, heg, dijk wal'.⁹⁶ Laar kan staan voor 'open plek in een bos, voorzien van waterplassen'. Was het een open plek in een bos met een wal eromheen?

WEIDE, HOGE – 1611 – RH179-7

De Hooge en Leege Weyde mette heggen ende canten, 3½ bunder (bij de hoeve van Lies).

WEIDE, HOGE – 1732 – RH100, 140

Steede met de weyde daer aen gelegen: de Hooge Weijde.

WEIDE, HOGE – 1734 – RH101, F39

Een perceel weide: de Middel off Hoge Weide, 2 ½ gemet.

WEIDE, HOGE – 1742 – GP272, 343

Een gemet van de Hoge Weijde op Creylaar.

WEIDE, HOGE – 1776 – RH110, 2

Een perceel weyland en houtwassen: de Hoogweyde.

WEIDE, HOGE – 1785 – RH111, 171

Een perceel weyland: de Hoogweyde, een bunder (1 duyts heerenchyns).

WEIDE, LAGE – 1611 – RH179-7

De Hooge en Leege Weyde mette heggen ende canten, 3½ bunder (bij de Hoeve van Lies).

WEIDE, LAGE – 1668 – GP263, F42V

Bosch in de Weirschoten: de Leege weijden, drie gemet.

WEIDE, MIDDELSTE – 1699 – R733, F84V

Een perceel weijde: de Middelweijde, twee gemet in Liesch.

WEIDE, MIDDELSTE – 1734 – RH101, F39

Een perceel weide met de houtwaszen: de Middel- of Hoge weide, 2 ½ gemet.

WEIDE, NIEUWE – 1838 – N 6405, 100

Een perceel zaailand: de Nieuwe Weide behorend bij de boerderij Kraaylaar.

WEIDE, VOORSTE – 1667 – R727, 137

Een perceel weyden: de Voorste Weyde, 2½ gemet.

WEIKE – 1663 – R726, 247

Een perceel saeylants: het Weijken, honderd roeden, westwaerts aen 's heeren straet, noortwaerts de schouloop.

WEIKE, HOOG – 1643 – R724, F72

Stuck saeijlants: het Hoochweijken, half bunder, op Kraeijlaer by het Liesbosch.

Weiland was soms gelegen in de dorpsakker, soms langs de beek. Weiland werd oorspronkelijk niet gehooïd, evenmin als beemden beweïd werden. Driessen werden slechts een paar jaar beweïd en dan weer omgezet in bouwland; weiden bleven veel langer liggen.

De vegetatie van de weilanden bestond uit een groot aantal kruiden en grassen. De bodem van een bepaald stuk van de weilanden was voor een deel natter, mineraalrijker dan een ander stuk van het weiland. Hierdoor was er een grote variatie in begroeiing. De beste grassen voor een weiland waren Engels en Frans raaigras, beemdlangbloem, timotheegras, beemdgras, vossenstaart en kamgras: in de negentiende eeuw was het grasbestand erg gevarieerd en bestond het slechts voor een klein deel uit bovengenoemde soorten. In de twintigste eeuw ging het Engels raaigras sterk domineren. Dit gras combineert een hoge opbrengst met een goede smaak en resistentie tegen veel ziekten. In het wild kwam het van oudsher voor langs karssporen.

WEIMANSKAVEL – 1756 – R1064

Het perk: Weymanscavel.

WEIMANSKAVEL – 1782 – GAB1963-25

Weijmans Cavels eykeboom bosch van 38 jaar, groot circa 6½ bunder.

WEIMANSKAVEL – 1819 – P31, K

Het perk: Weymans cavel, groot zes bunder, tweehonderd roeden = 8 hectare, 39 are. Beplant met eyke en Essen boomen en schaarhout in 1753, 1776 en 1786.

WEIMANSKAVEL – 1855 – GAB1969-134

Weimanskavel: eiken en esschenboomen, aangelegd in 1753 en 1776. In 1852 bij dunning hieruit 178 eiken verkocht.

Kavel heeft hier de betekenis 'perk'. Bezit van de familie Weimans. Vergelijk Elisabeth Sebregt Weymans, 1705, R734, fol. 65; Anthonis Janssen Weijman, in Westrick, 1668, P400-263, fol. 16.

WELWEIDE – 1742 – GP272, 251V

De Welweyde.

Weiland met een wel, een bron, erin? Nee, identiek met Weelweide. Zie boven.

WERLAAR – 1525 – R705, F19V

Stuc weyden op dWeerlair.

WERLAAR – 1527 – R705, F115

Weyden op Werrelair.

WERLAAR – 1557 – RH121, F58V

Vyer weykens: het Werlaer.

WERLAREN – 1631 – R723, F15V

Drie parchelen bosschen, acht a negen gemet op de Weirlaren.

WERLAREN – 1668 – GP263, 88

de Weirlaren.

Zie Weerlaren. Mogelijk bestond er een boerderij met deze naam, waarbij een deel van de Nonnenakker behoorde; deze boerderij werd later Vinkenburg genoemd.⁹⁷

WIJFLIETSHEIVELD – 1514 – R422

Heyvelt: Wijfliets heyvelt.

Heiveld van de familie Wijfliet. Vergelijk 1439 Aernt Maesz. van Wyfliet, ND 1379.

WIJFLIETSHOEVE – 1634 – P124, F89

Wyfflietshoeve.

WIJFLIETSHOEVE – 1699 – P126, F398V

Bercken Heij, Wytvliedts Hoeve west.

Hoeve 'grote boerderij', hier van de familie Wijfliet. Vergelijk Willem Maeszoen van Wyfliet, 1425.⁹⁸

WITVEN – 1499 – R415, F106V

Stuck heyvelts: dWitvenne.

WITVEN – 1699 – P127, F488V

Heivelt in Lyesch by 't Bosch: d'Witven.

Ven 'waterplas in de heide', hier genoemd naar witte planten, bijvoorbeeld Veenpluis, naar wide = wilg of naar de witte turf die er gestoken werd.

WODDENAKKER – 1379 – BEG. HOF 581

land geheiten Woddenacker int Lies.

Akker van de familie Wodden. Uitgestorven familienaam, althans in Noord-Brabant en België.

WOLFSGAT – 1739 – R1054

Twee jonge bossen in het perk: het Wolfsgat.

WOLFSGAT – 1782 – GAB1963-25

Wolfsgat, oudt heesterbosch, 665 roeden en oude eykeboomen, vier bunder, 45 roeden.

WOLFSGAT – 1819 – P31, Q

Het perk: het Wolfsgat, vijf bunder, 310 roeden = 7 hectare, 45 are. Beplant met eyke heesters en schaarhout in 1792, 1800 en 1815.

WOLFSGAT – 1855 – GAB1969, 13

Wolfsgat. Eiken en beukenboomen, aangelegd in 1792 en 1815.

Gat, laagte, waar een wolf gevangen werd? Wolf kan ook een neenvorm zijn bij worf 'waterwilg'. Nog andere betekenissen van wolf zijn: draaikolk en wollegras; verder kan het woord duiden op een plaats waar boosdoeners verblijven en tenslotte kan wolf een persoonsnaam zijn.⁹⁹ Het oudste wolftoponiem in de Baronie komt voor te Gilze, 1349: de Wolfbergen. Zie over de wolfvangst Buiks.¹⁰⁰ De schutter of vanger van een wolf kreeg een premie van het gemeentebestuur en mocht met de wolf, of met kop, staart en poten naar naburige dorpen om daar eveneens een premie op te strijken 'dewijl tot uytroeying van dusdanige verslindende dieren tot aanmoediging van de liefhebbers altoos heeft gestaen een premie'. Die premies waren behoorlijk: begin achttiende eeuw 25 gulden in het dorp waar de wolf geschoten was. Omliggende dorpen betaalden ook graag omdat wolven nu eenmaal een zeer groot territorium bezitten. Wolven geschoten in 1731 en 1733 te Gilze werden verschalkt met behulp van aas. In 1733 had een wolf daar een aantal schapen doodgebeten in een schaapskooi te Nerhoven en de nacht daarop werd de wacht gehouden bij een hoop ingewanden van de schapen (de acht dode dieren waren geslacht en de gewonde verzorgd).

Het vangen van wolven gebeurde ook wel met netten: er werden netten opgesteld bijvoorbeeld aan de rand van een bos en een groep drijvers trachtte de wolven in de richting van het net te jagen. In Princenhage werd in 1636 een resolutie aangenomen ter zake van het jagen met netten op de wolven, met allerlei aanwijzingen hoe de jagers en drijvers zich moesten gedragen (GP 1643, fol. 64, 65). Bij deze jacht hadden de rotmeesters de taak om iedereen te waarschuwen op welke dag de jacht zou plaats vinden en op welke plaats de deelnemers moesten verzamelen. Wie niet op kwam dagen, moest een boete voldoen van 25 stuiver. Bij het bos gekomen moesten de netten gespannen worden; de vangers moesten uiterlijk twee roeden van elkaar af staan. De schout, vorsters, schepenen en rotmeesters gingen dan het bos in: ze moesten dicht bij elkaar blijven om de wolven geen kans te geven weer terug te lopen. Het produceren van lawaai in de vorm van trommels slaan of trompetten steken mocht pas gebeuren als de drijvers een flink stuk in het bos waren. Niemand mocht op de grachten (= wallen) staan, waar de netten op stonden, want dan zouden de wolven om kunnen keren. Bij de netten moesten bekwame personen opgesteld worden, die met een roer wisten om te gaan. Gedurende de jacht mocht niemand door de dreven van het bos lopen. Ook in 1632 was deze resolutie al aangenomen door het dorpsbestuur (GP 1643, fol. 132, 133).

In 1686 wordt door het dorpsbestuur de instructie aan de rotmeesters herhaald: zij moeten op het 'trecken' van de klok het volk commanderen om de wolf op te jagen. Als iemand wist waar de wolf lag, moest dit doorgegeven worden. De rotmeesters moesten iedereen voorzien van lood en kruit, P400, 4, fol. 88. In 1735 namen de schepenen een resolutie aan, waarin het schieten of vangen van een aantal schadelijke wolven werd voorzien. Ieder huisgezin moest donderdag 20 oktober 1735 om acht uur 's morgens een man sturen naar een per gehucht vast te stellen plaats; deze persoon moest voorzien zijn van een snaphaan, buspoeder en kogels; degenen die geen snaphaan hadden moesten een stok of vork meenemen. Van de gehuchten Emer, Boeimeer, Overa, Effen en t Hout moesten de mannen verschijnen op de grote Hoeve van Gageldonk; die van het Dorp en de resterende gehuchten op Overveld bij het huis van Jan van Baal. Wie niet kwam opdagen riskeerde een boete van drie gulden, GP1648, fol. 156v.

In het Liesbos werden ook wel wolven geschoten. In 1697 schoot Anthony Elsacker ontrent zijn Majesteyts Liesbosch op 9 februari eenen wolffe (RH135, fol. 167). In hetzelfde jaar maar dan op 14 december schoot Adriaen Zebrechts alias Vogelen in het Liesbosch een wolff. Hij kreeg een premie en mocht met het dier 'rondgaan' in andere dorpen om ook daar een premie op te strijken 'want men voor het ombrengen oft dooden van soodanigh schadeloos (!) en verslindendend beest is gewoon gelyck van oudts te betalen seeckere recognitie op ider plaetse', RH 135, fol. 188v. In 1695 werden er in het Liesbos twee vrouwtjeswolven geschoten door resp. Johan van Poppel en Berent Cornelis Alaerts (RH 135, fol. 136). Er werden zelfs wel zwangere wolven geschoten: Jan van Poppel had op 2 mei 1698 een wolf geschoten 'waerin na opensnydinge bevonden syn vijf jonge wolven', RH 135, fol. 194. Die Jan van Poppel was blijkbaar een echte wolvenjager want op 12 januari 1699 schoot hij nogmaals een wolf, RH 135, fol. 203v.

Op de 22e april 1703 had dezelfde Johan van Poppel achter de Hoeve in het Hout een reuwolf geschoten, RH 136, 89v. Nog in hetzelfde jaar werd weer in het bos de Dwarsschoten door een drietal mannen een reuwolf geschoten. De jagers waren Leendert van Poppel, Jan Galmers en Hendrik Willemsen van Genck, RH 136, fol. 99v. Het jaar 1706 was een slecht jaar voor de wolven: er werden twee mannetjeswolven geschoten en een vrouwtje en verder werden er nog acht jonge wolven doodgeslagen. De twee mannetjes zaten bij het Liesbos, de vrouwtjeswolf in Hoogslaar, RH 136, fol. 159-161. In 1707 werden door Wouter Adriaen Leyten en Aert Paulus Cluijs zeven jonge wolven gevangen (vijf reuen en twee teven), RH 136, 173v.

In 1697 besloot het gemeentebestuur voortaan geen hogere premie dan zes gulden meer te betalen voor een dode wolf (en een behoorlijk 'gelagh'), GP1646, fol. 22.

De jacht op wolven is in de Baronie eeuwenlang fanatiek beoefend. In sommige tijden, vooral na strenge winters en ook in oorlogstijd nam hun aantal sterk toe. Zo bijvoorbeeld in 1587, toen veel dorpen in de Baronie vrijwel ontvolkt waren, na een decennium van strijd en plundering. Emanuel van Meeteren schrijft over de rampzalige situatie het volgende: 'soo dat veel schoone groote Dorpen, daer een, twee oft drieduyzent Huysen in stonden, wel be-

woont, nu gheheel verlaten ende verwoest geworden zijn, ende de beste Huysen van dien, zijn Cuijlen van wilde Beesten ende Wolven geworden, jae men heeft aldaer bevonden, de Bedsteden met jonghe wolven belegghen, die in Brabant en Vlaenderen soo vermenichvuldicht zijn, dat sy niet alleen 't Vee ende Beesten, ende by ghebreke van Beesten kinderen, maer oock Vrouwen ende Mans besprongen, ende uyt Honger vernielden, nemende de kinderen uyster Wieghe, uyt Moeders, jae uyt Vaders armen: soo datmen ontrent Ghendt, twee mijlen in 't ronde, berekende wel hondert Menschen in een Jaer van de Wolven ghegheten te zijn'.¹⁰¹ Dit verhaal zal wel wat overdreven zijn, maar het aantal wolven zal ongetwijfeld sterk gestegen zijn.

WOLFWEIKENS – 1695 – RH135, F146

Twee weykens: de Wolff- en Jan Muijskensweijkens met de huijsinge daer tegenwoordich op staende voor desen toegecomen hebben Jan Symon Bruijns en nu Cornelis Jan Bruijns, altyt haren wegh hebben gehadt door den middelcant loopende over den Maesacker naer de Bane. In 1667 zijn deze goederen van elcanderen gedeylt... eenighen wegh ofte slop daer over de graght aldaer tusschen beyde liggende tot gebruyck van peert oft karre of stouwen van beesten ... maer alleen gesien dat daer tegenwoordigh is een cleijn remmeltien ofte weggien over de graght daer een persoon te voet koste over gaen'.

Bezit van een familie Wolf? Blijkbaar was een bestaande weg daar opgeheven en was er alleen een voetpad over.

Kaartje van de jacht op wolven met netten. 1613, Parijs.

WOUTENBRAAK – 1557 – RH121, F59

Stuck lants: Woytenbraeck.

Braak 'ontginning', hier van Wouter of een familie Woyten.

ZAALDEN, LANGE – 1668 – GP263, F12

Lant en erve: de Lange Saelden, met den gaersdries daer teynden aen, 600 royen.

Een zaalde is een akkerbed.

ZANDDREEF – 1796 – R1096

De Santdreef.

ZANDDREEF – 1819 – P29, F1

Het Paardekerkhof, oost de Zanddreef.

Dreef 'weg met bomen erlangs', hier met zandige bodem. In het naburige Liesbos lagen veel wegen die sterk lemige bovengrond hadden en de Zanddreef zal dus in natte tijden veel beter te berijden zijn geweest.

ZANDDREEFLOOP – 1880 – GP1914

De Zanddreefloop, aanvangende nabij de Princenhoef, bij perceel E 788, loopende door of langs de Zanddreef, door de Polder en Doornenbosch tot de Ettensche grens bij perceel E 450; lang 2288 meter.

ZON – 1936 – DE BOER 33, NR. 27

Koffiehuis: de Zon, aan de Liesboschstraat 40 (Kad. nr. O 777, 778) bestaande in groote gelagkamer, gang, voorkamer, slaapkamer, huiskamer, keuken en grooten kelder, grooten zolder met vier afgemaakte slaapkamers.

Veel voorkomende herbergnaam.

- 1 De Vries, p. 11.
- 2 Maes (2006), p. 150, 151.
- 3 De Vries, p. 161.
- 4 IJsseling, p. 30, 112.
- 5 Leenders (2006), p. 173.
- 6 Otten, Gerard: Het huis'-Bertha's Hof' bij het Liesbos, Engelbrecht van Nassau (1998), p. 119-123.
- 7 Verdam, p. 98.
- 8 Dodoens, Rembert: Cruydt-boeck, geciteerd in Goossenaerts, p. 109.
- 9 Heesters, W.: Uit de voor-geschiedenis van een Brabants dorp, Brab. Heem 25 (1973), pp. 125-149; J. M. G. van der Poel: De landbouw in het verster verleden, Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig bodemonderzoek, 19-11(1960/1), p. 125 e. v.; K. A. H. W. Leenders: De boekweit-cultuur in historisch perspectief, Geografisch Tijdschrift 21 (1987), nr. 3, p. 224, 225.
- 10 Buisman, J.: Duizend jaar weer, wind en water in de Lage Landen, deel 2: 1300-1450 (1996), p. 409.
- 11 Buiks (1997), p. 111, 112.
- 12 Gommers, J. W. A.: Oude volksgebruiken, St. Geertruyds-bronne 4 (1927), p. 94.
- 13 Buiks (1994), p. 82.
- 14 Heukels, p. 74 resp. 273.
- 15 Verdam, p. 131.
- 16 Buiks (1994), p. 451.
- 17 Buitenhuis, p. 163.
- 18 Blankaart, p. 439, 440.
- 19 Gysseling, M.: Dries, Naamkunde 7 (1975), p. 258 e. v.
- 20 Goossenaerts, J.: De taal van en om het landbouwbedrijf in het N. -W. van de Kempen, Gent (1956/8), p. 175.
- 21 De Bont, p. 15.
- 22 Jaarboek Hoogstraten Oudheidkundige Kring 50 (1982), p. 188.
- 23 Hoeufft, p. 127, 128.
- 24 Verdam, p. 787.
- 25 Verdam, p. 385.
- 26 Pijnenburg, W.: Eeuwsel, Naamkunde 8(1976), p. 1 e. v.
- 27 Molemans, J.: Bijdrage tot de bewonings-en ontginnings-geschiedenis van de Limburgse Kempen, voornamelijk in het licht van de namenvoorraad, Naamkunde 5 (1973), p. 321.
- 28 Goossenaerts, p. 188.
- 29 Hoeufft, p. 160.
- 30 Blankaart, p. 411, 412.
- 31 Verdam, p. 179.
- 32 Verhoeff, J. M.: De oude Nederlandse maten en gewichten, Amsterdam (1983), p. 13.
- 33 De Vries, p. 244.
- 34 Verdam, p. 243.
- 35 Leenders (2006), p. 165.
- 36 Lindemans, Paul: Een Brabantse vrouwenabdij in het begin der XVe eeuw, Eigen Schoon en De Brabander, 31(1948), p. 348.
- 37 Gysseling, M.: Enkele Belgische leenwoorden in de toponymie, Naamkunde 7 (1975), p. 5 e. v.
- 38 Helsen en Helsen, p. 36.
- 39 Otten, Gerard: Opkomst en ondergang van het Huis ten Bosch bij het Liesbosch, 1832-1933, Engelbrecht van Nassau (1997), p. 242-247.
- 40 Brabants Heem 25 (1973), p. 83.
- 41 Nijnatten, A. C. L. A van: Princenhage's natuurschoon, het prachtige Liesbosch. De centra van het Tourisme in Noord-Brabant, Amsterdam (1934), p. 104.
- 42 Buiks (1994), p. 93.
- 43 Cromptvoets, p. 281, 283; Goossenaerts, p. 387; Hoeufft, p. 305, 306.
- 44 Verdam, p. 179.
- 45 Gysseling, M.: Enkele Belgische leenwoorden in de toponymie, Naamkunde 7 (1975), p. 5 e. v.
- 46 Helsen en Helsen, p. 36.
- 47 Verdam, p. 512.
- 48 Buiks (1994), p. 399.
- 49 Hage, I, p. 65.
- 50 Buiks (1990), p. 131.
- 51 Buiks (1997), p. 156.
- 52 Draye, H.: Landelijke cultuurvormen en kolonisatie-geschiedenis, Toponymica 7, Leuven-Brussel (1941).
- 53 Heukels, p. 239, 243.
- 54 De Vries, p. 373.
- 55 Verdam, p. 481.
- 56 Gysseling, M.: Enkele Belgische leenwoorden in de toponymie, Naamkunde 7 (1975), p. 5 e. v.
- 57 Helsen en Helsen, p. 36.
- 58 Buiks en Leenders, deel IV, p. 533, 534.
- 59 Notebaert, Alexander: Oorkonden van de abdij Ter Kameren betreffende haar uithof te Giersbergen, Fontes minores medii aevi, XVI, Groningen (1968), p. 2.
- 60 De Vries, p. 405.
- 61 Heukels, p. 47, 55, 126, 113, 182.
- 62 Gysseling, p. 614.
- 63 De Vries, p. 11.
- 64 Dillo en Van Syngel, nr. 1078.
- 65 Buiks, Chr.: Iets over de jacht in vroeger eeuwen, Meded. blad van de heemkunderkring 'De heerlijkheid Oosterhout', 6 (1982), p. 268.
- 66 Dam, Barabara C. van: Vreemde eiken in het bos, Jaarboek voor Ecologische Geschiedenis, 2000, p. 37-49.
- 67 GAB, Afd. IV, nr. 15-1, f110v.
- 68 Leenders (2006), p. 242.
- 69 Moerman, p. 38.
- 70 Waterbolk, H. Tj. in Brabants Heem 1 (1949), p. 62; J. T. de Smidt: Heidevegetaties, oorsprong, typologie en oecologie, Ned. Bosbouwkundig Tijdschrift 51 (1979) nr. 3.
- 71 Buiks, Chr.: Veldnamen in de voormalige gemeente Ginneken en Bavel, deel 18, p. 51; Cerutti, I, nr. 49.
- 72 Blankaart, p. 576, 577.
- 73 Maes, N. en T. van Vure: De Linde in Nederland, Wageningen (1989), p. 16, 17, 23.
- 74 Verslagen en Mededelingen van de Vereniging tot Uitgave der bronnen van Oud Vaderlandsch recht, 8e deel (1925/34), p. 285.
- 75 Camps, I-2, p. 630.
- 76 Laan, K. ter: Folkloristisch woordenboek van Nederland en Vlaams België, s'-Gravenhage (1949), p. 260.
- 77 Hoeufft, p. 136.
- 78 Tack, Guido e. a.: Bossen van Vlaanderen, Leuven (1993), p. 210.
- 79 Eijck, Jan van: Je kon de pest, de tering of de kolere krijgen, De Runstoof, 22, nr. 2 (1999), p. 9.
- 80 Buiks, Chr.: Veldnamen in gemeente Gilze en Rijen, (2002), p. 117.
- 81 Buitenhuis, p. 456.
- 82 Brouwers, G. A.: Historische gegevens over onze vroegere ornithologen en over de avifauna van Nederland, Leiden (1954), p. 13, 17.
- 83 GAB, Afd. IV, nr. 15-1, f110v.
- 84 Groot Placaet Boeck inhoudende de Placaten ende Ordonnatie van de Hoogh-Mog. Heeren Staten-generael der Vereenighde Nederlanden... 's Graven-Hage (1658), p. 1320.
- 85 Verdam, p. 496.
- 86 Buitenhuis, p. 483.
- 87 Moerman, p. 189.
- 88 Verdam, p. 516.
- 89 Otten, G.: Prins Frederik en het Liesbos, 1840-1881, Engelbrecht van Nassau 14 (1995), 99-111.
- 90 Verdam, p. 674.
- 91 Debrabandere, F.: Dertiende-eeuwse persoonsnamen in de Vier Ambachten, Meded. 28(1952), p. 40.
- 92 Samyn, p. 231, 232.
- 93 GAB, Afd. IV, nr. 15-1, f110v.
- 94 Buiks (1994), p. 458.
- 95 Verdam, p. 769.
- 96 Verdam, p. 787.
- 97 Leenders (2006), p. 172.
- 98 Cerutti, II, p. 99.
- 99 Helsen en Helsen, p. 95; L. Hermans: Toponymie van Hoogstraten, Jaarboek Hoogstraten Oudheidkundige Kring (1967), s. v.
- 100 Buiks, Chr.: Wolven in de Baronie, Mededelingenblad van de heemkunderkring 'De Heerlijkheid Oosterhout', 20 (1996), nr. 1, p. 2526-2531.
- 101 Geciteerd in Buisman, J.: Duizend jaar weer, wind en water in de Lage Landen, deel 4, Franeker (2000), p. 96.

COLOFON

Titel: Veldnamen in de voormalige gemeente Princenhage

Erfgoedrapport Breda 60

Auteur: Chr. Buiks

Kaarten: H. de Kievith

Objectfoto's: A. Schut

Eindredactie: G. Otten, H. de Kievith

Ontwerp en lay-out: Studio Maaiké Klijn

De auteur heeft zijn best gedaan de rechthebbenden op de illustraties te achterhalen. Degenen die menen rechten te hebben kunnen zich met hem in verbinding stellen.

ISSN: 2210-9552

© Gemeente Breda, 2018

Ruimtelijk Economisch Domein
Team Erfgoed
Postbus 90156
4800 RH Breda